1969/LIEPA - JULY/Nr. 7(11)

V.K. Jonynas
65-52 168th St.
Jamaica, N.Y. 11432

akiračiai

ATVIRO ŽODŽIO MĖNRAŠTIS

Naujieji carai — visų Sovietų Sąjungos tautybių liaudies bendras priešas. Taip pavadintą straipsnį š. m. birželio 24 d. paskelbė svarbiausias komunistinės Kinijos dienraštis, vyriausybės ir partijos organas *Renmin Ribao* (Ženmin Žibao). Tą pačią dieną jį paskleidė oficiali Kinijos žinių agentūra Hsinhua, ir liepos 4 d. jis buvo paskelbtas anglų kalba savaitiniame leidinyje *Peking Review*, Nr. 27. Matyt kinų komunistai šį, Hung Chuan-ju pasirašytą straipsnį laiko svarbiu savo pasisakymu apie Sovietų Sąjungos nerusiškųjų tautybių padėtį ir jų kovą už savo tautines teises. Skelbiame to straipsnio ištraukas, nes manome, kad mums verta susipažinti su kinų komunistų nuomonėmis ir nusistatymais sovietų pavergtų tautų klausimu, ypač kad jie čia mini Lietuvą ir Estiją.

Pateiktos ištraukos apima didesniąją straipsnio dalį. Jo viduryje išleistas tautybių padėties aprašymas po Spalio revoliucijos, taip pat straipsnio gale plati bei komplikuota polemika komunistinės doktrinos plotmėje tautybių politikos klausimu. Straipsnio išraiškos forma ir žodynas būdingi pastarųjų mėnesių plačiai kinų polemikai prieš sovietus.

„SOVIETŲ SKERDIKŲ VELNIŠKI BRUOŽAI"

KINAI APIE SOVIETŲ TAUTINĘ POLITIKĄ

Jau kuris laikas kai sovietų revizionistiniai vadeivos, jų spauda ir radijas baubia, kad esą būtina „aštrinti mūsų ginklus prieš visokių atmainų tautinio komunizmo teorijas" ir vesti „negailestingą kovą prieš tautinį išskirtinumą, prieš vietininkiškumo reiškinius". Jie pabrėžia, kad kaip tik dabar kova „prieš nacionalizmą" esanti „ypatingos reikšmės". Pagaliau jie skardena, kad „tautų draugystės" skelbimui turi būti skiriamas „dėmesio centras". Visa tai rodo, kad revizionistinių naujųjų carų reakcingoje valdžioje tautiniai prieštaravimai Sovietų Sąjungoje vis aštrėja ir aštrėja. Tautinis klausimas sovietų revizionistinių išgamų klikai pasidarė nepaprastai rimta problema.

Sovietų Sąjunga yra daugiatautė valstybė. Daugiau šimto jos tautinių mažumų sudaro apie pusę visų tos šalies gyventojų. Prieš Spalių revoliuciją, daugeliui nerusiškų tautų carinėje Rusijoj buvo atimtos visos politinės teisės. Tos tautos buvo visaip diskriminuojamos ir įžeidinėjamos. Jų apgyventuose regionuose kuone visose valdžios vietose sėdėjo rusai valdininkai. Tautinių mažumų kalba ir kultūra buvo visomis priemonėmis persekiojamos. Caro valdžia tautines mažumas su panieka vadindavo „svetimtaučiais" ir į jas žiūrėjo iš aukšto — kaip į „žemesnę rasę". Ji persekiojo prispaustas tautas ir kiltis kiekvienoje veiklos srityje, tyčia skatino tautinius ginčus bei neapykantą ir kurstė vieną tautą prieš kitą. „Carizmas buvo nerusų tautų budelis ir kankintojas" [žr. *Sovietų Sąjungos komunistų partijos (bolševikų) istorija*]. *„Rusija yra tautų kalėjimas"*, nurodė Leninas...

Sovietinių revizionistinių išgamų klika, karštligiškai varydama reakcinę social-šovinizmo politiką, pasėjo neapykantą ir sukėlė ginčus tarp įvairių tautų, ypač tarp rusų ir nerusų. Šiandien Sovietų Sąjungoj tautinės mažumos vėl nustumtos į išnaudojamųjų ir prispaustųjų padėtį. Jų tautinės kalbos visokiais būdais diskriminuojamos, jų kultūros be skrupulų persekiojamos, jų istorijos nesivaržant taisinėjamos ir iškraipomos. Tautinės autonomijos minimalinės teisės joms grubiai atimtos. Sovietų revizionistai nuėjo tiek toli, kad tarp tautinių mažumų ėmė proteguoti religines jėgas ir leido atstatyti feodalinę priespaudą. Siekdami savo klastingų tikslų jie prievarta iškėlė kai kurias tautines mažumas iš savųjų kraštų. Kariuomenė, policija ir slaptieji agentai suima, uždaro kalėjiman ar netgi nužudo kiekvieną, kuris išdrįsta tautinei priespaudai pasipriešinti. Visų tautybių liaudis Sovietų Sąjungoje gyvena baltojo teroro atmosferoje.

Didžioji visų tautybių sovietų liaudis nebegali ilgiau kęsti sovietų revizionistinės išgamų klikos fašistinės valdžios. Skaudžios kančios ją pažadino, barbariška priespauda iššaukė pasipriešinimą. Keliais pastaraisiais metais daugelyje sąjunginių respublikų bei tautinių mažumų regionų prasiveržė revoliuciniai masių sąjūdžiai prieš tautinę priespaudą.

Ginkluotas pasipriešinimas priespaudai pasireiškė 1962 metais keliuose tautinių mažumų regionuose — Ukrainoje, Uzbekistane ir pietų Sibire. Revoliucinės masės puolė sovietų revizionistų arsenalus, norėdamos apsiginkluoti iš ten paimtais ginklais ir amunicija. Tačiau jos buvo brutaliai numalšintos. Daug aukų krito sovietų revizionistų kariuomenės ir policijos nušautų.

Ukrainiečių liaudis 1963 metų vasarą suorganizavo didelio masto demonstracijas prieš sovietų revizionistinių naujųjų carų tautinės priespaudos politiką ir reikalavo tautinės lygybės. Ukrainos karo apygardos kareiviai atsisakė vykdyti sovietų revizionistinės vadovybės įsakymus skersti savo klasės brolius. Tada ji atgabeno dalinius iš kitų dviejų karo apygardų ir beatodairiškai užgniaužė neramumus.

Azarbaidžano liaudis stojo į kovą prieš tautinę priespaudą 1965 metais.

Čimkente, pietų Kazachstano sostinėje 1967 metais prasiveržė šoferių protesto demonstracija prieš policiją, kuri neteisėtai nužudė vieną taksi šoferį. Demonstrantai puolė centrinę policijos būstinę ir sudegino dvi policijos nuovadas. Juos malšinti sovietų revizionistinė valdžia pasiuntė tankus, šarvuočius, daug kariuomenės bei policijos. Tada keletas tuzinų demonstrantų buvo vietoj nukauti.

Tais pačiais metais ukrainiečių liaudis įsitraukė į plačios apimties kovą, reikalaudama skaitytis su jos tautine kalba bei kultūra ir pasipriešindama Ukrainos tautinės istorijos iškraipymui. Sovietų revizionistų saugumo organai pradėjo Lvove masinius fašistinius areštus, kurie pasiekė taip pat Kievą ir Odesą. Suimtieji buvo slaptai tardomi ir ilgam laikui uždaromi pragariškose koncentracijos stovyklose arba nužudomi.

Tautinės mažumos Kazachstane ir Rusijos S. F. S. R. Taišeto ir Tuluno srityse 1968 metais sukėlė didelės apimties revoliucinius masių sąjūdžius. Sovietų revizionistų kariuomenė bei policija juos barbariškai užgniaužė.

Praeitų metų balandžio mėn. Čirčik Uzbekistano totoriai pravedė mitingą atvirame lauke paminėti Lenino gimimo sukaktį, pasipriešinti sovietų revizionistinių naujųjų carų žiauriam elgesiui su jais ir reikalauti jiems priklausančių tautinių teisių. Sovietų revizionistinė valdžia pasiuntė aukšto laipsnio karininkų vadovaujamą policiją, valstybės saugumo dalinius ir gaisrininkų brigadas, kad sistematingai ir beatodairiškai malšintų beginklius piliečius, daugiausia moteris ir vaikus. Jų pasiųsti Maskvon delegatai įteikti protestą sovietų revizionistams, buvo primušti ir suimti priešais sovietų revizionistinės partijos centro komiteto rūmų duris. Kai kurie rusų darbininkai, intelektualai bei kariai parodė simpatijų totorių liaudies teisingai kovai. Juos sovietų revizionistinė valdžia taip pat ėmėsi persekioti.

Pastaraisiais metais Baltijos pajūrio sąjunginėse respublikose, Lietuvoje ir Estijoje, tautinės mažumos suorganizavo įvairius susirinkimus ir paruošė leidinius, griežtai protestuojančius prieš sovietų revizionistinės išgamų klikos fašistinį valdymą.

Sovietų Sąjungos prispaustųjų tautybių kova prieš revizionistinius naujuosius carus atspindi vis gilėjančią sovietinio revizionizmo politinę-ekonominę krizę. Ta kova kirto skaudžius smūgius sovietų revizionistiniams naujiesiems carams jau įklimpusiems į sunkumus namie ir užsienyje. Jų tarpe ji sukėlė susirūpinimą ir nerimą. Sovietų revizionistiniai naujieji carai griebėsi dvigubos kontrarevoliucinės taktikos: iš vienos pusės barbariško persekiojimo ir priespaudos, iš kitos — pasibaurėtino melo ir apgavystės. Liūdnas tautinės priespaudos vaizdas Sovietų Sąjungoje šiandien yra tas pats kaip ir senųjų carų dienomis. „Kur nepasisuksi, visur girdisi šnabždesiai, pinami sąmokslai, visur kraujo troškimas, visur šnipo kvapas, visur neapykanta, murmėjimai, dejonės..." (Lenino *Tautybių politikos klausimu* cituota vieno ruso nuomonė). Sovietų revizionistiniai naujieji carai, kurie taip biauriai persekioja visų tautybių Sovietų Sąjungos liaudį, akiplėšiškai tvirtina, kad nė viena tautybė Sovietų Sąjungoj nė kiek nėra diskriminuojama ir kad visos tautybės esančios „lygios". Kruvini faktai pasmerkė tos išgamų gaujos melą, nuplėšė visų Sovietų Sąjungos tautybių liaudies „draugystės" ir „lygybės" fygos lapelį ir atidengė visų Sovietų Sąjungos tautybių liaudies skerdikų velniškus bruožus, parodė juos „aštrinant savo ginklus" prieš liaudį.

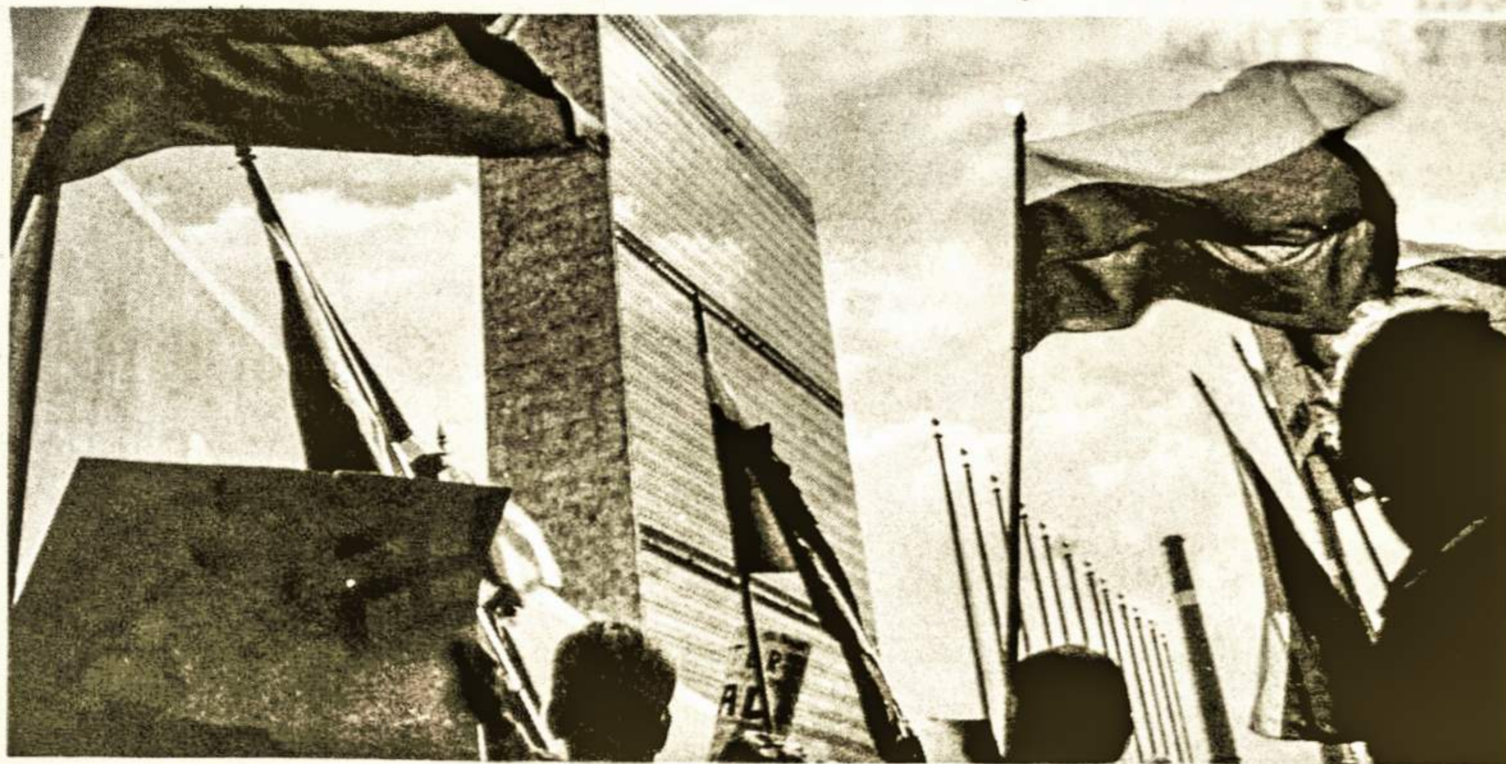
Sovietų revizionistiniai naujieji carai šaukia į „nesutaikomą kovą" prieš „nacionalizmą". Tai tik miglų pūtimas. Jų vadinamasis „nacionalizmas" iš tikro yra prispaustųjų Soivetų tautybių teisėti reikalavimai ir jų kova prieš sovietų revizionistinius naujuosius carus. Tai ką jie vadina „nesutaikoma kova" prieš „nacionalizmą" iš tikro yra visų tautybių sovietų liaudies priespaudos sugriežtinimas. Kaip tik slapstydamiesi po kovos „prieš nacionalizmą" miglų uždangą, jie atgaivino senųjų carų tautinės priespaudos politiką dar brutualesne ir dar reakcingesne forma, sukėlė tautinius ginčus, sumindžiojo visų tautų lygybės principą ir suskaldė revoliucines proletariato gretas — kad tuo pridengtų jų vedamą negailestingą klasių kovą prieš Sovietų Sąjungos proletariatą ir plačiąsias mases, kad nuslėptų tautinės priespaudos ir buržuazijos diktatūros nusikaltimus.

Mes esame įsitikinę, kad prispaustos, bet garbingų revoliucinių tradicijų Sovietų Sąjungos tautos tikriausiai pajėgs nuversti sovietų revizionistinių naujųjų carų reakcinę valdžią, atstatyti proletariato diktatūrą ir laimėti išsivadavimą, jei tik jos susijungs su šalies proletariatu bei plačiomis dirbančiųjų masėmis ir jei, su viso pasaulio revoliucionierių parama, jos ryšis kovoti, ryšis nugalėti sunkumus ir žygiuos pirmyn viena banga po kitos.

turinyje

UBA - BATUN

KONSERVATORIŲ IR LIBERALŲ VEIKSNYS

Baltic Appeal to the United Nations (BATUN)? United Baltic Appeal, Inc. (UBA, Inc.)? Kas tai yra? Toks klausimas gal jau nebekyla žmonėms, pastoviai prilipusiems prie spaudos puslapių ar kaip kitaip sekantiems jungtines pabaltiečių pastangas. Tačiau labai daug kam anie pavadinimai dar sukelia daugiau klausimų, negu pateikia atsakymų. Š.m. kovo mėn. išleistoje brošiūroje UBA ar BATUN, įsikūrę New Yorke, save aprašo taip:

„Pabaltiečių Laisvės mitingas Madison Square Garden 1965 lapkričio 13-tą ir po to įvykusi 14,000-čių dalyvių eisena prie Jungtinių Tautų, organizuota Lietuvos Nepriklausomybei atstatyti komiteto, reiškė pirmą, plačios apimties sutelktinę pabaltiečių egzilyje pastangą ir drauge BATUNo gimimą. Mitinge priimtas rezoliucijas pabaltiečių delegacijos įteikė įvairių valstybių ambasadoriams prie Jungtinių Tautų.

Užbaigus pirmąjį apsilankymų pas JT misijas ratą, buvo sutarta, jog darbas privalo būti tęsiamas, siekiant kovoti prieš Rusijos kolonializmą Pabaltijo valstybėse ir pasirenkant tam tinkamus būdus Jungtinėse Tautose bei kituose tarptautiniuose forumuose. Nuolatinė organizacija — Baltic Appeal to the United Nations (BATUN) — buvo įsteigta 1966 vasario 9-tą. Pradėjus įsiteisinimo formalumus, organizacijos vardas buvo pakeistas į United Baltic Appeal, In. (UBA, Inc.). BATUN liko vienu iš UBA skyrių. Kitas skyrius yra Informacijos tarnyba.“

UBA, sulaukusi šiandien maždaug tris su puse metų amžiaus, jei skaitysime ne nuo pradėjimo, o nuo užgimimo, oficialaus savo pavadinimo vertimo į lietuvių kalbą, kiek žinia, dar neturi. Tautiniai mišrioje pabaltiečių organizacijoje, kur daugiausia komunikuojama angliškai, estiški, latviški ar lietuviški pavadinimų vertimai neatrodo esą net būtini. UBA skamba tiek pat lietuviškai kiek ALT ar VLIK... Gal ir ateičiai todėl pasitenkinkime UBA, iki visad žinosime, ką tai reiškia ir kas veikiama tų trijų raidžių ženkle.

APIE STOVĮ IR VEIKLĄ

UBA, nors ir dar labai jauna organizacija, yra išvysčiusi tikrai gerą žinių tarnybą dažnai leidžiamais ir gana plačiai paskleidžiamais biuleteniais, veiklos aprašymais. Pirmam susipažinimui AKIRAČIUOSE pateikiame tiek ištraukų, kiek sąlygos leidžia:

☐ UBA pasiekiama — United Baltic Appeal, Inc., 2789 Schurz Ave., Bronx, N.Y., 10465. Telefonas — 828-2237.

☐ UBA Direktorių tarybą šiuo metu sudaro: kun. Norbert J. Trepša — pirmininkas, Kęstutis Miklas — vykd. pirm., Nancy Umbrazas ir Victor V. Vinkman— vicepirmininkai, Heino Anso — revizorius, Ints Rupners — sekretorius-iždininkas, Dr. Roland D. Paegle — specialių projektų vadovas, Dalia Bulgarytė ir Rein Virkmaa — nariai. Dagmara Valens vadovauja raštinei.

☐ Misijų lankytojams paruošti reikėjo eilės suėjimų, informacinės medžiagos sutelkimo ir prasmingo jos panaudojimo aptarimų. Ši akcija tebetęsiama. Iki š.m. gegužės buvo aplankytos 77 valstybės iš bendro 127 misijų ir stebėtojų delegacijų skaičiaus (išskiriant Sov. Sąjungą, Sov. Gudiją ir Sov. Ukrainą). Į 77-ių skaičių įeina 4 valstybės, kurios atsisakė priimti UBA delegacijas, ir 9 komunistinės valstybės, kurioms buvo tik nusiųsta informacinė medžiaga. Lieka tuo būdu aplankyti dar 50 misijų, ir tikimasi tai pilnai ar žymia dalimi atlikti dar šiais metais.

☐ JT misijoms įteikiama informacinė medžiaga susideda iš: UBA - BATUN rezoliucijos, Latvių Jaunimo kongreso Hanoveryje, Vokietijoje, priimtos rezoliucijos, *Res Baltica* knygos, kurią šiam tikslui padovanojo ponas ir ponia R. Hiršs, ir Latvių Jaunimo Pasaulinio kongreso Vykd. komiteto išleistos brošiūros *Susipažinkime su okupuota valstybe.*

☐ Delegacijos, apsilankančios JT misijose, sudaromos ne vien iš UBA pareigūnų ar narių. Priešingai, stengiamasi delegacijų sąstatą plėsti ir pirmojon politinės veiklos linijon įtraukti galimai didesnį pabaltiečių skaičių. Apsilankymai bei jų rezultatai ir įspūdžiai aprašomi dažnuose biuleteniuose. Apsilankymų džiuginančioji prasmė glūdi tame, kad eilėje atvejų jie padėjo pagrindus tolimesniems, pabaltiečių reikalams naudingiems ryšiams su įvairiomis JT misijomis.

☐ Be eilės kitų planuotų darbų, būtent, suorganizuoti pabaltiečių dvasiškiją sutelktinei akcijai ar pasiruošti nelemto Molotovo - Ribbentropo pakto priminimui 30-jų metinių proga, UBA susidūrė ir su eile nenumatytų įvykių, pareikalavusių greito apsisprendimo ir sparčios veiklos. Maskvinė invazija Čekoslovakijon buvo vienas iš tokių atvejų. Tuč tuoj buvo paruošti ir išsiųsti laiškai JT Saugumo tarybos nariams, nurodant šio įvykio ir Pabaltijo okupavimo 1940 m. panašumą. Laiškai taip pat buvo pasiųsti visoms JT misijoms. Protesto demonstracija buvo sėkmingai pravesta prie Sov. Sąjungos ambasados, ir su pranešimais eita į spaudą bei naudotasi New Yorko Times radijo stotimi (WQXR).

☐ Kai Vakarų Berlyne 1968 m. vasarą ruoštą Pasaulinį latvių jaunimo kongresą uždraudė Alijantų karinės valdžios, protesto telegramos buvo tuoj pasiųstos JAV, Anglijos, Prancūzijos ir Vak. Vokietijos valstybių vadovams, prašant draudimą panaikinti. Latvių jaunimo kongreso rengėjams paprašius atkreipti JAV Kongreso dėmesį į šį incidentą, UBA per tris dienas paruošė ir išsiuntinėjo Senato ir Atstovų Rūmų nariams 535 laiškus su skirtingais tekstais, bet ne vieną ir tą pačią multiplikuotą kopiją. Prie šių suindividualintų laiškų buvo dar prijungti kiti incidentą dokumentuoją ir iliustruoją priedai.

KASDIENINIS DARBAS

Pateikėm tik dalį iš UBA planuotų ar staigiai užgriuvusių darbų apžvalgos. O reikia pridėti, jog ir planuoti ar netikėtai iškilę stambesni reikalai bei darbai sudaro tik dalį UBA Direktorių tarybos ir raštinės kasdienybės:

☐ Jungtinių tautų veikla ir tarptautinė scena stebima kasdien, ieškant progų pristatyti pabaltiečių reikalą, kur ir kaip tai tinkama — ar tai parūpinant kvietimus JT ambasadoriams į Latvių Dainų festivalį Clevelande, ar tai redaguojant ir siunčiant proginius laiškus JT misijoms ar jų atstovaujamų valstybių atstovybėms, kai tik pasitaiko tam koks patogus pretekstas, ryšium su kurios nors paskiros valstybės ar tautos gyvenimu, ar renkant informacinę medžiagą, reikalingą JT misijose besilankančioms UBA delegacijoms tinkamai paruošti.

☐ Pabaltiečių visuomenė yra reguliariai informuojama per spaudos biuletenius ir specialius straipsnius. Kontaktuojami, prašomi patarimo ar bendradarbiavimo pabaltiečių diplomatai, visuomeninės institucijos ir organizacijos, kurios tik tuo interesuojasi. Latvių Tautinė Fondacija Švedijoje, JAV LB Centro valdyba ir kiti, jiems pageidaujant, aprūpinti JT ambasadorių adresais, kad būtų įmanoma veikti į JT misijas ar valstybių vyriausybes simultaniškai visos pabaltiečių visuomenės pasaulyje svoriu.

☐ Vykdant ankstyvesnio metinio susirinkimo nutarimą, virš 17000-čių laiškų buvo pasiųsta pasaulio valstybių vyriausybėms, primenant Pabaltijo valstybes jų 50-jų nepriklausomybės paskelbimo metinių proga. Viso projekto suplanavimas, žinios apie akciją pabaltiečių organizacijoms, spaudai ir radijams, laiškų tekstų paruošimas ir virš 11000-čių laiškų individualus atspausdinimas buvo atliktas pačios UBA raštinėje, panaudojant tam moderniškiausias automatines rašomąsias mašinėles.

☐ Atlikta eilė apsilankymų Jungtinių Tautų misijose. Šiam darbui vadovauja dr. R. Paegle, talkininkaujamas sekcijų vadovų: Olavi Arens, dr. Uldis Blukis, Daliai Bulgarytei ir Mari Linnamaa.

ŠĮ KARTĄ BAIGIANT

Pirmasis UBA - BATUN pristatymas AKIRAČIUOSE neliks paskutinis. Nėra įmanoma išvengti simpatijos reiškiniui, kuriame pabaltietiška integracija didžiųjų tikslų labui taip sėkmingai nublukina lietuviuose nemalonią veiksninę segregaciją. Atidėdami AKIRAČIŲ platesnius komentarus ateičiai, cituojame pabaigai dar keletą UBA - BATUN pareiškimų apie save:

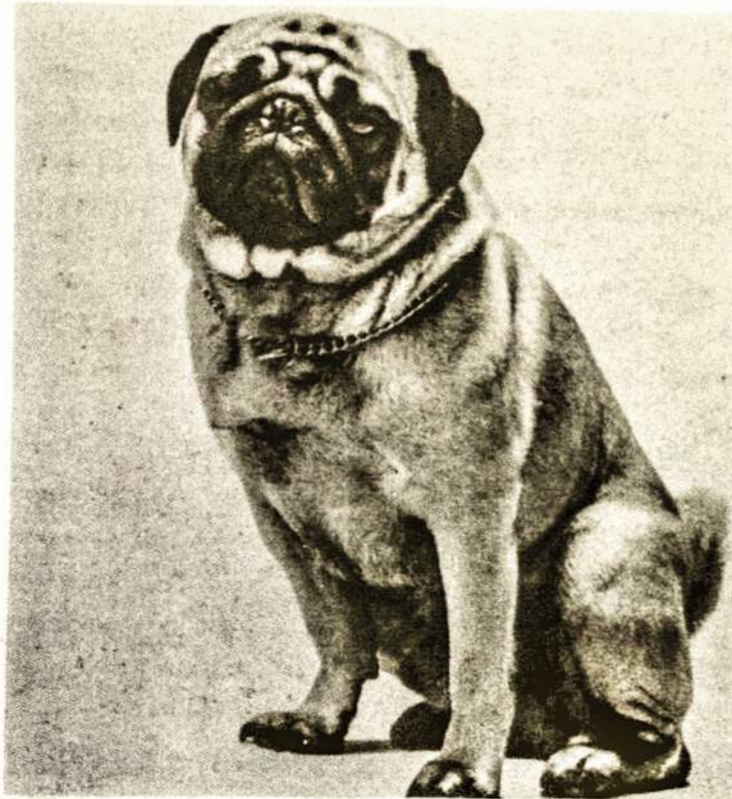
☐ Vengdamas vidaus ir partinės politikos, UBA - BATUN sudaro bendrą plotmę pabaltiečiams ir jų draugams, seniems ir jauniems, konservatoriams ir liberalams dirbti drauge. UBA - BATUN veikla visad reiškia sutelktines pastangas, nežiūrint, jog kuriuo nors atveju tai liestų tik vieną ar dvi Pabaltijo tautas.

☐ Pagrindinis UBA - BATUN principas yra samprata, jog bendras Pabaltijo tautų likimas reikalauja ir jungtinių visų pabaltiečių egzilyje pastangų.

☐ Pabaltiečiai egzilyje iki šiol tikėjo, jog Vakarų galybės iškels jų reikalą tarptautiniame forume. Tuo tarpu yra pilnai išaiškėję, jog mes patys galime būti geriausi savo pačių atstovai.

akiračiai

The Lithuanian Monthly — Published monthly, except August and December, by Viewpoint Press, Inc., 6821 South Maplewood Avenue, Chicago, Ill. 60629. Subscription rates: $5.00 annually in the US, $6.00 in foreign countries; $0.50 per copy. — Application to mail at second-class postage rates is pending at Chicago, Ill. • Šio numerio redakcija: D. Bielskus, K. Drunga, R. Mieželis, L. Mockūnas, dr. T. Remeikis, dr. Z. Rekašius, dr. R. Šliažas; spaudos grafika A. Kurausko; administratorius K. Avižienis. • Redakcija atsako už nepasirašytus straipsnius. Straipsniai, su kurių turiniu redakcija nesutinka, spausdinami tik pasirašyti. Slapyvardžiais pasirašyti straipsniai nepageidaujami. Skaitytojų laiškai turi būti pasirašyti ir laiškų skyriuje jie spausdinami, jei jų turinys liečia AKIRAČIUOSE svarstytus dalykus. Laiškai kitomis temomis gali būti spausdinami kaip straipsniai. • Metinė 10 numerių prenumerata JAV-se — $5.00; kituose kraštuose — $6.00; atskiro nr. kaina — $0.50. Prenumeratas ir aukas čekiais ar piniginėmis perlaidomis prašome išrašyti AKIRAČIŲ vardu ir pasiųsti aukščiau nurodytu adresu.

Drausmės sargyboje

NAUJIENOS

TABU

Drausmingi *Naujienų* vyrai jaučiasi nelaimingi dėl mūsų spaudos nedrausmingumo. Ir kaipgi nesijaus kad ir tokio fakto akivaizdoje. Štai Kanados *Tėviškės Žiburiai* ėmė ir parašė net vedamąjį apie Alto ruošiamą kongresą, ko jokiu būdu neturėjo daryti. Tad nenuostabu, kad *Naujienos* neištvėrė ir puolėsi drausminti net editorialu: „Kiša nosį, kur nereikia“. O toliau įrodė, kodėl nereikia: „savaitinuko redaktorius ir apie jį susispietusi trumparegės politikos fanatikų grupelė mėgsta kalbėti ne vien visų Kanados lietuvių katalikų vardu, bet gana dažnai ir visų Kanados lietuvių vardu“. Aiškus nedrausmingumas, nes užuot kalbėję visų Kanados lietuvių vardu „katalikiška Toronto draugija ir katalikas kun. daktaras Pr. Gaidamavičius, rodos, pirmon eilėn turėtų rūpintis dvasiniais katalikų reikalais“. Aiškus dalykas! Negi katalikiškos draugijos reikalas laikraštį leisti, o kunigo Gaidamavičiaus reikalas jį redaguoti. Ir dargi rašyti vedamąjį apie Altą, kuris nepriklauso Kanadai. Skandalas!

Nemažiau drausmingi už redaktorius yra ir *Naujienų* bendradarbiai. Štai Jonas Vaičiūnas pasipiktinęs *Laiškų Lietuviams* nedrausmingumu. Jis bara tą žurnalą, kad jis įsidėjo A. Tautvydo straipsnį „Visuomeninės sandoros sąlygos“ ir net premiją jam paskyrė. Tautvydas savo straipsny tarp kitko kalba ir apie antraeilius trečiaeilius žurnalistus, dažnai visokių niekų prirašančius, o Vaičiūnas, matyt, jaučiasi turįs pagrindo sau tai prisitaikyti ir dėl to, žinoma, nepasipiktinti L.L. negalėjo. Savo ilgame, klasiškos žurnalistikos stiliaus, kuris kaipo toks, paskelbtas *Naujienų* kultūriniame priede pačiuose pirmuose puslapiuose, Vaičiūnas klausia: „Kur suka *Laiškai lietuviams*?“. Ir baigia tokiu sakiniu: „Vertėtų pasiklausti, taip puikiai ir reikšmingai lietuvišką darbą dirbančių, tėvų jėzuitų, kiek jie turi įtakos *L. lietuviams* ir ar negalėtų tokius reiškinius sustabdyti?“ Drausmingas žurnalistas ir cenzorius (atsiprašom: politikas) Vaičiūnas, be abejo, tuojau sustabdytų.

AKIRAČIAI

METAI TARP PUDROS IR BOMBOS

Abėcėlė dažnai prasidėdavo tik „K" raide („K" kaip komunaras), o spalvų spektras susitraukdavo tarp ružavos ir raudonos. Tokių elementų politinės analizės savo nedraugams pristatyti spaudoje dar neseniai buvo dažnos demokratinėmis tradicijomis gyvenančioje lietuvių išeivijoje.

AKIRAČIAMS pasirodžius tik *Naujienos* prabilo šia išbandyta terminologija. Šiaip, mūsų laikraščiui buvo daugiau priekaištų ne dėl radikalumo, bet dėl drąsos stokos („Bomba nesprogo").

Tvarką mėgstą protai bandė AKIRAČIUS kur nors įrikiuoti. Vieniems tai buvo šviesiečių — santariečių leidinys *(Laisvoji Lietuva* Čikagoje ir *Gimtasis kraštas* Vilniuje). Kai kam AKIRAČIŲ priklausomybę išaiškino dešiniojo respublikono sen. Dirkseno nuotrauka ir net buvo rastas pagrindas pranašauti akiratininkų konservatyvišką ateitį (J. Nendriūnas *Naujienose).* Su Bronium Nainiu rivalizuojantiems altininkams AKIRAČIAI tapo nainiškos Bendruomenės centro valdybos organu.

Iš kitos pusės, girdėjosi santariečių, kuriuos gąsdino lietuvių spaudos apžvalga apie demokratų partijos suvažiavimą Čikagoje. Ir JAV Bendruomenės CV-ai artimi žmonės skundėsi, kad nežinia kam AKIRAČIAI tarnauja: taigi, tai esąs ne jų laikraštis. Panašūs rezervai ir įvairių meno ansamblių, meno kūrėjų ir interpretatorių, kuriuos kartais nepakankamai, o kartais nepakankamai palankiai palietė AKIRAČIUOSE rašančiųjų nuomonės.

Kieno gi tai organas? Juk AKIRAČIAI einą prieš visus, kartais nesustoją ir prieš draugus, samprotaujama. Kieno organas yra AKIRAČIAI ir redakcija negalėtų atsakyti. Ar yra tokių AKIRAČIŲ draugų, kurių laikraštis neliečia ar turėtų neliesti savo nepudruotomis pastabomis? Atviro žodžio mėnraštyje tokių neturėtų būti.

Čia išsiskiria pasauliai. Vieniems spauda yra tik talkininkė siekiant politinių ar kitokių grupinių tikslų. Taip spaudą supranta ne tik rusiškos komunistų partijos filialas Lietuvoje. Dienraščiai *Lietuvos aidas, Lietuvos žinios*, didele dalimi ir *XX amžius* nesistengė įsitvirtinti šalia nepriklausomos Lietuvos politinių ir ideologinių grupių. Gal tik Juozo Keliuočio žurnalas *Naujoji Romuva* buvo užpildomas daugiau negu vienos nuomonės skilčių. Išeivijos *Draugas, Naujienos, Dirva* ir *Sandara* net formaliai atstovauja JAV lietuvių 1940 metų ideologines grupes. Pagal šią spaudos sampratą laikraščiui būtina turėti liniją, kuri yra, jei ne viešai deklaruota ją globojančios grupės ir globojamojo laikraščio oficialiuose pasisakymuose, tai bent abiejuose pasisakymuose matomai lygiagreti. Tad, jei laikraštis užkabino kokį mūsų politikuojantį ar dainuojantį veiksnį, pagal šią logiką jau galėtume spręsti apie AKIRAČIŲ simpatijas ir draugus. O po to jau nesunku laikraštį įrikiuoti į kokią nors kliką.

Kitiems spauda — informacijos šaltinis. Aplamai, o ypač mūsų sąlygose kol kas neišvengiama, kad bendradarbis straipsnyje neparodytų savo nuomonės, savų pažiūrų. Kol išlaikoma toleruotina proporcija tarp informacijos faktų ir jų komentarų, tas negeistinas asmeniškumo priedelis netrukdo skaitytojui atsijoti jį dominančių žinių nuo neprašomų komentarų. Ypač, kai tie komentarai yra skirtingų krypčių, skirtingi kiekvienam bendradarbiui.

Išeivijos spaudoje tie komentarai kartais užgožia visą laikraštį. Be abejo, ir dabartiniuose AKIRAČIUOSE būtų teikiama skaitytojams daugiau žinių, o proporcingai mažiau vietos skiriama komentarams (kolumnose ir kitur), jei specialiai žinių telkimui būtų įmanoma išlaikyti bent vieną pilną laiką dirbantį žmogų.

Mūsų spaudoje, neišskiriant nė AKIRAČIŲ, neiškarto užmirštama viena *Aušros* ir *Varpo* tradicija: anonimiškumas. Ją palaiko

- ☐ romantiškas konservatyvumas,
- ☐ tikėjimas, kad laikraščio etiketė labiau skaitytoją įtikins negu kurio nors redaktoriaus ar bendradarbio pavardė ir
- ☐ drąsa, kurią autoriui teikia laikraščio užuovėja.

Pirmieji AKIRAČIŲ metai parodė eilę įtampų tarp tradicijos, idealo ir faktinos padėties. Įtampų, kurių pora čia iliustravome šią apžvalgą. Tokios įtampos atviro žodžio laikraštyje vadintinos blogiu. Kaikur laikraščio, kaikur visuomenės blogiu. AKIRAČIAMS tenka gyventi su blogiu, kaip ir visiems kitiems žmonėms ir laikraščiams. Ar mums ir visuomenei (kuriai laikraštis skirtas) vyksta išaugti iš šių netobulumų, padėtų atsakyti klausimas galvojančiam skaitytojui, kurių, dėkui Dievui, turime.

Kritiškam skaitytojui, žinoma, tik dalis pirmųjų metų AKIRAČIŲ sutapo su jo galvosena. Ar jis galvotų, kad nežiūrint tų visų jam nepatikusių vietų, laikraštis po vienų leidimo metų tebėra reikalingas. Jeigu AKIRAČIAI sugebėjo palikti žymių mūsų visuomenės galvosenoje ir santykiavimo formose bei pakitimų kituose išeivijos laikraščiuose, toks kritiškas skaitytojas ras pateisinimą pirmųjų metų AKIRAČIAMS, o mums paskatinimą tolimesniam leidimui.

D. Bielskus

KOVOTI DĖL KIEKVIENO LIETUVIO

Pradedame naujus mokslo metus. Į juos žiūrime su viltimi, nes šiais metais pasiryžome pagrindinį dėmesį kreipti į lietuviškąjį švietimą ir šeimą. Tuo vardu net visus metus pavadinome.

Džiaugiamės, kad pernai JAV veikė 44 lituanistinės mokyklos, kurias lankė 3217 mokinių. Tačiau jų turėtų būti kelis kartus daugiau, nes 1960 m. JAV gyventojų surašymo metu lietuviais užsirašė 206,043 gyventojai. Taigi, prieš mūsų akis dar plati darbo dirva. O jei mes tų nelankančiųjų neatvesime į lituanistines mokyklas, jie nuo mūsų dažniausiai tols ir palengva dings svetimųjų jūroje.

Pernai, švęsdami 50 metų nepriklausomybės atgavimo sukaktį, davėme metams laisvės vardą, gi žiūrėdami į dabartinę padėtį, vadinome juos ir kovos metais, kovos ne tik už laisvę, bet ir už tautinę egzistenciją, nes ji yra pavojuje. Todėl, jei mūsų kūrėjai savanoriai kovojo Nepriklausomybės kovose dėl kiekvienos žemės pėdos, tai šiuo metu mums reikia kovoti dėl kiekvieno lietuvio. Tai sakėme praeitų metų vasario 16 d. mokinių telkimo vajų skelbdami, tai kartojame ir dabar, vajų tęsdami.

Kovos dėl lietuvio laukas yra visos gyvenimo sritys, ir todėl kiekvienas yra įpareigotas savo srities darbu lietuvybę skiepyti ir ugdytí, bet ypačiai šeima ir lietuviškoji mokykla. Kaip rinkimuose svarbus kiekvienas balsas, taip lietuvybei išlaikyti svarbi kiekviena šeima. Reikia tik, kad mūsų šeimos tai suprastų, kad suprastų, koks didelis ir kilnus vaidmuo jai tenka — išugdyti vaikus ištikimus ir tėvų tikėjimui, ir tautai. Ir tai didžiausia dovana, kokią tėvai gali vaikui duoti, ne doleris, automobilis ar kokia kita materialinė gėrybė. Tai supratus, bus aišku, kad reikia siųsti vaikus į lituanistines mokyklas, kur jie mokomi lietuvių žodžio, rašto, dainos, tautos praeities, kur jaunimas bendru darbu ir daina susigyvena, jauga į savąją bendruomenę ir tautą. Koks didelis daiktas jaunimui tai duoti, ir kokia didelė skriauda tai atimti, nes jaunatvės dienos nebepasikartos.

Todėl šį pavasarį buvo visi JAV LB padaliniai prašyti aplankyti kiekvieną savo apylinkės lietuvių šeimą, kur tik yra mokyklinio amžiaus vaikų, ir paskatinti leisti juos į lituanistines mokyklas. Mokinių telkimo vajus tęsiamas ir šį rudenį. Tai didelis švietimo ir šeimos metų užsimojimas. Tačiau jo pasisekimas priklausys ne tik nuo LB apylinkių pastangų, bet ir nuo to, kiek mes visi tebesame jautrūs lietuviškam reikalui, kiek yra mumyse noro ir ryžto jam savo darbu aukotis. Jei paskutiniais metais mokinių skaičius turėjo tendenciją mažėti, tai šiais metais galime ir turime ne tik mažėjimą sustabdyti, bet ir žymiai mokinių skaičių padidinti. Jei šv. Antano gimnazija gražioje Atlanto pakrantėje, kur per 13 metų buvo oficialiai dėstoma lietuvių kalba, turėjo dėl mokinių stokos užsidaryti, tai šįmet, užregistravę kad ir tik šimtą mokinių, galime sudaryti jai vėl sąlygas veikti ir augti. Kur yra noras, ten randamas ir kelias. Tegu tik meilė Lietuvos dega mūsų širdyse, ir su Aukščiausiojo palaima visa tai atsieksime.

J. Kavaliūnas

JAV LB Švietimo Tarybos pirmininkas

MOKYTOJŲ STUDIJŲ SAVAITĖ

RŪTELĖ ŽALIUOJA

Šią vasarą, rugpiūčio 17 - 24 d., *Dainavos* stovykloje įvyko „trečioji mokytojų studijų savaitė", kurioj dalyvavo Jungtinių Valstybių ir Kanados lietuviškų mokyklų mokytojai. Vienas mokytojas buvo net iš Anglijos. Tai savotiški mokytojų kursai ir kartu mokytojų konferencija. Juose dalyvavo švietimo vadovybė ir šimtas su viršum mokytojų ar būsimų mokytojų, kurie dar tėra baigę aukštesnę lituanistinę mokyklą ar tebelanko Pedagoginį Lituanistikos Institutą. Studijų savaitė prasidėjo sekmadienio vakare ir baigėsi kito sekmadienio rytą. Per tą laiką čia buvo tiek įvairiom temom paskaitų, simpozijumų, diskusijų (po 4 ar 5 per dieną), kad tikrai tai buvo darbo savaitė. Tačiau nebuvo girdėti nusiskundimų, kad buvo per sunku ar nuobodu. Visi visur uoliai dalyvavo, gyvai visus klausimus diskutavo.

Aktyvus buvo ir jaunimas, kurio čia buvo apie 30 žmonių. Jis turėjo savo simpoziumą ir savo diskusijas, surengė literatūros vakarą, dalyvavo laužo programoj bei naktinėse įspūdingose pamaldose aukščiausiame *Dainavos* kalnely. Simpoziumui vadovavo Arvydas Barzdukas, o jo pašnekesio dalyviai buvo Gintaras Aukštuolis, Živilė Bilaišytė, Gaida Visockytė ir Rūta Ruzgaitė. Aktyviai reiškėsi Jūratė Jasaitytė, Ramunė Plioplytė ir kt.

Vyresniųjų, švietimo vadovų bei prelegentų, tarpe buvo Jonas Kavaliūnas, Stasys Rudys, Juozas Tamulis, profesoriai A. Sennas ir Just. Pikūnas, pedagogai Antanas Rinkūnas, Stasys Barzdukas, Juozas Plačas, Leonardas Dambriūnas, rašytojas Aloyzas Baronas, dr. Elona Vaišnienė, St. Vaišvilienė, J. Juknevičienė, J. Matulaitienė, G. Valiulienė, J. Masilionis, A. Radžius, Br. Krokys, R. Kinka, Ivaška ir kt. Aktyvūs dalyviai buvo ir du jauni kunigai — Jonas Štaškevičius ir salezietis Jonas Šulcas.

Neminėsime čia visų paskaitų bei diskutuotų klausimų, nes tai jau buvo skelbta kitoj spaudoj. Vertinant visus svarstytus klausimus, galima galbūt pastebėti, kad kai kurių labai bendrų klausimų svarstymas, kaip vaiko psichologija ar jo vystymasis, gali būti ir nereikalingas, nes apie tai galima pasiskaityti vadovėliuose. Čia daugiau laiko skirtina tokiems dalykams, kurių vadovėliuose nerasime, nes tokių vadovėlių dar nėra. Turime galvoj ypač lituanistinių dalykų dėstymo metodikos klausimus. Jų šį kartą beveik nebuvo. Bet užtat tie klausimai, kurie buvo svarstomi, buvo rimtai svarstomi.

Pažymėtinas ypač vienas pozityvus dalykas, kurį buvo įdomu patirti ir pašaliniam stebėtojui. Tai teisingas bei kultūringas mokytojų nusistatymas atžvilgiu viso to, kas yra iš Lietuvos ar susiję su Lietuva. Tai paaiškėjo vertinant naujus vadovėlius — G. Česienės „Rūtelę" (antram skyriui) ir Z. Ašoklio Lietuvos geografijos vadovėlį. Česienės vadovėly yra vienas ar du Lietuvoje mirusio poeto K. Kubilinsko eilėraščiai, dėl kurių kai kas darė priekaištų *Naujienų* laikrašty. Ne dėl to, kad jie būtų blogi, o dėl to, kad jie Kubilinsko. Tačiau visi studijų savaitės dalyviai (išskyrus, rodos, tik vieną) nieko čia blogo nerado ir vadovėlį pripažino tinkamu tam, kam jis skirtas. Pažymėtina, kad ta Lietuvos ar jos žmonių bei knygų baime kai kas susirgo tik pastaruoju metu. Seniau to nebuvo. To paties Kubilinsko, Liudo Giros, Salomėjos Nėries eilėraščių yra ir kituose vadovėliuose, vaikų plokštelėse (pvz. Žirginėliuose), bet seniau niekas dėl to balso nekėlė.

Teigiamai vertinant Z. Ašoklio Lietuvos geografijos vadovėlį, pasigesta tik daugiau nuotraukų iš šių dienų Lietuvos. Teisingai buvo pastebėta, kad kalbant apie Lietuvą, negalima tenkintis tik tuo, kas seniau buvo, tik senomis iliustracijomis. Apie Lietuvą reikia kalbėti visapusiškai — kokia ji buvo ir kokia dabar yra. Tai, rodos, savaime aišku. Mokytojams tai aišku. Bet neaišku tiems, kurie nori mokyti mokytojus, būdami pedagogiki ir vaiko psichologijoj analfabetai. Ir tokių pas mus pasitaiko. Štai, pavyzdžiui, žurnalistas Jonas Vaičiūnas pasipiktino, kad mokytojas J. Kreivėnas Cicero vaikams parodė filmą iš Lietuvos „Nemuno žiotyse" ir „Neringa". Vaičiūnas daro išvadą, kad vaikai, pasižiūrėję gražių Nemuno ir Neringos vaizdų, pasakys, kad „okupantas geras... Kaip gražu Lietuvoje. Ir tai pavergėjo nuopelnas. Jis tokią Lietuvą padarė" *(Naujienos,* 1969.8.6). Sunku ką nors naivesnio bei juokingesnio ir begalvoti. Visiems pedagogams bei vaikų psichologijos specialistams aišku, kad vaikai niekuomet tokių absurdiškų išvadų nepadarys. Jas tik padaro iki išprotėjimo nusipolitikavę politikos bei žurnalistikos mėgėjai.

Aplamai studijų savaitė pašaliniam stebėtojui paliko malonų įspūdį. Jį padarė, kad mūsų jaunosios kartos švietėjai turi sveikas, blaivias pažiūras ne tik švietimo, bet ir kitais klausimais, ko kartais trūksta mūsų kai kuriems veikėjams bei žurnalistams mėgėjams.

TEATRAS LIETUVOJE

LAIKAS REIKALAUJA NAUJŲ INTONACIJŲ

Kritikas Jonas Lankutis pokalbyje apie teatrą sako, kad Lietuvos teatre šiuo metu yra jaučiamas tam tikras renesansas. Su šiuo jo tvirtinimu tenka pilnai sutikti. Šių metų J. Marcinkevičiaus MINDAUGO ir K. Sajos MAMUTŲ MEDŽIOKLĖS pastatymai į Lietuvos teatrą įnešė daug naujo. Iki šiol teatras Lietuvoje buvo įklimpęs didaktinių pjesių baloje. J. Marcinkevičiaus MINDAUGAS, susilaukęs didelio publikos susidomėjimo, yra istorinė-intelektualinė drama K. Sruogos ir ypatingai V. Krėvės tradicijoje. Ši drama Vilniaus ir Klaipėdos Teatrų scenose susilaukė skirtingų pastatymų ir buvo įvairiai interpretuotas. K. Sajos MAMUTŲ MEDŽIOKLĖ yra šiuolaikinio sukirpimo veikalas, primenąs kiek pokarinį lenkų teatrą.

Siekdami supažindinti AKIRAČIŲ skaitytojus su dabartinėmis Lietuvos teatro atsinaujinimo pastangomis, persispausdiname iš KULTŪROS BARŲ Nr. 4 pasikalbėjimą su abiejų veikalų autoriais bei režisoriais ir kritiku J. Lankučiu.

LTSR Valstybinio Akademinio Dramos Teatro Vyr. režisierius HENRIKAS VANCEVIČIUS:

— Kiekvieno nacionalinio teatro pagrindas yra originalioji dramaturgija. Puoselėdami savo teatrinę kultūrą, turime būti stiprūs būtent šiais pastatymais. Deja, ne visada mūsų siekimai realizuojami, todėl galima drąsiai tvirtinti, kad mūsų teatras nuolat gyvena naujų dramaturgijos kūrinių laukimu. Šia prasme pastarasis sezonas Akademiniam dramos teatrui yra laimingas, nes gavom tikrai vertingą kūrinį — Justino Marcinkevičiaus dramą-poemą „Mindaugas", kuri patraukė teatro kolektyvą, o dabar traukia visuomenę tiek savo meniniais privalumais, tiek giliu bendražmogiškuoju turiniu.

Tai, kad šis kūrinys parašytas poeto, anksčiau nerašiusio teatrui, ir kad jis pavadintas drama-poema, be abejo, kėlė teatrui specifinius reikalavimus. Spektaklis neturėjo būti nei psichologinė istorinė drama, nei poetinis koncertas. J. Marcinkevičiaus „Mindaugas" — ne „Šarūnas", „Skirgaila", ne „Mindaugo mirtis", kur visas veiksmas, situacijos, charakterių konfliktų logika pajungta dramai, ir jos galutinį poveikį, prasmę suprasi pačiam spektaklio gale, o gal jau ir išėjęs iš teatro. J. Marcinkevičiaus kūrinyje pergyvenimo ir apmąstymo procesai vyksta tuo pačiu metu. Atlikęs kokį nors veiksmą (kartais žiūrovui matomą, o kartais — ne), Mindaugas pats jį tučtuojau įvertina iš savo pasmerkto valdovo ir objektyvios etikos pozicijų. Be abejo, tai verčia aktorių ieškoti naujų būdų parodyti sceninio veiksmo dramatizmą. Antroji — poetinė — spektaklio pusė davė taip pat nemaža galimybių aktoriams pasijusti scenoje naujai. Aktoriams R. Adomaičiui ir J. Rygertui buvo labai sunku, nes tai, galima sakyti, kūrinys vienam aktoriui, ir kaip surasti tą laimingą ribą, tą brūkšnelį, skiriantį dramą nuo poezijos ir kartu jungiantį abi į vieną? Juk galima būtų šį kūrinį tiesiog skaityti scenoje kaip eilėraštį, ir žiūrovas klausytų. Bet mes norėjome dramos spektaklio, ne koncerto. Norėjome, kad aktorius scenoje gyventų. Ir neturėjome jokio pavyzdžio, turėjom visa tai surasti patys. Žinoma, negalėjome pasiekti tobulybės.

— *Ar priskiriate „Mindaugą" prie modernių kūrinių?*

— Aš nelabai suprantu, ką reiškia žodis „modernus". Man rodos, jį galima būtų pakeisti žodžiu „geras", jeigu nebijotume sukompromituoti to seno lietuviško būdvardžio. Juk dabar po moderniškumo, novatoriškumo vėliava žygiuoja per pasaulį tiek visokio šlamšto, šarlatanizmo, kad iš tikrųjų žmogus gali suabejoti visomis vertybėmis. Mes, senojo, realistinio Lietuvos teatro kelmo atžalos, sunkiai suprantame „naujumo dėl naujumo" idėjas, ir „nebemadingas". Stanislavskis vis dėlto mums dažnai atrodo daug jaunesnis už daugelį jaunuolių, pasiryžusių statyti savo rūmus ant griuvėsių. Sistema, kurios pagrindas — žmogaus sielos ir gamtos dėsnių studijavimas, man rodos, niekada negali pasenti, jeigu į meną bus žiūrima rimtai. Ji gali būti labai moderniška — tiek, kiek moderniškas žmogus, gyvenantis epochoje, kurią mes norime suprasti ir parodyti.

Ir „Mindaugas", mano nuomone, modernus tiek, kiek jame giliai ir prasmingai iškeliamos žmogiškosios problemos.

— *O ką jūs galvojate apie „Mamutų medžioklę"* !.....

— Galvoju, kad aš tokios pjesės negalėčiau pastatyti. Ji man svetima. Ir, pagal mano supratimą, ji turėjo būti svetima Kauno teatro aktoriams, išaugusiems kitų vaidybos principų dvasioje. Tačiau spektaklis įdomus, jis turi pasisekimą ir, tur būt, atspindi naujų šio teatro ieškojimų kryptį.

Klaipėdos Dramos Teatro Vyr. režisierius POVILAS GAIDYS:

— Negalime girtis, kad mūsų teatrų scenose gyva lietuviškoji klasika, besiremianti daugiausia istorine herojine drama. Mes tarsi nesiryžtame pajudinti susigulėjusių B. Sruogos, V. Krėvės, V. Mykolaičio-Putino dramaturgijos klodų, bijodami uždusti nuo istorijos dulkių. O iš tikrųjų, tur būt, nematome rakto, kuris istoriją paverstų šia diena. Todėl su entuziazmu sutikome Justino Marcinkevičiaus dramą-poemą „Mindaugas", — kūrinį, kuriam tokio rakto ieškoti nereikia, kuriame istoriniai faktai, situacija turi tik sąlyginę prasmę ir tarnauja amžinai (galima sakyti — „šiandieniškai") žmogiškai problematikai.

Tiesa, tai, kad „Mindaugas" yra, gal būt, daugiau poezijos, negu scenos kūrinys, teatrui kėlė sudėtingus reikalavimus. Kai skaitai poeziją, tai net nejauti, kada kiekviena mintis, kiekvienas vaizdas susijungia į darnią emocinę visumą, kuriamą tik poezijai būdingų dėsnių pagrindu. Todėl poeziją perkelti į sceną visada sudėtinga ir net rizikinga. Patys gražiausi, prasmingiausi žodžiai čia gali nenorom suskambėti banaliai.

Tačiau „Mindaugas" — poetinė drama. Ryškus dramatinis veiksmas, vidinė įtampa, ryškiai individualizuoti herojai. Todėl, mano nuomone, šis kūrinys teatrui duoda daug galimybių ieškoti, žadinti fantaziją.

O Mindaugo autoanalizė, iš vienos pusės tarsi paryškinanti herojaus vidinį dramatizmą, bet tuo pačiu ir stabdanti sceninį veiksmą?

— Be abejo, tai pagrindinis viso kūrinio bruožas, nulemiantis ir jo literatūrinę, ir teatrinę specifiką. Man rodos, kad šiuolaikinėje dramaturgijoje šitokių „pristabdytų" veiksmų labai daug. Bet tai nereiškia, kad scenoje nieko nevyksta ir kad žiūrovo dėmesys neturi būti prikaustytas prie aktoriaus. Viską, tur būt, nulemia aktorius, kuris ryžtasi tokį vaidmenį kurti.

Mudu su aktorium V. Paukšte Mindaugą matėme dvejopą. Pirmoje dalyje jis daug mažiau galvoja apie savo poelgius, o daugiau veikia. Jis turi aiškų tikslą ir aktyviai siekia jo. Čia Mindaugas — žmogus su amžinuoju žmogaus nerimu, su herojišku pasiryžimu kažką sukurti; ne sau, kitiems, sukurti kažką amžina, didinga. Jis žavus ir savo negailestingumu, ir vyriška jėga, ir gudrumu. Antrojoje dalyje jis Valdovas. Tikslas pasiektas, žmogiškumas pražudytas, karūna ant galvos. Mindaugas merdi. Jis nieko nebeveikia, tik kankinasi, klaidžiodamas savo tamsios sielos labirintuose. Štai čia ir turėjo visa jėga suskambėti jo autoanalizė, jo tragiškas beprasmiškumo suvokimas ir vienatvė. Aktoriui, man atrodo, tai parodyti ne tik labai sunku, bet ir įdomu. Juk Mindaugas mąsto ne viduramžių valdovo, o mūsų amžiaus žmogaus kategorijomis.

Sunku man pačiam spręst, kaip tai pavyko mūsų teatrui, tačiau ir scenografijoje stengėmės akcentuoti būtent tokį Mindaugo tragedijos supratimą, siekėm scenovaizdžio sąlygiškumą suderinti su etnografija.

— *Ar kitų dramos veikėjų interpretaciją scenoje nulėmė Mindaugo asmenybė?*

— Be abejo, bet tik tiek, kiek pačiam kūrinyje jie parodyti kaip Mindaugo partneriai. Tačiau tiek, kuriems autorius suteikė įdomų individualų gyvenimą, buvo priversti išgyventi jį scenoje. Man ypač įdomus pasirodė Vismantas — gili, tragiška asmenybė.

— *O Mindaugo brolis Dausprungas?*

— Dausprungas taip pat. Bet aš asmeniškai nesižaviu žmonėmis, kurie savaime yra labai geri, bet iš to niekam naudos. Tai, man atrodo, daugiau autoriaus idėjų nešėjas, simboliškas Mindaugo sąžinės ir tautos dvasios paveikslas. Žinoma, tai nereiškia, kad spektaklyje jam turi būti skirta mažiau dėmesio, negu poemoje.

Mes stengėmės parodyti visų įvykių ir likimų logiką taip, kaip ją supratom.

Poetas JUSTINAS MARCINKEVIČIUS:

— Abudu „Mindaugo" pastatymai man, kaip autoriui, suteikė daug džiaugsmo. „Mindaugas" tarsi gimė tris kartus.

—*Kadangi tame gimimo procese jūsų vaidmuo buvo lemiamas, tai savaime kyla klausimas, ar scenoje pamatytas kūrinys nepasirodė svetimas?*

— Žinoma, teatro menas kuriamas kitais principais, negu poezija, ir, kai nuo autoriaus akių nuplėšiamas poetinis šydas, jis atsiduria prieš visai naują realybę, kuri gali pasirodyti ir netikėta. Bet tai nereiškia, kad ji turi būti svetima. Man Mindaugo paveikslas, sukurtas vienoje ir kitoje teatro scenoje, buvo artimas ir savas. Gal tik R. Adomaičio interpretacija labiau atitiko mano poetinį Mindaugo vaizdą, o Klaipėdos teatras daugiau akcentavo tiek paties Mindaugo, tiek ir viso kūrinio dramatiškąją prasmę. Gal būt todėl Klaipėdos Mindaugas atrodo žiauresnis.

Apskritai, malonu, kad iš to paties kūrinio gali išeiti du skirtingi spektakliai.

— *Ar Jūs laikote „Mindaugą" mūsų nacionalinės klasikinės dramaturgijos tradicijų tęsiniu?*

—Į tokį klausimą autoriui nelabai tinka atsakyti. Tai nustatyti geriau gali kritikai ir skaitytojai bei žiūrovai. Galiu tik pasakyti, kad istorinė B. Sruogos, V. Krėvės dramaturgija mane visada domino tiek istorinės asmenybės, tiek savo tautos problematikos supratimu. Man atrodo, kad ir dabar tie kūriniai nenustojo savo meninio vertingumo, ir net truputėlį keista, kad teatrų scenose jų beveik nesutinkame. Tačiau tiesioginiu nei Sruogos, nei Krėvės mokiniu nesijaučiu, nes kiekviena epocha, tur būt, kelia menui nepakartojamus uždavinius ir klausimus, kurie ir nulemia vieno ar kito kūrinio aktualumą, meninę formą bei įtaigą.

— *Ar žadate toliau bendradarbiauti su teatru?*

— Teatras domina. Jei viskas gerai seksis, „Mindaugas" turėtų būti pirmoji dalis trilogijos, kurią jungs ta pati valdžios ir asmenybės problematika.

— *Ar tai bus tokio pat žanro kūriniai — dramos-poemos?*

— Sunku iš anksto ką nors numatyti, bet, manau, kad nebūti poetu vargu ar kada nors galėsiu. Manau, kad „Mindaugo" sceninis patyrimas pravers ir man.

Kauno Dramos Teatro vyr. režisierius JONAS JURAŠAS:

— K. Sajos pjesė „Mamutų medžioklė", be abejo, neeilinis faktas ir autoriaus, ir teatro kūrybinėje biografijoje. Tai kūrinys, ryškiai rodantis mūsų dramaturgijos pastangas įveikti tiek formos, tiek ir problematikos ribotumus. Analogiškas uždavinys kilo ir teatrui, pasiryžusiam duoti pjesei sceninę gyvybę. Manau, kad jau vien tai apsprendžia šio kūrinio vertę. Tačiau, jeigu mes imtume žmonijos problemas spręsti iš žmonijos aplamai pozicijos, — mumis vargu ar patikėtų. Todėl aš ir manau, jog pats didžiausias K. Sajos pjesės privalumas yra tas, kad joje bendražmogiškos „amžinos" problemos parodytos sąlyginėje, bet kartu ir konkrečioje gyvenimo situacijoje. Tai ir yra jos

K. Sąjos „Mamutų nedžioklė" Kauno valstybiniame teatre

originalumas, o jeigu bandysime ieškoti pasaulinės dramaturgijos įtakų — manau, nedaug terasime kūrinių, kuriems vienaip arba kitaip negalėtume jų priskirti... Kitas dalykas, kad visada lieka pilnesnio tobulumo noras.

— *Ir jūs, kaip režisierius, žinoma, turėjot tokių norų?*

— Be abejo. Bet mes taip ilgai dirbom su „Mamutais", kad visi spėjom pasipasakoti savo norus autoriui. Taigi... norėčiau dar nuoseklesnės logikos, vientisumo ir — šiek tiek mažiau „kaulelių" publikai.

— *Saja visada buvo šmaikštuolis...*

— Gerbiu už tai jį, bet labai norėčiau, kad šmaikštus žodis būtų suprastas taip, kaip to nori autorius. Šiuo atveju buvo ir rizikos, nes kartais žmonės mėgsta paspekuliuoti kritišku žodžiu, labiau trokšti nugirsti „aštrią" frazę, negu ją suprasti. Tokie dalykai temdo teatro ir žiūrovo santykius, kurie visada turi būti grindžiami tiesa ir atvirumu. Teatras, mano nuomone, — pats politiškiausias iš visų menų, nes čia žmogus ateina pats dalyvauti visų problemų sprendime, visų likimų skirstyme. Ir jeigu jis girdės iš scenos tiesą, jeigu teatre matys savo sąjungininką kovoje prieš savo paties ir kitų „mamutiškumą", manau, kad toks teatras bus jam būtinas kaip duona, o ne kaip pramoga. Aš nežinau, ar galima dar kitaip pareikšti pagarbą žiūrovui.

Todėl, kalbėdamas apie „kaulelius", aš dariau priekaištą ne tiek pjesės autoriui, kiek mūsų visų inertiškumui ir tam nepasitikėjimui, kurio vis dėlto netrūksta individo santykiuose su visuomene kaip organizacija.

— *O ar jums neatrodo, kad ši graži mintis pjesėje ir spektaklyje būtų ryškiau suskambėjusi, jeigu ji būtų perteikta ne Sargo monologu, o pačių „mamutų" galutiniu savęs demaskavimu?*

— Gal būt. Bet aš labai suprantu autorių, kuris tiesiog jautė poreikį kalbėti pats. Manau, kad tokio tipo kūrinyje autorius tai gali sau leisti. Kitas dalykas, kad Sargo paveikslas galėjo būti įdomesnis ir turiningesnis. Bet čia jau gal ir teatro kaltė.

— *Šios pjesės-grotesko ypatybės diktavo ir atitinkamą vaidybos stilių. Ar aktoriams nebuvo nuobodu?*

— Nuobodu? Manau, kad nebuvo, nes neįsivaizduoju, kaip gali būti nuobodu įtemptai dirbant. Žinoma, iškilo specifinių uždavinių, susijusių su tuo, kad, būdamas tam tikru simboliu, aktorius vis dėlto privalo likti žmogumi, kad čia nėra aktyvaus dramatinio veiksmo, o tik situacija, gimdanti minties dramatizmą. Tačiau visų aktorių garbei galiu pasakyti, kad viską, ką jie darė, darė nuoširdžiai ir žinodami kuriam tikslui. Kiek treniravomės, kiek dirbom, siekdami kūno plastikos, išradingumo, judesių harmonijos bei viso spektaklio vaizdinio vieningumo!

— *Ar šis spektaklis jus kuo nors įpareigoja, renkantis toliau repertuarą, ypač originalųjį, bei vaidybos kryptį?*

— Kiekvienas kūrinys, kurio imuosi, įpareigoja ieškoti teisingiausio rakto. O ar toks teisingiausias raktas iš viso egzistuoja, nežinau. Ieškom visi tik savo pačių galimybių ribose, tačiau kiekvienas darbas įpareigodamas kartu ir formuoja mus pačius — mūsų sąmoningumą, pilietiškumą.

Dramaturgas KAZYS SAJA:

—Laikas nuolat reikalauja iš teatro naujų intonacijų. Nauja dramaturgija kartais verčia peržiūrėti vaidybos stilių, menas neapkenčia vakarykščių atradimų, kurie linkę pereiti į štampus. Ateina naujas režisierius, atsineša savo individualią manierą, jis nori tarti savo naują žodį, o senam kolektyve sutinka ne vieną pavargusį ir skeptišką žvilgsnį — „kaip radome, taip ir paliksime"... Gal būt, todėl pasitaiko spektaklių, rėžiančių akį ir ausį savo eklektika, spektaklių, kuriuose viskas susimaišę — Stanislavskis ir Brechtas, Juknevičius ir Dauguvietis... O kiek tokių spektaklių, kuriuose „veža" vienas kitas aktorius, o apie kitus tiesiog nesinori kalbėti. Atlaidūs žiūrovai džiaugiasi: „Adomaitis buvo geras, Tomkus, Balandytė gera, Banionis tiesiog nuostabus"...

Kurie „veža", tiems ir krauna, o į kitus pavargęs režisierius dažnai numoja ranka arba visai pagrįstai skundžiasi — ką su jais daryti? Kažkada įsėdo žmogus ne į savo roges, sėdi — ir nė krust...

— *Ar mūsų visuomenė yra pasirengusi priimti naują, tikrai šiandienišką teatrą?*

Mūsų žiūrovas labai nevienalytis. Turime daug išsilavinusios inteligentijos, turime „žalio" jaunimo ir vyresniosios kartos žiūrovų, kuriems jaunystėj teatras buvo neprieinamas. Sunku visiems įtikti. Vieni gardžiuojasi buitine komedija, atėję į teatrą, nori „skaniai pasijuokti, pailsėti". Turime ir tokių, kurie nustojo lankę teatrą todėl, kad nusivylė jo meniniu ribotumu. Mūsų teatras ne visada įstengia sukurti kažką nauja, neįprasta akiai, ausiai ir galvosenai. Teko sutikti žmonių, kurie, užuot vaikščioję į spektaklius, skaito dramos kūrinius, savo vaizduotėje, matyt, juos „pastatydami" geriau...

Linksmai nusiteikusį žiūrovą labai mėgsta aktoriai. Ieškodami „kontakto su sale", jie kartas net linkę paaukoti spektaklio esmę, kad tik pajuokinus tą linksmybės ištroškusį žiūrovą. Kažkur kažkas sukikeno, ir aktorius nebeišlaikęs prodeda „spausti". Jis „veža", dar linksmiau kilnodamas kojas ir užmiršdamas, kad važime sėdi nelaimė ar sunki problema, dėl kurios ir buvo rašoma pjesė. Melpomenai nepritinka palaižūniškai linkčioti ir siuntinėti bučkius lengvabūdiškiems žiūrovams. Jiems skirta k o m e d i j a, kurios labai dažnai nemokam suvaidinti.

— *Kodėl, jūsų nuomone, triptikas „Oratorius. Maniakas. Pranašas Jona" Akademiniame teatre neturėjo tokio didelio pasisekimo, kokio susilaukė „Mamutų medžioklė"?*

— Apskritai, mūsų teatrai nemėgsta kurti spektaklių iš dviejų trijų pjesių. Vienaveiksmės, matyt, laikomos saviveiklinių sinonimu. Bet triptikas ilgokai nestokojo žiūrovų. Dabar šis spektaklis man primena sulankstytą, kniedytą ir lopytą laivą, kuriam teko laužyti gana storus ledus ir laviruoti tarp aisbergų. Nekalbėsiu apie to pastatymo trūkumus ir privalumus. Minėtos vienaveiksmės dramos buvo naujos tiek pačiam autoriui, tiek buitine bei herojine dramaturgija mitusiam Akademiniam teatrui. Kas žino, kaip t o k i a s pjeses statyti ir vaidinti? Lengviausia buvo visai jų nestatyti, bet, ačiū režisierei K. Kymantaitei, — pastatė. Spektaklis šiek tiek paįvairino ir pagyvino Akademinio teatro repertuarą, padrąsino autorių tuo pačiu stilium parašyti kiek didesnį veikalą. Taip gimė „Mamutų medžioklė".

Sunku peržengti tą aukštą tradicijų slenkstį... Aktoriai čia pasigedo įprastinės veiksmą varančios linijos, veikėjų charakteriai suprastinti iki schemos, artistas, įpratęs scenoje kurti asmenybę, šiame veikale buvo paverstas tik groteskinio plakato detale. Tačiau režisierius J. Jurašas ir Kauno dramos teatro kolektyvas ryžtingai ėmėsi šio eksperimento ir sukūrė savitą, iki šiol pas mus lyg ir nemaytą spektaklį. Bent man, kaip pjesės autoriui, taip atrodo...

Kritikas JONAS LANKUTIS:

— Skaitant pasaulinę teatro istoriją ir stebint kai kuriuos dabartinius ieškojimus mūsiškėje scenoje, neretai apima savotiškas graudulys. Matyt, mes dar daug kartų užsidegę ieškosime to, kuo kiti perdegė ir nusivylė dar tada, kai mes džiaugėmės sukūrę „klojimų teatrą". Tuo galima įsitikinti, metus žvilgsnį kad ir į audringą rusų teatro raidos laikotarpį šio šimtmečio pradžioje, kai ten, įsisukus impresionizmo, simbolizmo ir kitų neoromantinių bei modernistinių krypčių vėjams, braškėjo realizmo pagrindai, vyko drąsiausi Mejercholdo, Jevreinovo, Komisarževskio, Tairovo eksperimentai, naujas teatrališkumo formas nešė Meterlinko, Hofmanstalio, Andrejevo, Bloko, Pšibyševskio, Tetmajerio ir kitų veikalai; kai buvo prieinama prie pačių teatro pagrindų neigimo ir kartu surandamos naujos galimybės klasikiniams vaidybos bei režisūros principams pagilinti.

Yra skeptikų, kurie, pastebėję dabartinių ieškojimų vienokią ar kitokią analogiją su tuo, kas jau yra kitų išgyventa, linksta suniekinti kiekvieną mūsų menininkų pastangą. Manau, kad tai neteisingas požiūris. Meno raida yra natūralus procesas, ir čia nė vieno etapo negalima peršokti, naudinga net ir visomis ligomis persirgti, kad tvirtesnis augtų organizmas. Lygiai taip pat negalima šio organizmo pakeisti kitu. Viską reikia sukurti patiems, savoje nacionalinėje dirvoje (tik ne izoliuotoje nuo bendros dirvos ir visų gaivinančių vėjų).

Labai gerai, kad pastaruoju metu mūsų dramaturgijoje ir teatre vis labiau siekiama atsipalaiduoti nuo fotografikšo arba natūralistinio tikrovės kopijavimo, siekiama kalbėti sudėtingesne meno kalba, aktyvizuojančia žiūrovo vaizduotę ir intelektą. Tuo atstatomas ryšys su ankstesniais lietuvių dramaturgijos pasiekimais (Vydūnas, Krėvė, Putinas, Sruoga). Ta linkme mūsų dramaturgiją ir teatrą pirmasis efektyviai yra pastūmėjęs J. Grušas, bendradarbiaudamas su režisieriais H. Vancevičium, J. Miltiniu ir V. Blėdžiu („Herkus Mantas", „Adomo Brunzos paslaptis", „Meilė, džazas ir velnias").

— *O šiandien?*

— Žymesniuosiuose pastarojo meto mūsų dramaturgijos veikaluose vaizduojamasis konfliktas ir veikalo eiga nustoja būvę tiesiogine liečiamos temos išraiška, o veikėjas — vien charakterio ir tam tikrų jo poelgių įsikūnijimu. Siekiama, kad situacijos ir personažai išreikštų sudėtingesnį kūrinio santykį su tikrove. Tuo būdu atsirado didesnis dramos kūrinio formų sąlygiškumas, pajungtas tam tikrai autoriaus koncepcijai, jo idėjiniam sprendimui apie gyvenimą. Ypač stipriai tas jaučiama J. Grušo veikaluose, Just. Marcinkevičiaus „Mindauge" ir K. Sajos parabolinėse pjesėse.

Todėl, mano nuomone, teatre dabar labai aktuali pasidarė, jei taip galima pasakyti, nūdieniško aktoriaus problema. Įdomiai suvaidinti charakterį ar herojinę personažo būseną sugeba daug kas. Tuo tarpu įkūnyti scenoje teatrinę abstrakciją, sakysim, sąlyginį viso gyvenimo dramos modelį, tam tikrą egzistencijos momentų ir istorijos vingių paradoksalumą, siekimų absurdą, performuoti tikrovę ir žmogų į groteską ir tragikomišką farsą — maža kas teįstengia. O be aktoriaus nieko negelbės pačios gudriausios režisieriaus išmonės. Manau, kad ne „iš gero gyvenimo" ir J. Jurašas „Mamutų medžioklėje" įvedė pantomimą, sudurdamas vienam vaidmeniui du skirtingų žanrų atlikėjus. Tokie paveikslai, kaip Beatričė (J. Grušo „Meilė, džazas ir velnias") arba Mindaugas (Just. Marcinkevičiaus to pat vardo poetinėje dramoje) yra realistiniai ir kartu simboliniai, kurių poetinė forma gali sutalpinti savyje labai didelį ir daugiasluoksnį turinį. Talentingas, mąstantis šių vaidmenų atlikėjas gali iš esmės pakeisti visą minėtų veikalų sceninę interpretaciją. Deja, kol kas tokiems drąsiems užmojams jėgų mažoka.

J. Marcinkevičius, „Mindaugas" Lietuvos Valstybiniame teatre.

Žinoma, aktoriams daug galėtų padėti ir dramaturgai, kurie dar labai dažnai veikalo filosofinę išmintį, idėjinius sprendimus apie sudėtingas gyvenimo kolizijas „išrėkia" arba deklaruoja to ar kito personažo lūpomis, naudojasi skurdžiomis plakatinėmis priemonėmis, užtvindo veikalą didaktiniu patosu, užuot ieškoję įdomesnių prasmingo sceninio žaismo formų.

Mūsų dramaturgijai ir teatrui ieškant naujų šiuolaikinių kelių, ypač svarbu toliau formuoti savitą nacionalinį scenos meną, tvirčiau remtis praeities tradicijomis. Kaip visa tai svarbu, kokias didžiules galimybes tokiems uždaviniams spręsti teikia nacionalinė medžiaga, — akivaizdžiausiai parodė Just. Marcinkevičiaus „Mindaugas". Deja, tokių gražių mėginimų per ištisą trisdešimtmetį tebuvo vos vienas kitas. Gaila taip pat, kad teatrai beveik visiškai neišnaudoja klasikinės mūsų dramaturgijos nūdieniško interpretavimo galimybių. O kad tokios galimybės yra, visi galėjo įsitikinti, pernai universiteto kieme žiūrėdami studentų suvaidintą Vydūno „Pasaulio gaisrą" (rež. V. Limantas).

Šiaip ar taip, dabar mūsų dramaturgijoje ir teatre jaučiamas tam tikras renesansas, ir todėl galima tvirčiau tikėti, kad daugelis sunkumų bus įveikti.

LIETUVOS SPAUDOS APŽVALGA

NAUJAS INSTITUTAS IR LIAUDIES BUITIES MUZIEJUS

Nuo šių metų rugpiūčio 1 Lietuvoje bus dar viena aukštoji mokykla — Vilniaus Inžinerinis Statybos Institutas. Naujas institutas perorganizuojamas iš Kauno Politechnikos Instituto filialo Vilniuje. Iš Kauno į Vilnių perkeliamas statybos fakultetas, kiti technikos fakultetai paliekami Kaune. Kauno Politechnikos Institutas smarkiai išaugo. Jame šiuo metu apie 18,00P studentų (įskaitant besimokančius neakyvaizdiniai ir vakarinių filialų Klaipėdoje, Šiauliuose ir Panevežyje studentus). Šiais metais KPI išleido 1409 naujus inžinierius. Nenusostabu, kad taip išaugusi aukštoji technikos mokykla skeliama į dvi. Nevisai aišku, kodėl nauja mokykla — Statybos Institutas — kuriama Vilniuje. Lietuvos spaudoje buvo minčių, kad aukštosios mokyklos būtinai reikia Klaipėdai, trečiam savo dydžiu Lietuvos miestui (140,000 gyventojų), kad pagyvinti jo apsnūdusį kultūrinį gyvenimą. Atrodo, kad didesniu studentu skaičiumi Vilnių norima daugiau sulietuvinti, nes šiuo metu sostinėje lietuviai nors ir yra didžiausiaa tautinė grupė, visdėlto nesudaro daugumos.

■ Sėdime gamyklos Komjaunimo komitete, apie vasaros rūpesčius su sekretorium šnekučiuojame ... kažkas atsargiai, vos girdimai pasibeldžia, atsargiai ir tyliai pro duris įslenka senutė.

— Šito skyriaus viršininko man reikia.

A, tai jums, močiute, parašo reikia. Tuojau, tuojau.

Tai dėkui vaikeli. Jau trečia, va, diena tavęs ieškau. Ale kur jus sugausi, jaunimėlį. O manęs be šito parašo į pensiją neišleidžia...

Senutė išeina, ir mūsų pokalbis nukrypsta apie atsiskaitymo lapelius. Kad jie reikalingi ir būtini, abu sutinkame. Bet kam štai 65 metų senutę dar į komjaunimo komitetą siųsti, — nė vienas nesuprantame. (Vyt. Žemaitis, *Komjaunimo Tiesa*, 1969. VII. 9).

Nesuprantame šitos biurokratijos ir mes. Aišku tik tiek, kad kol proletarai visų šalių tebesivienija, biurokratai jau susivienijo. Lietuvos komunistų partijoje 50.7% sudaro tarnautojai — biurokratai. Darbininkų tik 28.3%, o valstiečių — vos 15.9%.

■ Negeresni reikalai ir švietimo srityje. Nors sovietinėje sistemoje mokyklų durys atdaros visiems, vieniems (tarnautojams, miestiečiams) jos atdaros labiau negu kitiems (kaimo gyventojams). Kad išlyginti labai žymią miestiečių persvarą studentijoje, šią vasarą įvairiose vietovėse vyksta universiteto ir politechnikos instituto kursai provincijos mokyklas baigusiam jaunimui. Šie kursai buvo labai plačiai reklamuoti spaudoje, ir jų tikslas — paruošti provincijos mokyklas baigusius stojamiesiems egzaminams į aukštąsias mokyklas. Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio mokyklas baigusieji į šiuos kursus nepriimami.

■ Vilniuje, šiaurinėje Antakalnio dalyje pradėta studentų miestelio statyba. Miestelis užims 160 hektarų plotą. Jame bus mokomoji, gyvenamoji ir kultūrinė — sportinė zona. Mokomoje zonoje baigtas montuoti septynių aukštų Vilniaus Inžinerinės Statybos Instituto pastatas, beveik užbaigtas vienas 50 butų gyvenamas namas, klojami pamatai kitiems pastatams. Statyba, atrodo, vyksta pamažu ir tęsis dar gana ilgai, dėl lėšų ir darbo jėgos trūkumo. Vasaros metu statybos darbus atlieka universiteto ir politechnikos instituto studentai.

■ Liaudies buities muziejus nuo 1966 metų statomas Pievelių kaime, prie Rumšiškių miestelio ir Kauno marių, netoli Kauno-Vilniaus autostrados. Muziejus bus 173 hektarų plote, trečdalis ploto — miškas. Muziejaus teritorija suskirstyta į keturis sektorius: aukštaičių, žemaičių, dzūkų ir suvalkiečių. Žemaičių sektoriuje numatyta septynios sodybos, miestelis ir keletas dvaro pastatų. Aukštaičių sektoriaus šešios sodybos sudarys bažnytkaimio branduolį. Dzūkijos sektoriuje šešios sodybos, iš kurių trys įeis į gatvinio-rėžinio kaimo fragmentą. Suvalkijai tenka trys sodybos. Priedo dar trys vėjo malūnai, du vandens malūnai, milo vėlykla, kalkių degykla, ir puodžiaus sodybėlė. Be to bažnyčia, varpinė, špitolė, sinagoga, mokykla, kalvė, smuklė (kurioje muziejaus lankytojai galės gauti giros ir tradicinių valgių) ir kapinaitės su gražiais lietuviškais kryžiais. Prie vingiuojančių kaimo kelių taip pat kryžiai ir koplytėlės.

Viduje, kaimo gyvenimo įrankiai, rakandai, įrengimai. Žodžiu muziejus stengsis atkurti lietuvių liaudies architektūrą ir buitį nuo 18 amžiaus iki 20 amžiaus.

Pirmas muziejaus eksponatas — vėjinis malūnas — atkeltas į muziejų 1967 metais iš Šiluvos apylinkės. Keliamas nuo Plungės 1865 metais statytas žemaičių numas. 1968 metais atvežtas iš Varėnos mažas svirnelis, žemaitiškas svirnas, ubladė, aliejaus spaudykla, smuklė ir t. t.

Žodžiu darbai jau smarkiai pasistūmėję į priekį, nors dar daugelio eksponatų muziejaus darbuotojai tebeieško Lietuvos kaimuose. Dar keletas metų, ir senojo lietuviško kaimo buities pėdsakus baigs naikinti modernios civilizacijos pažanga. Todėl šio muziejaus vertė mūsų kultūros istorijai bus neįkainuojama. Platesnį aprašymą apie šį mūsų liaudies kultūros paminklą patiekia P. Vėlyvis, gegužės mėn. *Kultūros barų* numeryje.

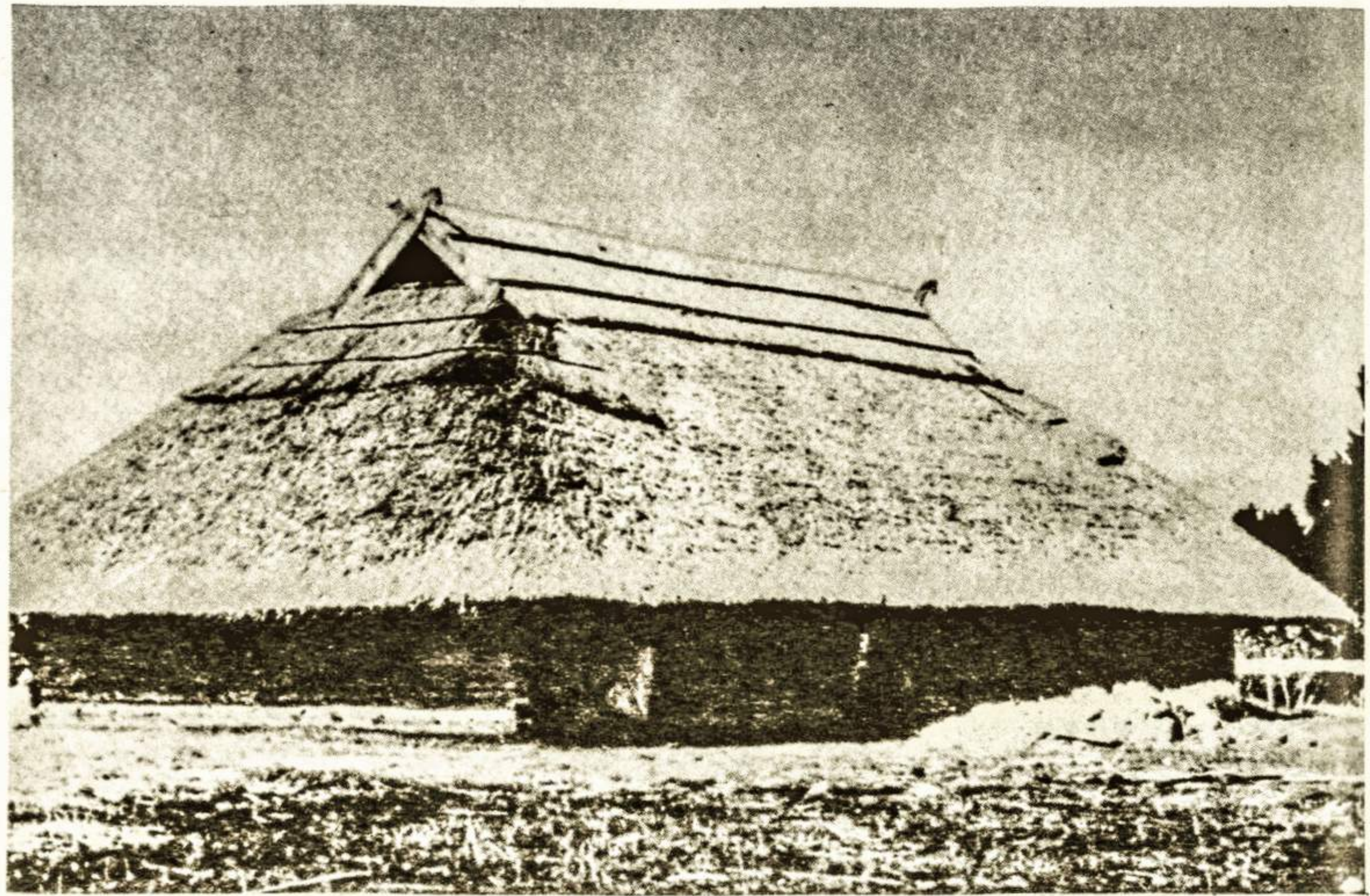
■ Kokia bus Lietuva po 30 metų sunku atspėti. Perduodame iš liepos 20 d. *Komjaunimo Tiesos* keletą statistinių Valstybinės Plano Komisijos apskaičiavimų.

Metai	Gyventojai	Gyventojų prieauglis	Darbo jėgos padidėjimas
1960	2,780,000		
		350,000	14%
1970	3,130,000		
		270,000	16%
1980	3,400,000		
		450,000	26%
2000	3,850,000		

1970-80 metų bėgyje numatomas mažesnis gyventojų padidėjimas dėl dviejų priežasčių: natūralaus prieauglio mažėjimo ir gyventojų, ypač moterų, amžiaus struktūros kitimo. Dėl amžiaus struktūros kitimo, darbo jėgos atrodo pakils.

Po 5-7 metų Lietuvoje esamos elektros energijos neužteks, todėl numatoma statyti prie Kauno hidroakumuliatorinę elektrinę.

Miesto gyventojams per metus pastatoma 30,000 butų. Tokiu būdu minimalinė sanitarinė norma — 9 kv. m vienam žmogui bus pasiekta tik 1975 m., o 12 kv. m — 1981 metais. Taigi, jeigu planai neliks tik planais, 1981 metais kiekvienas šeimos narys turės po vieną kambarį, o 1985 metais šeima turės vienu kambariu daugiau, negu šeimoje narių.

Muziejuje atstatytas žemaitiškas numas

Plano komisija, žinoma, neužmiršo skaitytojams priminti, kad visi šitie laimėjimai bus pasiekti tik su „broliškų respublikų" pagalba. Mums irgi atrodo, kad čia „broliškų respublikų" nuopelnas — 8.5% gyventojų — kolonistai, o butų badas neišpasakytas. Gera šituose skaičiuose tik tai, kad gyventojų prieauglis sekančiam dešimtmečiui maždaug atitinka natūraliam gyventojų prieaugliui (1966 metais 10.3 nuo tūkstančio gyventojų). Taigi, bent planuotojai didesnės rusų kolonizacijos nenumato.

Z. V. Rekašius

KAIP CLEVELANDE, TAIP IR VILNIUJE

Iš Komunisto *1969 metų 7 (541) numerio cituojame (su savo pabraukimais) A. Sniečkaus straipsnio dalį. Joje, kaip veidrodyje, atsispindi rūpesčiai, kuriuos režimui sukelia Lietuvos gyventojų ryšiai su svetur gyvenančiais lietuviais. A. Sniečkaus tikslai, be abejo, visiškai priešingi tiems, kurių siekė išeivijos politiniai veiksniai savo rezoliucijoje apie santykius su okupuota Lietuva. Tačiau A. Sniečkus gyvenimą mato tik dogmatinio marksizmo spalvomis. Veiksniai, deja, panašiai savo pažiūras apribojo vien tik legalistiniu formalizmu. Gal todėl ir šių dviejų „rezoliucijų" išvados (tik, žinoma, atspindžio prasme) gana panašios.*

Pažymėdami mūsų kultūros laimėjimus, rūpesčius, prisimename, kad dalis tos kultūros yra sukurta arba kuriama ir dabar svetur, emigracijoje. Daug naudingo atliko tokios pažangios Amerikos lietuvių kultūrinės organizacijos, kaip Amerikos lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, Lietuvių Meno Sąjunga ir kt. Šios kultūrinės organizacijos ne tik išsaugojo išeivių meilę gimtajai kalbai ir kultūrai, bet ir atliko tarp darbo žmonių išeivijoje svarbų politinį-auklėjamąjį darbą, padėjo klasiškai sąmonėti darbo žmonėms, ugdė proletarinio internacionalizmo jausmus ir meilę, pagarbą pirmajai socializmo šaliai.

Mes aukštai vertiname pažangiosios išeivijos pastangas propaguoti lietuvių socialistinės kultūros laimėjimus, atskleisti Tarybų valdžios rūpinimąsi lietuvių kultūra. Geriausi šios išeivijos atstovai duoda principingą, argumentais pagrįstą atkirtį tiems, kurie šmeižia lenininę nacionalinę politiką, partijos vadovavimą kultūrinei statybai mūsų krašte.

Bet yra gerai žinoma, kad dalis išeivijos kultūros atstovų savanoriškai stojo tarnauti antisovietizmui, savo kūrybines pastangas nukreipia prieš Tarybų Lietuvą, savo kultūrine veikla remia proimperialistinę politiką ir skleidžia antikomunistinę ideologiją. *Aišku, kad negali būti kalbos apie bendradarbiavimą su tokiais išeivijos žmonėmis.* Komunistų raginimas siekti taikaus sambūvio neliečia ideologijos.

Emigracinėje inteligentijoje esama didelių svyravimų, dargi kai kurių skilimo reiškinių. Vis daugiau kūrybinių inteligentų ten supranta, kad kultūrinė tautos gyvybė tėra ugdoma socialistinėje Lietuvoje, kad išeiviškai kultūrai, kaip oras, reikalingas ryšys su tarybiniais literatais, muzikais, dailininkais, mokslininkais, su lietuvių tauta.

Tarybų Lietuvos kultūros darbuotojai su dėmesiu seka šį sudėtingą procesą kūrybinėje išeiviškoje inteligentijoje, stengiasi atsiliepti į jos pažangiųjų atstovų pastangas suartėti su socialistine Lietuva.

Kai kurie emigracijos kultūros veikėjai, stengdamiesi tarnauti antitarybinei ideologinei diversijai, mėgina mums siūlyti tariamai „gryną", atitrauktą nuo politikos ir dabartinio gyvenimo kūrybinį bendravimą. Tačiau iš tikrųjų tai tėra mėginimas atitraukti Tarybų Lietuvos kūrybinių darbuotojų dėmesį nuo mūsų liaudies sprendžiamų komunizmo statybos problemų, skatinti jų orientavimąsi į formalizmą ir *tuo pačiu per kultūrinį bendradarbiavimą padėti prasiskverbti į mūsų gyvenimą buržuazinėms*, svetimoms komunistinei ideologijai pažiūroms. Siūlydami vakarietišką buržuazinį modernizmą, kaip tolesnio mūsų kultūros vystymosi pagrindą, šie žmonės stengiasi savo propagandoje diskredituoti realizmą, žymiausius Tarybų Lietuvos menininkus, klastoti, iškreipti tarybinio meno pagrindus. Jų siūlomas „grynas", „apolitinis" menas dažniausiai yra ne tiek idėjinis paklydimas, kiek sąmoningas noras sustiprinti galimumą skverbtis buržuazinei ideologijai į mūsų tarpą.

Lietuvos kultūros darbuotojai, susipažindami su emigracijos kultūriniu gyvenimu, laiko savo pareiga skatinti pažangius jo reiškinius, pastangas priartinti jį prie Tarybų Lietuvos ir drauge duoda ryžtingą atkirtį mėginimams per buržuazinius emigracinius kanalus siūlyti mums svetimą gyvenimo būdą ir pasaulėjautą, prasiskverbti su ideologine diversija, skleisti nacionalizmą, antitarybiškumą ir antikomunizmą, tarybinių tautų draugystės skaldymo nuodus. *Idėjinis principingumas yra pagrindinė mūsų ryšių su išeivijos atstovais sąlyga.*

LIETUVIŲ LITERATŪRA SVETUR

DVIDEŠIMTIES METŲ DERLIŲ APŽVELGIANT

Lietuvių literatūra svetur yra seniai laukta knyga. Nežiūrint kaikurių stambių trūkumų, kiekvienas besidomįs lietuvių literatūros raida išeivijoje negalės jos aplenkti. Jeigu ne visur knyga išėjo kaip jos redaktorius, K. Bradūnas, buvo suplanavęs — nėra jo kaltė. Žinant sunkumus, su kuriais jis susidūrė betelkdamas bendradarbius (straipsnių autorius), stebiesi, kad knyga iš viso pasirodė. Šiose pastabose bus mažiau minimi teigiami dalykai ir bus ilgiau apsistojama ties keletą kritiškų pastabų, liečiančių daugumą straipsnių. Manome, kad ankstyvesnėse recenzijose (žiūr. Tito Algos, „Literatūrinės kūrybos išeivijoje svarstymai" *Draugo* kultūriniame priede Nr. 4 ir 5, 1969) buvo pakankamai iškeltos teigiamos šios knygos savybės, taip kad jų išvardinimas čia būtų tik pasikartojimas.

Savo užduotį, įprasminti 20-ties metų išeivijos laikotarpio kūrybą lietuvių literatūros istorijoje, knygos bendradarbiai suprato įvairiai. Vieni jų pasirinko stropaus bibliografo rolę (S. Santvaras) — kiti impresionistinių pastabų pagalba sukūrė iliuziją, jog rašą savo memuarus (A. Vaičiulaitis). Treti, nors ir vertindami pagal objektyvų mastelį, nesugebėjo išbristi iš to siauro *milieu*, anksčiau save puošusio *Literatūros lankais*, o dabar susitraukusio į *Draugo* šeštadieninio kultūrinio priedo,*Aidų* ir į metus kartą pasirodančių *Metmenų* triumviratą (V. Kulbokas). Jeigu sąžiningumas ir kruopštumas būtų skaitomi didžiausiomis dorybėmis, visi bendradarbiai, išskyrus R. Šilbajorį, būtų verti A su pliusu. Tačiau sąžiningumas ir kruopštumas kokiam tikslui? Apie tai, retas iš jų rimtai pagalvojo. Aplamai, daugumai rašiusiųjų būdinga platesnės vizijos ir perspektyvos stoka. Juk buvo Lietuvoje literatūra ir prieš išeivijos dividešmtmetį ir ji buvo kažką tai pasiekusi. Juk išeivijos literatų karta kai kuriuose žanruose dar toliau pažengė. Taipogi, svetimi vardai ir srovės kaip R. M. Rilke, A. Camus, Wm. Faulkner, G. Lorca, egzistencializmas, Freudas ir „new criticism" įtaigojo ir veikė kai kuriuos išeivijos kūrėjus. Nejaugi visa tai reiškia, kad „po Maironio sekė Brazdžionis ir vėliau buvo Nyka-Niliūnas". Net ir R. Šilbajoris, taip sumaniai aptaręs išeivijos prozaikų gabumus prašauti pro visas juos lietusias esmines ir egzistencines problemas — pats nenorėjo matyti miško vietoje medžių, tai yra, praplėsti savo anglosaksišką kontekstinį interpretavimą. Jis mums davė eilę uždarų vinječių, savyje įdomių, tačiau nieko nesakančių apie išeiviškos novelės raidą.

Išskyrus K. Keblio straipsnį apie išeivijos romaną, metodo klausimas nebuvo iškilęs nei vienam bendradarbiui. Sunku įsivaizduoti, kaip galima aptarti literatūrinį dvidešimtmetį, pirma nepasvarsčius kas yra siektina ir kaip tą įvykdžius; kas būdinga laikotarpiui ir kas laikina; ką reikia išskirti ir ką atmesti. Nors knygos įvade redaktorius viliasi, kad *Lietuvių literatūra svetur* kada nors pasieks Lietuvą, dauguma bendradarbių rašė išskirtinai išeivijai, tai yra, tai vis mažėjančiai saujai, kuriai lietuviškos literatūros reikalai egzistuoja vis labiau tolstančiose periferijose. Retas kuris pagalvojo, kad jo straipsnį skaitą Lietuvoje mažai susivoks, kas dėjosi išeivijos literatūroje. Nyka-Niliūnas, Škėma ar Landsbergis jiems bus nieko nereiškią vardai. Nesunku įsivaizduoti ir ateitį, kada beveik visa besidominti išeivijos literatūra publika susidarys kaip tik iš tokių. Turbūt neklystume spėdami, kad daugumai iš jų nebus įdomus antraeiliai ar trečiaeiliai rašytojai, bet tik geriausieji. Spėju, taip pat, kad jie norės sužinoti apie išeiviškos literatūros santykius su ankstyvesne mūsų literatūros tradicija. Juos taip pat domins svetimos (vakarietiškos) įtakos ir išeiviškos literatūros forminių bei tematinių naujovių įvertinimas. Kaip tik šių dalykų labiausiai ir pasigendame *Lietuvių literatūroje svetur.*

Ypatingai buvo šykštūs *Lietuvių literatūros svetur* bendradarbiai, paliesdami svetimas įtakas. Pavyzdžiui, V. Kulbokas, aptardamas R. Šilbajorio kritiką, patiekia vien tiktai santrauką to, ką R. Šilbajoris yra pasakęs kitur. Apart kelių blankių frazių, kad R. Š. yra Amerikos universiteto auklėtinis, kad esąs tiesos ieškotojas, pasisakąs už laisvę ir lygybę, ir kad jis didžiai lojalus nagrinėjamų autorių pasaulėžiūroms — nieko apie R. Š. ryšius su turtinga XX-to amžiaus anglosaksiškos kritikos tradicija. Čia nerasi nei vieno žodžio apie „new criticism", I. A. Richards ar Empson'ą, kurių pėdomis sekdamas R. Š. yra atvertęs naują lietuviškos kritikos lapą. Hermetiškas užsidarymas nagrinėjamos kūrybos kontekste, lojalumas jos dvasiai bei iškėlimas žodžio kaipo instrumento reikšmės — visa tai savybės sietinos su viršminėtais vardais. Jos pažistamos kiekvienam eiliniam šio krašto „mažųjų žurnalų" skaitytojui. Nevien tiktai R. Š., bet ir kiti jaunesni kritikai, kaip I. Gražytė ar K. Keblys, yra įtakojami vakarietiškų pažiūrų į literatūrą. Tad, kodėl neapžvelgti tų įtakų. Kodėl apsiriboti vien tik lietuvišku getu? Arba, įdomu sužinoti, kad A. Nyka-Niliūnas, kaipo kritikas, yra „egzistencinio estetizmo reiškėjas". Tačiau lygiai tiek pat įdomu būtų sužinoti, iš kur tas „egzistencinis estetizmas" į lietuvišką kritiką atėjo ir ką jis naujo į ją įnešė. Nejaugi Dambrausko-Jakšto bei Korsako laikais jis buvo žinomas ir praktikuojamas. Iš lakoniškų V. Kulboko pastabų sunku atspėti.

S. Santvaras, aptardamas A. Landsbergio ir K. Ostrausko dramą, taip rašo: „Berods, kiek stipriau Ostrauskas, o truputį mažiau Landsbergis, yra įtakojami egzistencializmo filosofijos, kurią teatro scenon įkėlė francūzas Sartre. Mūsų jauniesiems dramaturgams yra pažįstamas Camus, Anouilh'as etc. Landsbergio ir Ostrausko dramaturginiai polėkiai kai kuriuo požiūriu (? ? L. M.) yra giminingi ir vadinamam absurdo teatrui". (psl. 371) Toliau S. S. su tokiu pačiu nerūpestingumu ar profesorišku išsiblaškymu prabėga pro „užgęsusį ar beužgęstantį" absurdo teatrą (psl. 385) ir susidūręs su K. Ostrausko „Gyveno kartą senelis ir senelė" šį veikalą lengvabūdiškai sukritikuoja sakydamas, kad „eiti su mada nėra blogybė, bet bėgti paskui madą užmerktom akim rimtam rašytojui jau yra nuodėmė" (psl. 385). Santvariškas įtakų aptarimas susideda iš tokių frazių kaip „berods", „truputį mažiau", „kiek stipriau", „kai kuriuo požiūriu", etc. Tokio ekstremistinio diletantizmo akivaizdoje peršasi mintis, kad mūsų vyresnės kartos inteligentai yra toliau atitrūkę nuo vakarietiško kultūrinio gyvenimo negu mes manome. Atrodo, kad mūsų tėvynainiai, gyveną Rytuose, sprendžiant iš jų raštų, žino kur kas daugiau apie visokius vakarietiškus intelektualinius judėjimus, negu mūsų vyresnieji, įsikapstę iki kaklo vakarietiškuose „kultūriniuose aruoduose".

Turbūt labiausiai nuviliantis straipsnis visoje knygoje yra A. Vaičiulaičio „Lietuvių poezija svetur". Nesakytume, kad A. V. rašo blogai ar nėra įžvalgus. Stilistiniu atžvilgiu tai, gal būt, vienas iš gyviausių ir patraukliausių straipsnių. Taip pat, keliais atvejais (Nykos-Niliūno, Radausko ir Mačernio), A. V. yra pasiekęs reto įžvalgumo. Ne tame bėda. Kad lietuviška poezija yra mūsų literatūros pažangiausias žanras ir, bent iki šiolei, yra išeivijoje pasiekusi aukščiausią savo išsivystymo laipsnį, yra aišku ne vienam. Buvo tikėtasi, kad A. V. nepabugs sintetinti: aptars bendrus išeiviškos poezijos bruožus, nubrėš jos išsivystymo raidą ir iškels jos forminius atsiekimus laiko perspektyvoje. Iš akademiško kritiko, taip A. V. apibudina V. Kulbokas, tikėjomės daugiau akademiškumo, tai yra, ne interpretavimo, bet vertinimo. Pasirinkęs subjektyvų-impresionistinį dėstymo metodą, A. V. greitai pavargo. A. V. straipsnyje, iliustratyvinių epitetų daugybė yra sukaupusi savyje begalę prasmių. Tų prasmių panaudojimas ne kritiškame, bet iliustratyviniame kontekste, nors ir nebanaliai ir dažnai taikliai, kaip rašė T. Alga *Draugo* kultūriniame priede, galop nublunka ir supanašėja. Perskaičius straipsnį, bendras įspūdis lieka, kad ir trečiaeiliai ir pirmaeiliai poetai yra „nuoširdūs", „klasiški", „originalūs", „šmaikščiai eiliuoją" ir taip toliau. Tačiau trečiaeilio poeto šmaikštumas neprilygsta pirmaeilio poeto šmaikštumui, ypatingai kai ir tas trečiaeilis yra atrenkamas pasiremiant „man jis patinka" kriterijumi. Visa tai rodo, kad norint patiekti prasmingą 20-ties metų kūrybinio gyvenimo vaizdą, neužtenka krūvos impresijų. Tai tik žalia medžiaga. Reikia, taip pat, ir metodo, kuris surikiuotų tas impresijas į visumą.

Praeitų metų (1968 m.) *Poezijos pavasaryje* V. Kubilius pristatė neseniai mirusį mūsų vyresnės kartos poetą Faustą Kiršą. A. Vaičiulaičio F. Kiršos pristatymo palyginimas su V. Kubiliaus yra pamokantis. Tarp savo atsiminimų ir supažindinimo su F. Kiršos gyvenimo smulkmenomis Amerikoje, A. Vaičiulaitis jį aptaria taip: jis „kūrė nevengdamas moderniško mosto", buvo „subtilus ir lankstus savo mintimi, pasiduodančia įvairiems aiškinimams ir išgyvenimams", dviejuose savo eilėraščiuose iš *Tolumų* F. Kirša „save konkrečiu atvirumu, tiesumu, kone nusižeminimu, nuotaikos vientisumu ir išraiškos paprastumu vainikuoja savo kūrybą" ir dar kitas F. Kiršos eilėraštis „skamba, lyg muzika, kai jau seniai būsi jį perskaitęs" (psl. 17 ir 18). Taip padrikai mėtydamasis tarp paskirų F. Kiršos eilėraščių ir protarpiais cituodamas savo senas recenzijas, A. Vaičiulaitis pusiau apibendrina F. Kiršos reikšmę mūsų išeivijos poezijoje sakydamas, kad „jis išsaugojo (F. K.) savo minties ir meno žvalumą — ir net praaugo". (psl. 20) (Tarp kitko, A. V. mini F. Kiršą vienu atodusiu su Mikuckiu ir Vaičiūniene— tikrai poetais ne iš tos pačios lygos.)

Tuo tarpu V. Kubilius F. Kiršą vertina akademiškai-kritiškai, bandydamas jį įstatyti istorijos rėmuose. V. Kubilius sako: „Peržengęs poezijos slenkstį 1912 m., F. Kirša ilgokai svyravo tarp maironiško monumentalumo ir sruogiško nuotaikų impresionizmo, visuomeninių motyvų patetikos ir sunkiai išskaitomo simbolių šifro. Pagaliau atrado save kaip meditacijos lyriką, sprendžiantį žmogaus laikinumo žemėje, amžinybės ir būties harmonijos lygtis. Bet mąstymo situaciją F. Kirša tarsi atskyrė nuo savęs kaip savarankišką ir objektyvų dydį, stebėjo ir tyrė jį neapibrėžtoje erdvėje, toli nuo kasdienybės triukšmo ir spalvų. Dėl to vidinė būsena jo eilėraštyje neįgaudavo aštresnių bangavimų. Vaizdas maitinamas intelektualinėmis sąvokomis, pavojingai išblyško". (psl. 191) Toliau V. Kubilius dėsto apie F. Kiršos suartėjimą su „daiktiškąja kasdienybe", įvykusį prieškario laikotarpyje (1937-39 metais) ir vėliau, karo metu, įvykusią metamorfozę, kurios pasėkoje F. Kiršos „mąstymo situacija tarsi grįžo atgal į poeto asmenybę, atvirai pasidavė jos vidaus šilumai, spalvoms ir kitėjimams". Sutinkant, nesutinkant ar pusiau sutinkant su V. Kubiliaus F. Kiršos kūrybinio kelio aiškumu, manau visi matome jo metodo pranašumą. A. Vaičiulaitis F. Kiršą laisvai interpretuoja. Būtų buvę prasmingiau jeigu jis F. Kiršos kūrybą būtų įvertinęs.

Dar pora pastabų dėl A. Vaičiulaičio rašymo būdo. Jau anksčiau minėjome jo stiliaus puošnumą, kuris puikiai tiktų memuarų rašymui. Tačiau *Lietuvių literatūroje svetur* toks sau atlaidumas nėra vietoje. Nereikalaujame iš autoriaus vokiško pedantiškumo, tačiau tie asmeniški anekdotai apie Meką ir Brazdžionį, visgi, nevisai tinka. Kas žino, gal šiam straipsniui yra lemta tapti pagrindiniu šaltiniu apie išeivijos poeziją — ką pagalvos apie mus ir mūsų rašomas knygas Vilniaus universiteto literatūros studentas, po penkiasdešimties metų skaitydamas apie ką Mekas pasakė Vaičiulaičiui New Yorko Pennsylvanijos stotyje tarp traukinių. Iš Vaičiulaičio straipsnio kartais padvelkia tas lageriškas menkavertiškumo kompleksas — atleidimas vadelių ir noras pasismaguriauti improvizacijoje. „Ką gi, mes viską praradome, tai kam čia stengtis. Mums viskas yra atleistina" — lyg sako autorius.

Labiausiai nusisekęs straipsnis visame rinkinyje yra K. Keblio, „Romanas išeivijoje". Atsižvelgiant, kaip retai yra rašomi korpusiniai straipsniai apie išeivijos literatūrą, o ypatingai romaną, reikės ilgai laukti, kol kas patobulins šį K. K. darbą. K. K. sėkmės priežastis yra nesunku nustatyti: jis sąmoningai apsvarstė savo dėstymo metodą, paskelbė savo pagrindines prielaidas, įstatė temą laiko rėmuose ir svarbiausia — „nevengė romanus traktuoti literatūrinio vertingumo šviesoj" (žr. psl. 88). K. K. savo temą vysto nuosekliai su beveik griežtųjų mokslų tikslumu. Sutinkant su jo prielaidomis, yra aiškios jo išvados. Pasirinkdamas romano vertinimo kriterijus, ypatingai kur jis kalba apie „pilną žmogaus atskleidimą ryšium su tikrove, kurioje jis gyvena" (psl. 89) ir apie „betarpišką, subjektyvų atskleidimą, siekiantį praplėsti žmogaus — skaitytojo asmeninės patirties ribas" (psl. 89), K. K. buvo įtaigotas I. A. Richards'o jausminės estetikos teorijos), išdėstytos jo knygoje *Principles of Literary Criticism.* I. A. Richards'as savo teorijas daugiau taiko poezijai, kai, tuo tarpu, K. K. jų suprastintą versiją pritaikė išeiviškam romanui. Kai kurie vertintojai (T. Alga ir J. Grinius) nesutiko su keblišku romano apibūdinimu. Jiems atrodė, kad jis yra per siauras. Nesutiktume su K. K. kriterijais ir mes, jeigu jis juos būtų bandęs pritaikyti aptardamas prancūzų, anglų, rusų ar kitų tautų romanus, turinčius savo turtingas romano tradicijas. Tada ir mes reikalautume, kad jis pabrėžtų ne vien tiktai žmogų, bet ir santykį tarp tikrovės ir žmogaus, bei pačią tikrovę, taip pat, struktūrinius principus, kuriais romanai yra pagrįsti. Romano pasakotojo santykis su jo pasakojimu bei šio santykio raida besikeičiančiose socio-istorinėse sąlygose irgi turėtų atkreipti jo dėmesį. Tačiau, kalbėjimas apie daugelį šių dalykų išeiviško romano aptarime prilygtų don kichotiškai kovai su vėjo malūnais. K. K. pasirinko pačią paprasčiausią žmogaus, tikrovės ir santykio tarp jų lygties dalį — žmogų. Manome, kad pasirinkimas tokio riboto metodo svarstant išeivijos romaną, tai yra, kalbant tiktai apie „žmogaus atskleidimą" ir pamirštant rafinuotesnius romano privalumus, buvo tikslus. Tenka tik džiaugtis, kad ir tokio primityvaus kriterijaus pagalba K. K. pavyko, kaip iš apdžiūvusios citrinos, šį tą iš išeivijos romano išspausti ir tą padarius perdaug nesusiraukti.

Negalima praleisti nepaminėjus dr. J. Girniaus jautriai parašyto straipsnio „Visumos žvilgsnis į mūsų egzodo literatūrą". Jame J. G. meta žvilgsnį, iš laiko perspektyvos, į išeiviškos literatūros 20-ties metų laikotarpį, kartu patiekdamas ir keletą šviežių apibendrinančių pastabų. Svei-

(nukelta į 16 psl.)

SUSIPAŽINIMUI

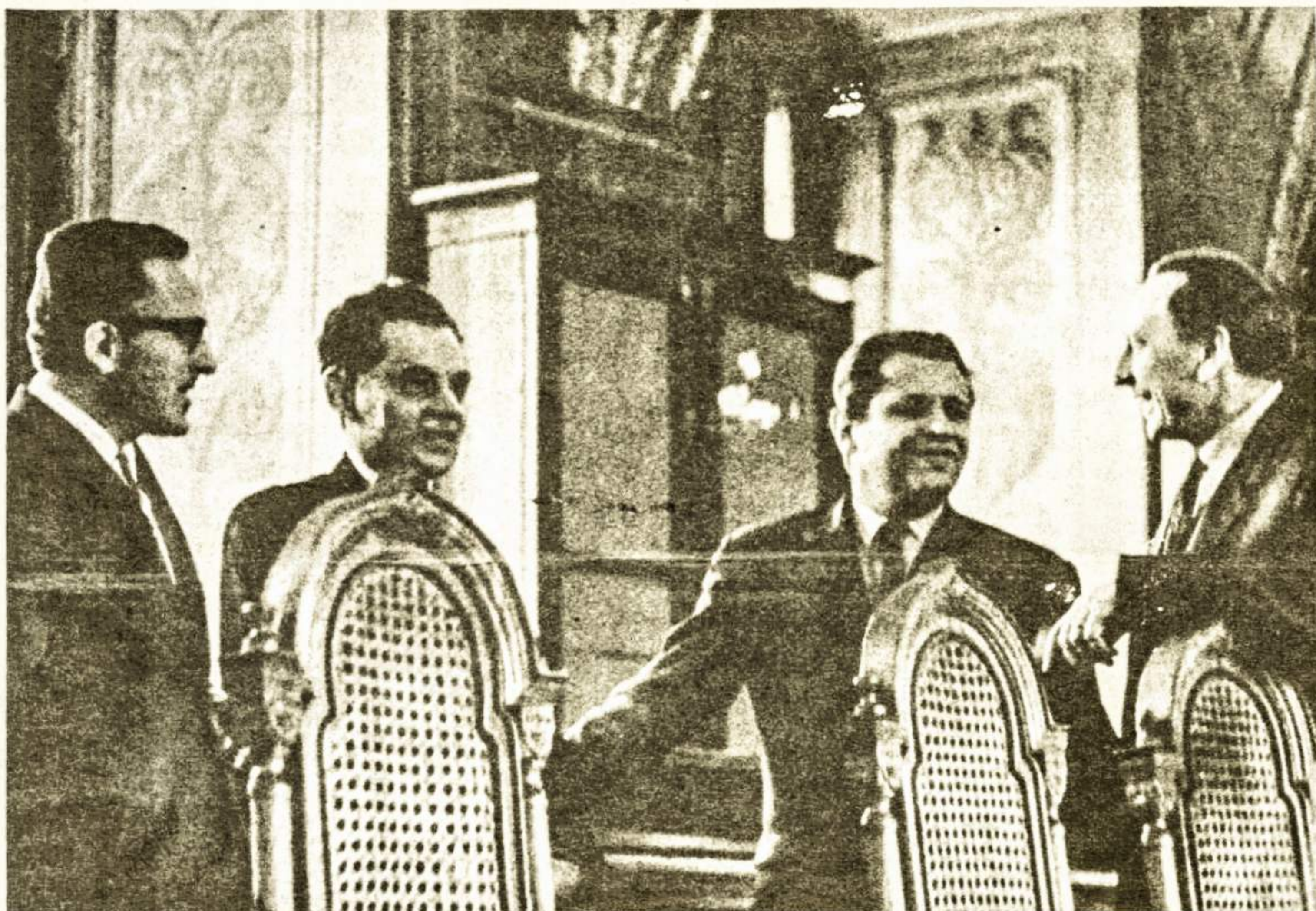
FILOLOGIJOS MOKSLŲ DAKTARAI

Kalbininkų šiuo metu Lietuvoje netrūksta, o pastaraisiais keleriais metais keli jų įsigijo ir aukščiausius kalbotyros mokslo laipsnius. Tai Jonas Kazlauskas, gimęs 1930 m. Prienų rajone, Jonas Palionis, gimęs 1924 m. Alytaus rj., Zigmas Zinkevičius, g. 1927 m. Ukmergės apylinkėje, ir Vytautas Mažiulis, g. 1926 metais Zarasų rajone. Visi jie yra Vilniaus universiteto dėstytojai.

Docentas J. Kazlauskas savo kandidatinę disertaciją apie lietuvių kalbos linksniavimo sistemos prastėjimą parašė 1958 m., o daktarinę disertaciją „Lietuvių kalbos istorinę gramatiką" 1968 m., kurioj „nušvietė lietuvių kalbos kirčiavimo, daiktavardžio fleksijas ir veiksmažodžių galūnių, laikų bei nuosakų istoriją, aptarė atskirų kalbos reiškinių kitimo priežastis". Bendradarbiauja kalbotyros žurnaluose ir yra įdomaus *Baltisticos* žurnalo ats. redaktorius.

Apie savo naujausią veikalą — minėtą disertaciją pats autorius pratarmėj taip pasisako:

„Šio darbo uždavinys — išryškinti baltų kalbotyroje kai kuriuos naujus galimumus, atsiradusius pastaraisiais metais, pakitus pažiūrai į indoeuropiečių kalbų istoriją ir jos tyrinėjimo metodus. Pasitraukiant į praeitį tam tyrinėjimo etapui, kai priešistorinio indoeuropiečių kalbų periodo modelis buvo sutapatinamas su s. indų ir graikų kalbų modeliu, darosi gana aišku, kad nė viena indoeuropiečių kalba, išlikusi istoriniame periode, negali betarpiškai atspindėti bendra-indoeuropiečių kalbos faktų. Vadinasi, vidinė atskirų indoeuropiečių kalbų priešistorinės būsenos rekonstrukcija dabar įgyja nepaprastai svarbią reikšmę... Remiantis senųjų lietuvių kalbos paminklų ir tarmių medžiaga, šiame darbe ieškoma vidinių atskirų reiškinių kitimo priežasčių ir senesnė būsena rekonstruojama, visų pirma, reiškinių priežastinio ryšio pagrindu".

Filologijos mokslų daktarai Vytautas Mažiulis, Jonas Kazlauskas, Zigmas Zinkevičius ir Jonas Palionis

Docentas J. Palionis yra literatūrinės kalbos istorijos specialistas. 1953 m. jis parašė kandidatinę disertaciją apie literatūrinės kalbos formavimąsi 19 a. pabaigoje, o 1967 m. daktarinę disertaciją „Lietuvių literatūrinė kalba XVI - XVII a.". Parengė J. Jablonskio „Rinktinius raštus" (2 tomai) ir parašė jiems įvadą. Bendradarbiauja kalbotyros žurnaluose. Apie J. Palionio disertaciją Pr. Skardžius yra taip atsiliepęs:

„Aš visą šį J. Palionio darbą skaičiau su malonumu: tai yra rimta, solidi monografinė disertacija, už kurią jam sausio 15 d. buvo suteiktas filologijos mokslų daktaro laipsnis... ir kuri po minėtojo A. Bezzenbergerio veikalo yra pirmas lietuvių kalbos veikalas, skirtas XVI - XVII amžiaus istorijos laikotarpiui nušviesti" *(Aidai*, 1968 Nr. 3). P. (Jonikas) šį veikalą apibūdino šitaip: „Apskritai, J. Palionio studija yra vertinga, ir bus naudinga ne tik mokymo darbui bei visuomenei, kuriuos autorius prakalboje sakosi prieš akis turėjęs, bet patarnaus ir lietuvių kalbos istorijos mokslui. Jis juk ne tik stengiasi kritiškai apžvelgti XVI-XVII a. bendrinės lietuvių kalbos raidą bei ligšiolinius jos tyrinėjimus, bet tuo pačiu ir atkreipia dėmesį į tai, kas netirta ar nepakankamai teištirta, bet dar turi būti tiriama" *(Gimtoji Kalba*, 1968 Nr. 1-2).

Docentas Z. Zinkevičius parašė kandidatinę disertaciją „Įvardžiuotinių būdvardžių istorijos bruožai" (1957) ir daktarinę disertaciją „Lietuvių dialektologija — lyginamoji tarmių fonetika ir morfologija" (1966). Be to, jis paruošė žymiausio lietuvių kalbininko K. Būgos raštų naują leidimą, surinkdamas straipsnius iš įvairių lietuvių ir užsienio žurnalų ir sudėdamas juos į tris didžiulius tomus. Jis pats sudarė ir visų tomų dalykines rodykles (398 psl.). Tai labai svarbus, daug laiko ir didelio atsidėjimo pareikalavęs darbas. Jis yra dar parašęs istorinę-bibliografinę lietuvių kalbos leksikos tyrinėjimų apžvalgą ir eilę straipsnių kalbotyros žurnaluose.

Kalbininkas Jonas Kruopas, pažymėjęs, kad iki šiol nebuvo plataus gilaus ir apibendrinančio darbo apie lietuvių kalbos tarmes, Zinkevičiaus veikalą vertina šitaip:

„Šią spragą žymiai susiaurino Zigmo Zinkevičiaus *Lietuvių dialektologija*, kurioje lyginamai apžvelgta bei apibendrinta lietuvių kalbos tarmių fonetika ir morfologija. Studijos autorius, remdamasis savo keliolikos metų tarmių tyrinėjimo rezultatais bei kitų dialektologų darbais ir kritiškai vertindamas ankstesnių tyri-

R. LANKAUSKO NOVELĖ

DAR VIENA DIENA

Prieš keletą dienų sutikau vieną pažįstamą, o jis man ir sako:

—Žinai, jau penkeri metai praėjo, kai mes paskutinį kartą matėmės.

—Kaip? — nustebau aš. — Nejaugi iš tikrųjų penkeri?

Iš pradžių nenorėjau tuo patikėti, bet, kiek pagalvojęs, supratau, kad jis sako teisybę. Mes truputį pasišnekėjom ir išsiskyrėm. Jis nuėjo savo keliais, aš—irgi savo. Tačiau mano galvoje įkyriai sukosi frazė: „Žinai, jau penkeri metai praėjo, kai mes paskutinį kartą matėmės." Ir kuo ilgiau apie tai galvojau, tuo sunkesnės ir niūresnės mintys apnikdavo. Penkeri metai! Juk tai ne juokas žmogaus gyvenime! O ką įdomaus patyriau per tuos metus, ką turiu prisiminti? Visos mano dienos, kurios jau nugrimzdo į praeitį, buvo pilkos ir panašios viena į kitą kaip du vandens lašai: keldavaus aštuntą valandą, prausdavaus, išgerdavau kavos ir pusę devynių išeidavau į darbą. Gatvėje jau būdavo pilna skubančių žmonių. Bijodami pavėluoti, jie žingsniuodavo smarkiai, nesidairydami į šalis, tiktai greitomis pasisveikindami su pažįstamais, ir vienas po kito dingdavo įvairių įstaigų duryse.

Aš eidavau lėčiau, nes skubėti nereikėdavo: iki darbovietės man netoli. Lygiai devintą sėsdavau prie stalo, prisitraukdavau arčiau popierių pluoštą, skaitytuvus, paimdavau į ranką plunksnakotį. Taip kasdien prasidėdavo mano darbo diena. Sėdėdamas už stalo, aš matydavau praeivius, automobilius, girdėdavau niekad nenutylantį miesto ūžesį, bet visa tai priklausė tarsi kitam pasauliui, prasidedančiam už mano įstaigos sienos. Gatve praeidavo daug žmonių; kai kuriuos iš jų seniai pažinojau: jie praeidavo beveik kasdien, kaip aktoriai scenoje nustatytu laiku, tik retkarčiais keisdami savo kostiumus. Ypač tai būdavo ryšku pavasarį, kai moterys staiga imdavo rengtis spalvingai, norėdamos būti gražios ir patrauklios.

Laikrodžiui rodant antrą valandą, aš pakildavau iš užstalės, pajudindavau kiek nutirpusias rankas ir kojas ir eidavau pietauti. Mano skrandis gerokai apgadintas, todėl visada pietauju dietinėje valgykloje ir neužmirštu išgerti butelį mineralinio vandens. Juk daktaras man pasakė: „Jums reikia gerti tą vandenį. Kasdien. Ištisus metus. Negersit — iškart pasijusit blogiau." Aš ir geriu tą vandenį. Net kažkaip pripratau prie jo, lyg alkoholikas prie degtinės.

Dažnai suvalgydavau kokią nors atvėsusią pienišką sriubą,ryžių košės su sviestu, išgerdavau tą savo vandenį, pasėdėdavau skvere valandėlę, traukdamas į plaučius gaivų orą, ir vėl grįždavau į darbovietę. Pusę dienos atidirbta. Daug suskaičiuota, sutikslinta ir sutvarkyta. Prieš penktą valandą popierių visada sumažėdavo ant stalo, tačiau aš žinodavau, kad rytoj jų vėl atsiras ir, tur būt, daugiau, negu prieš tai. Bet toks jau mano likimas: amžina kova su tais popieriais, plaukiančiais lyg upė be pradžios ir galo.

Štai ir penkios. Vis dėlto laikas nenumaldomai slenka. Ir kiekviena diena praeina, kokia neįspūdinga ji bebūtų. Aš užsidėdavau skrybėlę (sena ji, reikėtų pirkti naują, bet vis neprisiruošiu) ir patraukdavau namo. Kurgi daugiau eisi? Restoranai, kavinės — ne man, filmus retai žiūriu, jokioj saviveikloj ar filatelistų draugijoj nedalyvauju. Tiesa, vienu metu buvau pradėjęs rinkti etiketes, bet paskui spioviau į tai — viskas pasirodė nerimta ir vaikiška. Eidamas namo, pirkdavau vakarinį laikraštį, kuriame nuolat apstu įvairių skelbimų („Parduodu naują pianiną." „Reikalinga auklė." „Butą Saratove keisiu į butą Vilniuje arba Kaune."), o taip pat įvairiausių žinučių iš viso pasaulio, feljetonų ir užuojautų mirusiųjų šeimoms.

Sugrįžęs žmoną ir vaikus jau rasdavau namie, sutūpusius prieš televizorių (pirkom jį išsimokėtinai). Bet tas prakeiktas televizorius daugiau sugadindavo man nervų, negu duodavo džiaugsmo: vaikų nuo jo nė su lazda neatginsi, žmona taip pat kiaurą dieną gali prie jo išsėdėti (fantastiška kantrybė!). Pamokų vaikai nešimokdavo, o žmona imdavo bambėti, kai reikėdavo eiti į krautuvę ir pastovėti eilėje prie dešros.

Vasarą abu su žmona gaudavom mėnesį atostogų ir išvažiuodavom su vaikais pas mano dėdę, kolūkio brigadininką, kuris gyveno visai neblogai: jodinėdavo ant arklio, ragindamas žmones į darbą, kasmet nupenėdavo keletą paršų ir parduodavo karvę. Jo kišenės būdavo išpampusios nuo pinigų; į mane jis žvelgdavo su vos slepiama panieka, tarsi norėdamas pasakyti: „Ką tu turi, nors mokslus baigei, diplomuotas? O aš štai naują namą pasistačiau ir „Moskvičiui" pinigus baigiu sukrauti." Vaikai gerdavo kaime šviežią pieną, žmona megzdavo ir siuvinėdavo, aš stypsodavau prie upės su meškere, vis pagaudamas šiokių tokių žuvelių. Tik žmona nenorėdavo jų valyti. „Argi tai žuvys? Nė rankų teptis neverta. Geriau pasižiūrėk, kokių lydekų dėdei kaimynas atnešė. Į dubenį netelpa." Tos mano žuvelės tikrai graudžiai atrodydavo prieš dėdės lydekas, bet aš pats jas pagaudavau, o dėdei vis atnešdavo, — čia žuvų, čia naminės, nes vienam reikėdavo arklio, kitam šieno ir dar kažko. Ne veltui dėdė sakydavo, kad moka gyventi.

Mėnuo kaime bematant prabėgdavo. Paskui vėl miestas, vėl stalas prie lango darbovietėje ir naujų popierių šūsnis. Bendradarbiai pasakodavo vasaros įspūdžius: kur kas atostogavęs, ką veikęs. O skyriaus viršininkas neiškęsdavo nepasigyręs kelione į užsienį, ir jo kabinete tuomet visada kvepėdavo angliškomis cigaretėmis.

Vadinasi, penkeri metai praėjo. Taip, praėjo... Nežinau nė pats, kodėl man pasidarė liūdna. Nebenorėjau pirkti vakarinio laikraščio, nebenorėjau eiti namo. Buvau ištroškęs naujų įspūdžių ir kažko netikėto, tačiau nežinojau, nuo ko pradėti ir ką veikti. Umai į galvą šovė mintis — išgerti vyno. Numosiu ranka į visus daktaro įspėjimus ir pasilinksminsiu. Šiandien kaip tik gavau algą. Velniop tą naują skrybėlę, dar pusmetį pavaikščiosiu su sena.

Užėjau į pirmą pasitaikiusią kavinę ir išgėriau prie baro du stiklus vyno. Dievaži, pasijutau geriau. Tačiau kažkoks sunkus jausmas tebeslėgė širdį, ir aš vėl galvojau apie tuos penkerius metus, kurie taip nežymiai praėjo. Reikia kažką daryti, reikia pakeisti savo gyvenimą. Pakeisti? Bet kaip? Ar aš žinau? Ar sugebėsiu? Ar turėsiu pakankamai fantazijos ir jėgų? Gal būt, pirmiausia reikia susirasti senus draugus, pasižiūrėti, kaip jie gyvena, pasiklausti patarimo arba šiaip išgirsti gerą, išmintingą žodį. Tada, galimas daiktas, savaime viskas paaiškės, ir mano gyvenimo spalvos bus įvairesnės.

Paskambinau Ričardui. Atsiliepė jo žmona.

—Ričardas maudosi vonioje, — tarė ji. — Paskambinkit po valandos.

Išsikeičiau dar vieną dviejų kapeikų monetą ir paskambinau Algirdui. Išgirdau traškančiame ragely jo ramų balsą.

nėtojų aiškinimus bei išvadas, sistemingai, nuodugniai ir giliai išanalizavo lietuvių kalbos tarmių fonetines ir morfologines ypatybes, pateikė lyginamąją lietuvių kalbos tarmių gramatiką. Z. Zinkevičiaus *Lietuvių dialektologija* tapo pagrindiniu šaltiniu lietuvių kalbos tarmių fonetikai ir morfologijai pažinti. Be jos šiandien nebegali išsiversti ne tik lituanistai, bet ir baltų, o taip pat kitų indoeuropiečių kalbų tyrinėtojai. Ši monografija — nauja pakopa tarmėtyroje, didelis žingsnis pirmyn lietuvių dialektologijoje. Ji padės toliau plėsti tarmių mokslą, apimant sintaksę ir leksiką, sudarant dialektologinį atlasą, aiškinant lietuvių kalbos tarmių susidarymą bei vystymąsi atskirais istoriniais laikotarpiais.

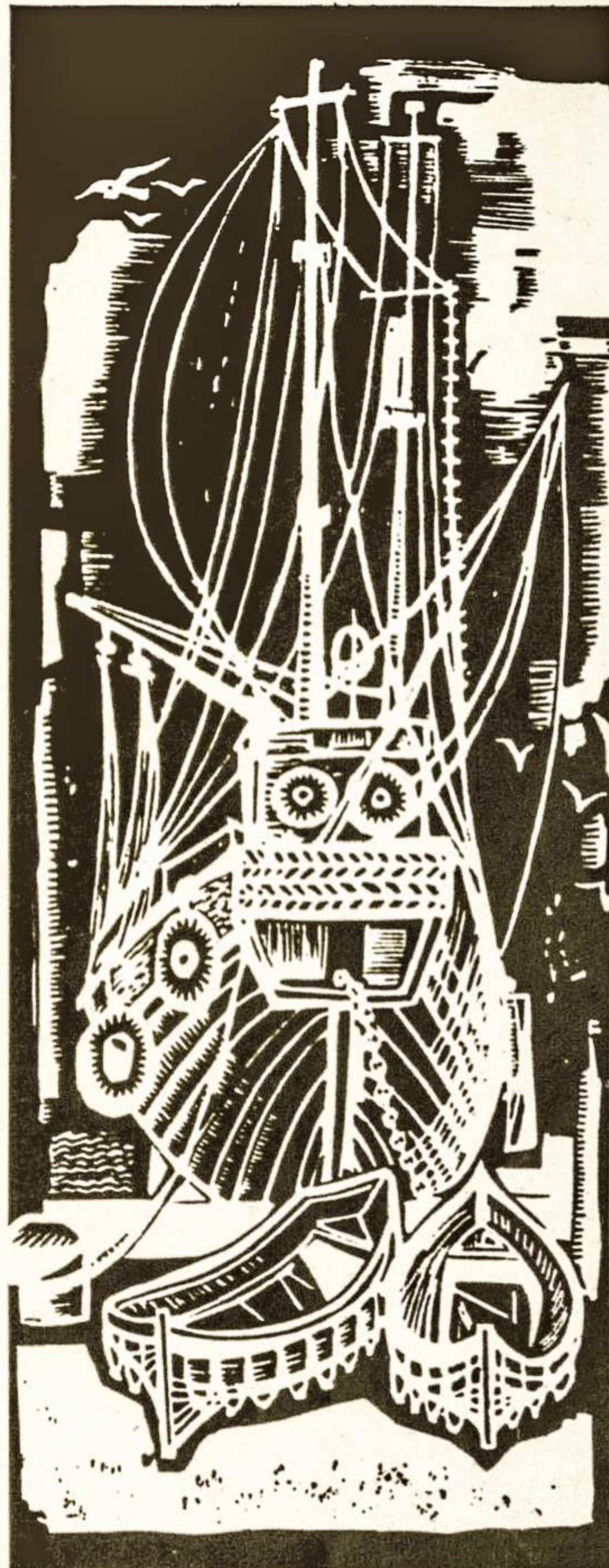
Kapitalinis Z. Zinkevičiaus darbas apie lietuvių kalbos tarmes susilaukė plataus atgarsio ir toli už Lietuvos ribų. Apie jį labai teigiamai atsiliepė tiek tarybiniai kalbininkai, tiek kitų kraštų lingvistai, pažymėdami, kad tai pirmas išsamus dialektologijos darbas, kad jis labai reikšmingas ne tik lituanistikai, bet ir slavistikai bei indoeuropeistikai, kad lietuvių kalbos mokslas gali didžiuotis, susilaukdamas tokių veikalų, kaip Z. Zinkevičiaus *Lietuvių dialektologija“ (Gimtasis kraštas,* 1968 Nr. 31).

Pažymėtina, kad tas didelio formato 444 puslapių veikalas turi dar ir 75-is tarmių žemėlapius.

Docentas ir lietuvių kalbos katedros vedėjas *V. Mažiulis* parašė kandidatinę disertaciją apie lietuvių kalbos skaitvardžius bei jų ryšius su kitų indoeuropiečių kalbų skaitvardžiais (1956), o daktarinę disertaciją apie “Lietuvių ir indoeuropiečių kalbų santykius“ (1968). Beje, tai tūkstantoji disertacija Vilniaus universitete. Apie šį darbą jo mokslinis oponentas Prof. V. Žuravliovas pareiškė: „Tai kapitalinis darbas, kuriuo disertantas stengiasi įsiskverbti į pačius sudėtingiausius indoeuropiečių kalbų lyginamosios gramatikos klausimus ir sukuria nuoseklią savo koncepciją. Kalbos faktų gausumu, tyrinėjimo gyliu ir naujomis išvadomis šis darbas toli pranoksta daktaro disertaciją“. Be to, Mažiulis parašė akademinės lietuvių kalbos gramatikos dalį (įvardį) ir daug straipsnių kalbotyros žurnaluose lietuvių, rusų bei vokiečių kalbomis: pastabos baltų ir slavų kalbų seniausių santykių klausimu, apie prūsų kalbos vokalizmą, apie indoeuropiečių kalbotyros problemas ir kt. Jis taip pat parašė įvadinį straipsnį su paaiškinimais knygai „Prūsų kalbos paminklai“ (1966). Tai puikus liuksusinis leidinys, jau tapęs bibliografine retenybe, kuriame sudėta visa išlikusi prūsų kalbos fotografuotinė medžiaga. Indoeuropeistai V. Mažiulį laiko žymiausiu prūsų kalbos žinovu Lietuvoje.

Kadangi V. Mažiulio disertacija dar neišspausdinta, pateikiame kiek ilgesnį Emos Vanagienės to veikalo apibūdinimą: „Smarkiai pažengus kalbos mokslui, pakito pažiūra į indoeuropiečių kalbų istoriją, ir senosios tiesos paseno. Nauji lietuvių kalbos tarmių duomenys parodė, kad daugelį atsakymų į neišspręstas problemas gali duoti archaiškiausia gyvoji indoeuropiečių šeimos palikuonė — lietuvių kalba. Jos reiškiniams tyrinėti V. Mažiulis ir pasirinko dabar plačiai taikomą kalbotyros metodą, vadinamąją ‚vidinę rekonstrukciją‘. Jo esmė tokia: lietuvių kalbos faktai aiškinami, išeities tašku pasirenkant ne senąsias indoeuropiečių kalbas, o pačią lietuvių kalbą, jos sistemą bei struktūrą, jos istoriją ir raidos tendencijas. Tradicinė kalbotyra praindoeuropiečių modelį paprastai sutapatino su senųjų indoeuropiečių kalbų (visų pirma graikų ir sanskrito) modeliais. Vidinė rekonstrukcija, paremta tyrinėjamosios kalbos sistema, leidžia ir netgi reikalauja peržiūrėti daugelio kalbos faktų „senumo“ ir „naujumo“ santykį. Kai kurie baltų kalbų reiškiniai, kuriuos tradicinė baltistika laikė naujais, pasirodo, yra labai seni ir — atvirkščiai. Toks „ėjimas iš vidaus“ šiuo metu yra vienas vaisingiausių kalbos tyrinėjimo metodų. Todėl visi kaip vienas V. Mažiulio darbo vertintojai kalbėjo apie naują tyrimo metodą, pabrėždami, kad disertacija yra šių dienų kalbos mokslo lygio. Tiesa, mokslininkas, esant reikalui, dažnai naudojasi ir lyginamuoju istoriniu metodu, dėl to jo teiginiai ir išvados įgyja platesnį, indoeuropeistinį skambėjimą...

Plačiai naudodamas baltų kalbų, ypač lietuvių tarmių ir prūsų rašytinių paminklų, faktus, mirusios hetitų kalbos duomenis, V. Mažiulis naujaip rekonstruoja atskiras linksnių formas, visą probaltų ir dar toliau — praindoeuropiečių kalbų valdažodžio linksniavimo sistemą. Iš labai gausios, kartais visiškai naujos baltų kalbų medžiagos išplaukia daugybė naujų apibendrinimų, originalių pasiūlymų ir hipotezių, paaiškėja, kaip susidarė lietuvių kalbos linksniai, pavyzdžiui, ketveriopas mūsų vietininkas, ir kiti. Mokslininkas paremia nuomonę, kad dabar mums žinomų indoeuropiečių kalbų linksniavimo paradigmos nėra labai senos, kad jos susiformavo palyginti vėlais indoeuropiečių kalbų istorijos laikais. Šis 400 puslapių skyrius apie linksniavimą, be jokių abejonių, yra vienas pačių svarbiausių lituanistikos ir apskritai baltistikos pasiekimų“ *(Nemuno kraštas,* 1969 Nr. 2).

Birutė Demkutė „Burlaivis“

—O, kaip malonu, kad tu mane prisiminei, — tarė jis. — Ką? Norėtum pas mane užsukti? Tai būtų šaunu. Tiek laiko nesimatėm. Bet tu man atleisk, — turiu su žmona eiti į svečius: jos draugės vyras pirko „Volgą.“ Pats supranti... Tokia proga... Aplaistyti reikia.

—Laistykit, laistykit, — sumurmėjau. — Paskambinsiu tau, kai tavo žmonos draugės vyro automobilis bus sausas.

—Kam toks tonas? — lyg užsigavo Algirdas.

Atsisveikinau su juo; mane erzino jo balsas, pakvipęs gerbūviu ir greitai tunkančio žąsino laime. Prisiminiau, kad Algirdas neseniai tapo solidžios įstaigos viršininko pavaduotoju. Vargšelis, kiek kartų jis lankstėsi prieš savo viršininką, kiek kartų siuntė gėles, sveikinimus ir nėrėsi iš kailio, meilindamasis kvailai kaip bato aulas viršininko žmonai. Bet savo pasiekė. Pėsčias pietų nebevaikšto. Pasisiuvo penkis kostiumus ir pernai Italijoj suvalgė dešimt kilogramų apelsinų. Taip jis pats sakė. Aš neišsigalvoju. Jam buvo net vidurius paleidę, bet greitai išsigydęs kava iš automato; ji tenai esanti nuostabi.

Su Algirdu baigta. Dar paskambinsiu Viliui. Vėl išsikeičiau monetą ir surinkau jo numerį. Ilgi signalai. Jau buvau bekabinąs ragelį, bet jis atsiliepė. Balsas pavargęs, sunkus. Galėjai jausti, kad kažkas atsitiko. Gal būt, pametė žmona, kuri jį niekino už tai, kad jis per mažai uždirba. Tačiau, ir gaudamas tūkstančius, jis nebūtų galėjęs patenkinti jos užgaidų.

Neklausiu, kodėl jis toks prislėgtas. Nenorėjau dar labiau sugadinti jam nuotaiką.

—Atvažiuok, — tarė jis. — Lauksiu. Būtinai atvažiuok. Pasiimk vyno butelį. Tu man labai reikalingas.

—Gerai, — tariau. — Atvažiuosiu.

Jis pasakė naująjį savo adresą: gyveno statybų rajone, buvo gavęs butą. Pasisekė jam! O aš vis dar stoviu eilėj. Aštunti metai. Nieko, dar palauksiu keletą metelių —ir gausiu.

Išgėriau viską, ką buvau užsisakęs, išėjau į gatvę (jau buvo sutemę) ir sėdau į autobusą. Velnioniškai šilta ir tvanku buvo tame autobuse. Aš apsvaigau. Matyt, padauginau, be to, juk sakiau, kad gerdavau tik mineralinį vandenį. Skrandis! Kad jį kur galas!

Autobusas nugabeno mane į miesto pakraštį. Priešaky sutemose stūksojo baltų naujų namų blokai, mirgėjo šimtai žiburių, tas mirgėjimas buvo paslaptingas ir viliojantis. Tenai gyveno žmonės, daug žmonių, ir kiekvienas iš jų turėjo butą šalia kaimyno buto. Šimtai butų, šimtai žmonių. Visi savo kambariuose už sienų ir užuolaidų.

Žemė buvo išrausta. Aš klampojau tamsoje, išklysdamas iš kelio, aplenkdamas gilius griovius ir duobes, —čia, tur būt, tiesė apšildymo vamzdžius arba elektros kabelius. Ir pasiklydau. Stabtelėjęs suvokiau kad atsidūriau kitame naujųjų statybų kvartale; taip ir neradau namo, kuriame gyveno Vilius. Žiburių vis mažėjo: buvo vėloka, žmonės gesino šviesas.

Ėmiau blaškytis į šalis, paskui labai sparčiu žingsniu pasileidau prie žiburių, nebežvelgdamas sau po kojom, ir staiga pajutau, kad krentu į kažkokią gilią duobę. Tas kritimas man pasirodė be galo ilgas, lyg kriščiau į žemės gelmes, į giliausią šachtą, ir aš labai nudžiugau, kai atsitrenkiau į minkštą smėlį. Žnektelėjau stiprokai, bet nieko neskaudėjo. Skrybėlė nulėkė nuo galvos ir dingo nejžvelgiamoj duobės tamsoj. Aš jos neieškojau. Vyno butelis kišenėje nesudužo. Tiesiog stebuklas! Pačiupinėjau jį ir pamėginau išlipti iš duobės. Tačiau duobė buvo gana gili ir stačiais kraštais. Mėginau išsikrapštyti iš jos it pelė iš puodo, — žemė imdavo byrėti, ir vėl nusirisdavau ant duobės dugno.

Tiesą pasakius, čia nebuvo labai bloga. Patraukiau iš butelio keletą gurkšnių, išsitiesiau ant lentgalių, pagrabaliojęs tamsoje, radau skrybėlę, pasidėjau po galva ir greit užmigau.

Miegojau kaip užmuštas visą naktį. Mane pažadino skardus, nemalonus juokas ir smūgis grumstu į galvą. Buvau sustipęs ir alkanas. Skaudėjo juosmenį. Ant duobės krašto stovėjo du vaikėzai. Vieno veidas buvo panašus į šakalo snukį. Jis šaipėsi, parodydamas išgedusius dantis.

—Ei, apšlapinkim jį!

Jie vėl nusikvatojo.

Aš pašokau, pagriebiau akmenį ir, rėkdamas visa gerkle, sviedžiau į juos. Vaikėzai akimirkai pasislėpė, bet netrukus vėl pasirodė prie duobės krašto, mėtydami į mane drėgnais grumstais ir garsiai žvengdami kiekvieną kartą, kai pataikydavo man į galvą arba nugarą. Žemė byrėjo už marškinių apykaklės. Aš rėkiau, keikiaus, grasinau, o jie dar labiau smaginos, matydami mano bejėgiškumą. Dievaži, būčiau užmušęs tuos išgamas, jei būčiau galėjęs išlipti iš duobės,—įniršis tiesiog gniaužė man kvapą. Tačiau tą ankstyvą rytą aš nieko jiems negalėjau padaryti, ir jie tai puikiai žinojo.

Paskui kažkur sušneko žmonės, ir vaikėzai dingo. Aš riktelėjau. Prie duobės sustojo darbininkas su brezentiniais drabužiais. Jis nustebęs žvelgė į mane, tarsi matytų ne žmogų, o kokį milžinišką vabalą, per naktį išsiperėjusį duobėje.

—Kaip jūs čia atsidūrėt? — paklausė jis.

—Įkritau naktį. Padėkit išlipti.

—Tuojau.

Darbininkas pakraipė galvą, šyptelėjo, nusijuosė diržą ir nuleido jį į duobę. Aš įsitvėriau diržo, įsispyriau kojomis į duobės šoną, ir jis ištempė mane į paviršių.

—Na, ir išsitepę jūs. Atrodot kaip kaminkrėtys.

—Tai tų niekšelių darbas, — tariau, parodydamas ranka į vaikėzus, greitai dūlinančius tolyn.

Skrybėlė liko duobėje. Padėkojau darbininkui už pagalbą, atidaviau jam vyno butelį, kurio jis nenorėjo imti, ir nuėjau prie upės. Čia ilgai valiaus rūbus ir prausiaus, kol mano išvaizda pasidarė tokia, kad vėl galėjau pasirodyti žmonėse. Susitvarkęs pasileidau ieškoti artimiausios telefono būdelės: juk reikėjo kuo greičiau paskambinti žmonai ir pranešti, kad aš sveikas ir gyvas. Tur būt, visą naktį jaudinosi ir nemiegojo, laukdama manęs. O gal ir nesijaudino. Ne toks aš jai jau brangus. Paverktų truputį, ir kitą susirastų. Bet aš norėjau, kad ji nerimautų. Aš labai to norėjau.

Lėkte įlėkiau į telefono būdelę, sugraibiau kišenėje dvikapeikį ir stvėriau ragelį. Tuoj išgirdau mieguistą jos balsą.

—Mieloji, nepyk, — tariau. Vėliau tau viską paaiškinsiu.

Jos balsas buvo šaltesnis už ledą; ji numetė ragelį.

Aš ilgai stovėjau telefono būdelėje, atsirėmęs nugara į sieną; atsipeikėjau tiktai tada, kai kažkoks susiglamžęs pilietis piktai ėmė barbenti į duris.

—Jūs snaudžiate, ar ką? Man reikia į dujų kontorą skambinti. Snausti galite ir kitur, o čia prašom visuomenei netrukdyti telefonu naudotis.

Išėjęs iš būdelės, žvilgtelėjau į laikrodį: be penkių devynios. Jei tekinas pasileisiu prie žmonių apgulto autobuso, — į darbą smarkiai nepavėluosiu ir papeikimo, gal būt, negausiu.

Paimta iš R. Lankausko „Pilka šviesa“, 1968, Vilnius.

„INFORMATIOMANIA“

Jei surengtumėm rezoliucijų populiarumo varžybas, tai alkūne prie alkūnės spraustųsi į pirmą vietą dvi jų rūšys: „prieš bendradarbiavimą“ ir „už stiprinimą informacijos apie Lietuvą tarp nelietuvių“.

Nenatūraliai išpūstoji „antibendradarbinė“ tema jau ima išsikvėpti, tad patvaresnioji „informacinė“ bene bus vėl beužimanti vyraujančias pozicijas. Kiekvienas į „veiksnių“ kategoriją pretenduojančios organizacijos seimas ar kitaip vadinamas susirinkimas stengiasi ne tik pakalbėti, bet kėsinasi ir nutarti steigti kokią nors konkrečią informacijos įstaigą. Jau dudena padangėj tarp ALT ir ALB: katra steigs naują informacijų centrą ar biurą... ALT žinoma, gali remtis faktu, kad turi patyrimo? Ji gi kadai jau turėjo dangoraižyje. Bet ALB galės atsikirsti, kad ALT yra įrodžiusi mokanti ne tik įsteigti informacijų centrą, bet jį ir nugyventi...

Prieš apie 25 mtus, ką tik pasibaigus karui, ALT informacijos centras pasidarbavo neblogai. Tada turėjo ką pasakyt apie Lietuvą, nes buvo gavęs žinių, kurios nelietuvių sluoksniuose buvo naujiena. O vėliau, prieš 15 - 16 metų pačiai ALT ėmė darytis nebeaišku, ką su tuo centru beveikti. Iš tolo apie jį tegirdinčiai visuomenei tas centras imponavo, kaip tariamai konkretus ALT veikimo faktas. Tačiau vienas toks optimistas, pabandęs gauti centre jam prireikusių duomenų, su pasibaisėjimu pasakojo, jog „nebent gyvačių, tik jau ne informacijų gali gauti tose suverstose ir apdulkusiose popierių stirtose“...

Viename ALT suvažiavime anuomet buvo siūloma sumažinti informacijų centro sąmatą iš 17 į 12 tūkstančių dolerių. Žmonės, sakiau, ką darot! Ne mažinti, o didinti tą sąmatą reikia. O jeigu negalit didint, tai verčiau visiškai nubraukit, vietoj metę kas mėnuo po tūkstantį ar pusantro balon! Kas iš to, jei mokėsit už patalpą, mokėsit direktorei algą, o nebus priemonių ir jėgų **pačiai informacijai** nei rinkti nei skleisti... Žinoma, niekas nepaklausė ir taryba dar keletą metų po kelis ar keliolika tūkstančių išleidinėjo, kol kieti gyvenimo faktai įtikino, kad čia daromos išlaidos gal prestižui, gal labdarybei, tik ne informacijai ir ne propagandai...

Anąmet ir jaunieji „žygininkai“ panoro įsteigti profesiniu būdu veikiantį lietuvių informacijos biurą. Ta mintim nešinas Antanas Mažeika kandidatavo ir buvo išrinktas į ALB tarybą bei prezidiumą. Pasiūlė steigti informacijos biurą po ALB iškaba. Bet ALB turėjo parūpinti lėšų — bent 75 tūkstančius metams... Kitiems ALB vadovams plaukai piestu pasišiaušė vien nuo tokios sumos paminėjimo. Atsakymas buvo — nieko nebus! A. Mažeika iš bendruomenės organų pasišalino. Jis buvo teisus: nėra minimumo pinigų, nėra informacijos biuro. Bet ir bendruomenės taryba buvo teisi, kai nešoko tuojau krapštyti iš žmonių kišenių tokios sumos vien gražaus pažado akivaizdoje. O kur garantija, kad bus sukurta tokio pinigo verta institucija. Nei „žygininkai“, nei joki kiti deklamatoriai apie „informacijos tobulinimą“ neįtikino, kad žino ką kalba. Daugumas tų skambių kalbų apie informacijos tobulinimą atrodo lyg paprasčiausi informacijos manijos apsireiškimai. Tai ligelė, kurios ryškiausi simptomai yra — **veržimasis ką nors informuoti, visiškai pamirštant, kad visų pirma reikia pačiam pasiinformuoti...**..

Dėl pamiršimo ar nesugebėjimo informuotis nuvyto ir numirė ALT turėtasis informacijų centras. Tas pats simptomas regimas ir šiaip taip vegetuojančioje Vliko informacijų sistemoje. Nes ir čia, jei dar sukrapštoma šiek tiek lėšų biuleteniams keliomis kalbomis kas mėnuo ar bent kada nekada išleisti, — atseit, kažką informuoti, — tai visiškai nėra nei lėšų, nei intelektinių pajėgų, skirtų informuotis. Rezultatas — informacija, kaip javai, iš bėdos auginami 20 metų netręštoj dirvoj.

Beskaitydamas naujus sumanymus „informacijai stiprinti“, neišvengiu neprisiminęs, kad prieš apie pustrečių metų Čikagoj kūrėsi informacijų biuras, rinko visuomenės pritarimus ir, berods, rinko šiek tiek lėšų. Uoliai informavo mus apie savo steigimąsi. O paskui dingo... Naujiems biurų-centrų planuotojams patartina pastudijuoti to biuro likimą ir jo išnykimo aplinkybes bei priežastis.

Neišvengiu neprisiminęs, kad maždaug tuo pačiu metu ir Vlikas įsteigė prie savo „Eltų“ tinklo ne betką, o stačiai... Informacijų Tarybą! Per aštuonis mėnesius toji taryba susilipdė (iš 8 narių) ir 1967 m. rugsėjo 25 turėjo pirmą posėdį, kuriame dalyvavo penki iš apsiėmusių taryboj kažką daryti aštuonių. Tie penki nutarė: „1) išsamiai susipažinti su Vliko per Eltą teikiamos informacijos turiniu“ (tuo prisipažino, kad iki atėjimo į tokią tarybą buvo mažai tesidomėję ką Vlikas apie Lietuvą sako...) ir „2) ieškoti būdų atverti tai informacijai daugiau kelių į nelietuvių visuomenes įtakojančią spaudą, radiją, televiziją bei kitas — ypač tarptautinio masto — informacines institucijas“... Taigi, nė šiai tarybai neatėjo į galvą klausimas, ar Vlikas turi jėgų ir priemonių pats tinkamai informuotis, prieš gamindamas informaciją kitiems... Pagaliau, tai neturi reikšmės, nes priėmusi tokį skambų ir pretenzingą nutarimą, ši taryba daugiau nebesusirinko...

Taip ir kitos rezoliucijos ir raštai apie „informacijos stiprinimą“ tuo tarpu vis dar neišeina iš neapmąstytų botagu per vandenį pliaukštelėjimų lygio.

V. Rastenis

TRAGIŠKOJI SUKAKTIS

Šiais metais sukanka 25 metai, kai iš naujo prasidėjo tragiškiausi lietuvių tautos gyvenime įvykiai — masinis bėgimas į Vakarus, gelbėjimasis nuo raudonojo maro, atslenkančio iš Rytų, ir pasilikusiųjų atkakli kova su okupantu dėl egzistencijos, barbariškas šimtų tūkstančių trėmimas į Azijos tundras, tautos suskaldymas ir sukurstymas kovai vienų prieš kitus, daugelio gyventojų visiškas apiplėšimas ir nežmoniškas fizinis bei dvasinis prievartavimas. Niekad Lietuva nematė tiek ašarų ir kraujo, kaip užplūdus 20-ojo amžiaus barbarams, kurie giriasi nešą pasauliui gerovę ir laimę.

Viso to pabėgusieji į Vakarus savo kailiu nepatyrė, tik vėliau apie tai sužinojo. Džiaugdamiesi geresne padėtimi, pabėgėliai, pasivadinę tremtiniais, pažadėjo atsilyginti tėvynei, kovoti dėl grąžinimo jai laisvės. Po 25 metų gera proga žvilgterėti atgal ir pažiūrėti iš perspektyvos, kiek iš tikrųjų atsilyginta ir kovota, kiek ta kova buvo sėkminga ar nesėkminga, ar kovos gretos stiprėja ar silpnėja, kokios viltys bei perspektyvos ateičiai. Tokie ir panašūs klausimai šios sukakties proga verti ne eilinių straipsnelių, o rimtų studijų. Bet ar mūsų vadovaujančios organizacijos bei tos partijos, kurios jas sudaro, tuo domisi ir ar jos yra pajėgios tai rimtai apsvarstyti, numatyti kelią tolimesniam išeivijos gyvenimui? Iki šiol bent neteko pastebėti nė vieno rimtesnio straipsnelio tuo klausimu.

Apie tai teks dar vėliau kalbėti, o šį sykį norėtume iškelti, kaip mums atrodo, vieną iš aktualiausių ir svarbiausių klausimų — išeivijos tolimą nuo tautos ir pastangas tą tolimą prilaikyti. Rodos, ir be didelių aiškinimų aišku, kad kiekviena išeivija juo ilgiau pasilieka išeivijoj, juo labiau ji tolsta nuo tautos kamieno. Išimties nesudaro ir mūsų prievartinė išeivija. Nutolimo priežastys yra keleriopos — geografinės, politinės, šeiminės bei psichologinės ir kitokios.

Tėvynė yra toli už jūrų marių, tad ir normaliomis sąlygomis dažnai ją lankyti, glaudesnius ryšius palaikyti nėra lengva.

Kraštas tebėra svetimųjų valdžioj ir tai neleidžiā ne tik grįžti, bet ir normalius santykius tarp išeivių ir tautos palaikyti.

Išeivių pasirinktų kraštų ekonominio gyvenimo standartai žymiai aukštesni, ir tai daugelį vilioja ir suvilioja tėvynę iškeisti į patogumus.

Kinta išeivių sudėtis — senųjų skaičius mažėja ir daugėja skaičius tokių, kurie nedaug teprisimena Lietuvą. Išeivijoj gimę vaikai savo tėvyne jau laiko gyvenamuosius kraštus, ir Lietuva jų nei medžiaginiu nei dvasiniu atžvilgiu netraukia. Jei Lietuva būtų ir laisva, tokių vaikų tėvai jau nepajėgtų atsiplėšti nuo vaikų ir negrįžtų. Taigi vietoj grįžimo svajonės kaskart ryškiau iškyla negrįžimo nelemtis net ir vyresniesiems.

Bet ar tokiu atveju, kai išeivija ir tauta atsiskiria galutinai, kokio nors tautinio vienumo išlaikymas, bent ribotą laiką, yra įmanomas? Logiškai galvojant, atsakymas galėtų būti teigiamas, bet su tam tikra sąlyga, būtent, jei išeivija (ir tauta) bus pakankamai išmintinga ir valinga tų skiriančių užtvarų poveikį jei ne pašalinti, tai bent reikšmingai sumažinti.

Skiriamos geografinės kliūtys galėtų būti sumažintos abiejų pusių bendravimu, ypač jaunimo, kas ypač svarbu turint galvoj tolimesnę ateitį. Ir juo jis bus dažnesnis ir masiškesnis, juo jis bus vaisingesnis. Ir atvirkščiai — reti ir tik pavienių asmenų susitikimai, kaip rodo praktika, nedaug teduoda naudos.

Politinės kliūtys gali būti sumažintos, atsisakant politikavimo tuščiais, reklaminiais, niekam jokios naudos neteikiančiais žodžiais, ir vietoj to dirbant pozityvų darbą, skatinant pastangas, kurios išeiviją ir tautą ne stumtų vienus nuo kitų, o artintų ir vienytų. Kovingų, bet tuščių žodžių deklamacija paprastai liudija tėvynės išsižadėjimą, nes žodžiai tada reikalingi sąžinei apraminti, neatlikus pozityvių darbų.

Ekonominės kliūtys bus sumažintos, jei išeivija nesiduos pavergiama materializmo, jei savo gausesniais turtais mokės pasidalinti su tautiečiais tėvynėje, ir ne vien tik su giminėmis. Iki šiol tautiečiai giminių Lietuvoje nepamiršo, bet dovana broliui ar seseriai paprastai teikiama ne iš patriotizmo.

Pagaliau psichologiniai bei šeiminiai (kartų) skirtumai gali būti sumažinti tėvų pastangomis atitinkamai nuteikti jaunimą. Kur tos pastangos dedamos, ir rezultatai būna neblogiausi.

Sumažinus minėtas kliūtis, gal ir galima būtų

pasiekti tokią būklę, kad išeivių vaikai dar jaustųsi esą dviejų tėvynių vaikai — fizinės tėvynės, kur jie gimė ir augo, ir dvasinės — su kuria jie per tėvus, gimines ir draugus suaugo. Būtų gal dar nebloga, jei išeivių vaikai gyvenamąjį kraštą laikytų tartum darboviete, o savo tėvų žemę tartum vasarviete, atgaivos šalim, kurioj būtų maloniau pabūti ir pagyventi, negu kokioj Šveicarijoj ar Italijoj.

Išeivijos ir tautos vienumo išlaikymas — tai pagrindinė mūsų problema. Tai kartu ir galbūt svarbiausias kelias į šviesesnę Lietuvos ateitį. Ar mes jį renkamės ir juo einame? 25-ių metų čia buvimo sukaktis rodo, kad kiti keliai nebuvo itin sėkmingi.

A. Daugvydas

TARP ŠVELNIŲJŲ POETŲ IR STORŽIEVIŲ RECENZENTŲ

(Drama keturiuose paveiksluose su prologu ir epilogu)

VEIKĖJAI:

Jonas Aistis — poetas. Pasirašinėjo Jonas Kossu-Aleksandravičius, J. Kuosa-Aleksandriškis, paskiau Jonas Aistis (nuo 1952 pavarde). (Lietuvių Enciklopedija, I t. 60 psl.)

Titas Guopis — kažkoks recenzentas, mėgėjas visada autoritetingu tonu, ne argumentais skaitytoją paveikti. Diletantas, storžievis, niekintojas, ko gero „bendradarbiavimo su kraštu" tetulė ar net Hitlerio brolis. (Beveik pažodinė charakteristika J. Aisčio patiekta „Draugo" kultūriniame priede 1969.VII.19.)

Jonas Aistis: Tolydžio mane žeidžia bet koks šiurkštumas, juoba rašte, kuris, o tai ne visi žino, lieka. (Milfordo gatvės elegijos) 1969.)

I PAVEIKSLAS

Jonas Aistis: (žiūrėdamas į S. Narkeliūnaitės padarytas nuotraukas, atspausdintas „Vienybėje" 1967.6.30, vaizduojančias svečius, atvykusius iš okupuotos Lietuvos į Expo 67): Pirmame puslapyje dainuoja solistas Vaclovas Daunoras. Ranga ir laikysena tikras Enrico Caruso brolis: itališkai pasiūto švarko artistiška mašastinė apykaklė ir rankogaliai, itališkai bel canto poza. Pabuvo sezoną ar du Italijoj, ir jau visas lietuviškumas, kaip iš atkimšto butelio alus, išsikvėpė. O prie solisto keturi cirkine butaforija aprengti jaunikaičiai dūdeles pučia. Kiek žemiau, kampe, solistė Elena Saulevičiūtė. Ta, aiškiai matyti, Italijoje nebuvus. Gymis galėtų būti ir lietuviškas, bet laikysenoje aiškiai kyšo katiušos su kūju ir piautuvu...

□ Laikraštininko Alberto Laurinčiuko gymis būdingas, bet daugiau jis primena kaimo kailiadirbį ar arklių guldytoją negu žurnalistą.

□ Vilniaus miesto burmistro gymis stambus ir impozantiškas. Tas veidas geriau tiktų netašytų akmenų miestui, negu lakiajam Vilniaus barokui... („Draugo" kultūrinis priedas VII.29)

Titas Guopis: (perskaitęs „Draugo" kultūriniame priede 1969.XII.7. J. Aisčio dar „kultūringesnį" atsakymą V. Kazakevičiui, drįsusiam „Gimtajame krašte" reaguoti į ką tik patiektas charakteristikas): Nenupelnytas parodoje dalyvavusių lietuvių menininkų įžeidinėjimas šitame Aisčio rašinyje ne vien V. Kazakevičiaus gomuryje paliko biaurų skonį. („Metmenys", Nr. 17, 1969)

Jonas Aistis: Mane tačiau stebina Titas Guopis, kurio gomurys per du metus nė kiek neprasivėdino... Juo dėtas rimtai susirūpinčiau, nes gali būti dvi galimybės: arba autoritetingieji dantys pradeda gesti, arba viduriuose koks nors rimtesnis negandas ima įsimesti. („Draugo" kultūr. priedas 1969.VII.19)

II PAVEIKSLAS

Jonas Aistis (kalbėdamas apie savo suredeguotą Jurgio Baltrušaičio „Poeziją", kuria buvo pasinaudota ir Vilniuje): Beveik metų laisvalaikio man reikėjo skirti, renkant ir tvarkant Jurgio Baltrušaičio poeziją. Lygia dalia pasinaudojo nei klausę, nei dėkoję. („Draugas", 1969.XII.9.)

Titas Guopis: Ir apie J. Baltrušaičio poeziją Aistis kalba maždaug lyg apie savo nuosavybę... Kad ir kaip dėkingas už J. Aisčio laisvalaikius, šiuo atveju vis dėl to svarbesniais laikyčiau paties Jurgio Baltrušaičio laisvalaikius. („Metmenys", Nr. 17, 1969.)

Jonas Aistis (kalbėdamas apie savo suredaguodantis rodyti, bet tuo savo primityvaus naivumo nepridengs, nes tai yra aiškios nekultūringumo džiunglės, iš kurių mums verkiant ir nieko nelaukiant reikėtų išeiti. („Draugo" kultūrinis priedas 1969.VII.19.)

III PAVEIKSLAS

Titas Guopis (recenzuodamas 1967 m. Vilniuje išleistą lietuvių poezijos antologiją „Graži tu mano brangi tėvyne", kurioje pirmą kartą buvo pristatyti ir keliasdešimties čionykščių autorių kūrybos pavyzdžiai): Kalbant apie pačius jaunuosius antologijon nepatekusius išeivijos rašytojus, o ypač poetus (V. Bogutaitę, D. Sadūnaitę ir t.t.), Lietuvos veik neatsimenančius, tektų pridėti, kad jeigu jų kūryboje dar retkarčiais ir iškyla „Nemuno krašto" gamtovaizdžio linijos, jų autentiškumas prilygsta nebent dailininko A. Rūkštelės paveiksluose dominuojančioms guboms. („Metmenys", Nr. 17. 1969.)

Jonas Aistis: Titas Guopis savo recenzijoje nei iš šio nei iš to užsipuola V. Bogutaitę ir D. Sadūnaitę ir joms klosto Juozo Keliuočio „gubas" (...) Ir būtų tikrai gaila, jei Tito Guopio tipo literatūros autoritetai juodvi nuo poezijos atbaidytų. („Draugo" kultūr. priedas, 1969.VII.19.)

IV PAVEIKSLAS

(Žiūr. I, II ir III paveikslą; ir čia poetas tolygiai logiškas ir švelnus, kada recenzentas — visą laiką storžieviškas.)

EPILOGAS

Jonas Aistis: Titas Guopis gali pamanyti, kad ir jam Aistis „atsikeršino". („Draugo" kultūrinis priedas, 1969.VII.19.)

Titas Guopis (pritariančiai palinguoja galva).

Sudarė: Alg. T. Antanaitis

1969 Liet. švietimo ir šeimos m. birželio 21

PLB VISUOMENINĖS VEIKLOS GAIRĖS

PLB Valdyba, išeidama iš tų tikslų bei uždavinių, kuriuos kelia Lietuvių Chartos vykdymas ir likiminiai mūsų rūpesčiai, savo posėdžiuose apsvarsčiusi bendro darbo būdus bei priemones, priėjo prie šių išvadų.

Atėjo metas skirti Lietuvių Bendruomenei laisvojo pasaulio lietuvių gyvenime tą vietą, kuri jai iš esmės ir paskirties priklauso. Būdama atvira kiekvienam lietuviui, nes remiasi vieninteliu tautiniu pagrindu ir tvarkosi demokratiniu būdu, Bendruomenė yra natūrali organizacinė laisvojo pasaulio lietuvių jungtis, tad būtų idealu, kad jos padaliniai veiktų visur bendrajam tautiniam darbui dirbti ir lietuviams atstovauti.

Iš kitos pusės turim atvirai žvelgti į gyvenimą ir skaitytis su faktu, kad taip pat egzistuoja ir specialios paskirties mūsų politiniai bei visuomeniniai veiksniai ir kiti junginiai. Tiek jų, tiek Bendruomenės pagrindinis tikslas — nepriklausomos Lietuvos valstybės atstatymas. Nepriklausomos Lietuvos atstatymui gi pagrindinė sąlyga — tai gyva pati lietuvių tauta. Tad tautinės gyvybės išlaikymas tiek gimtajame krašte, tiek svetur yra didysis visų lietuvių rūpestis ir tikslas. Tam yra taip pat būtinas politinių, visuomeninių bei kultūrinių mūsų siekimų ir darbų derinimas. Pasaulio Lietuvių Bendruomenė, siekdama mūsų darbų darnos, laikosi ir kitus kviečia laikytis šių principų:

1. PLB remia Nepriklausomos Lietuvos tęstinumo atstovus — diplomatinės bei konsularinės tarnybos narius, su jais lojaliai bendradarbiauja ir rūpinasi jų postų išlaikymu.

2. Santykiuose su Vliku PLB pripažįsta, kad Vlikas, sudarytas politinių lietuvių srovių ir laisvės kovos sąjūdžių pagrindu, vadovauja politinei lietuvių laisvės kovai. PLB susitaria su Vliku dėl bendros veiklos linijos, darbų derinimo ir abipusės pagalbos. Organizacinį Vliko tvarkymąsi PLB laiko jį sudarančių grupių ir jo organų (seimo, tarybos, valdybos) vidaus reikalu ir jokiu atveju į tai nesikiša. PLB nenumato įsijungti į Vliką kaip jį sudaranti grupė.

3. Atskirų kraštų lietuvių bendruomenės taip pat turi ir savų politinių organų specialiai Lietuvos laisvinimu rūpintis. Natūralu, kad jie palaiko ryšius su Vliku ir PLB Valdyba. Iš kitos pusės Bendruomenė taip pat siekia sutarto bei suderinto bendradarbiavimo su kitais politiniais veiksniais bei specialių paskirčių organizacijomis įvairiuose kraštuose.

4. Lietuvių Bendruomenė siekia tarpusavio susipratimo su politinėmis ir visuomeninėmis lietuvių grupėmis, todėl domisi pozityvia jų veikla.

5. Atskirų kraštų lietuvių bendruomenės artimai susiduria su vietiniais valstybiniais organais ir tų kraštų visuomenėmis. Todėl stengiasi šią aplinkybę panaudoti Lietuvos laisvės bylai populiarinti ir tautinei lietuvių kultūrai pristatyti. Bendruomenių pareiga sekti periodinę gyvenamo krašto spaudą bei kitus leidinius ir tinkamai reaguoti į tendencingus bei nepalankius pasireiškimus, o ypač kovoti su komunistinės propagandos kėslais.

6. Lietuvių tautos likimas artimai susijęs su kitų pavergtų tautų likimu. Todėl Lietuvių Bendruomenė ieško gerų santykių su tų tautų išeivija ir artimai bendradarbiauja laisvės kovoje.

7. Okupacija mus dirbtinai atskyrė nuo tėvynėje likusios tautos. Tačiau esame vieni kitų reikalingi. Santykiuose su gimtuoju kraštu PLB laikyseną apsprendžia Lietuvių Charta, lietuvių veiksnių Clevelando 1966 sausio 22-23 konferencijos susitarimas ir PLB III Seimo nutarimai. Bendruomenė kviečia liautis šį klausimą kelti ginčo keliu viešumoje, nes jis daugiausia skaldo laisvojo pasaulio lietuvių visuomenę ir tuo padeda okupanto tikslams. Santykiuose su gimtojo krašto lietuviais turime pasitikėti laisvųjų lietuvių sąmoningumu bei subrendimu, jų sąžinės jautrumu ir tautinės garbės suvokimu.

PLB VALDYBA

Šią vasarą savo posėdžių išvadas išeiviams lietuviams deklaravo Pasaulio Lietuvių Bendruomenė. Šioje deklaracijoje prisimenama dar kita deklaracija — silpnos sveikatos ir liūdnos atminties 1966 I 22-23 Clevelando susitarimai. Neseniai juos palaidojo VLIKas, tačiau, kaip matyti, jie dar tebėra gyvi PLB posėdžiuose, nors čia skelbiamoje rezoliucijoje pridėti komentarai rodo, kad anais susitarimais netikima — kiekvienam palikta valia ją savaip aiškinti. Lietuviškųjų centrinių institucijų kompetencijų apibrėžimai ir jų pakartojimai nei padės, nei pakenks išeivijos gyvenimui, jei neskaityti jų ruošimui praleisto laiko. Tačiau žymiai mieliau būtų patirti iš PLB apie nors ir nedeklaruotus, bet atliekamus šios globalinės lietuvių institucijos ne lokalinės svarbos darbus.

IŠEIVIJOS KRONIKA

JAV LB TARYBOS SESIJA

ČIA YRA LIAUDIES BALSAS

DISKUSIJŲ PABAIGA

Ginčą laimėjusi Centro Valdyba

Dr. Petras Vileišis, tarybos prezidiumo vicepirmininkas iš Waterbury, Conn. (pradžia kalbos 10 nr.):

Mes jų išklausom ir mes, reiškia, apsvarstom. Ir labai gerai, kad jie budi. Mes valdybą tą pastatėm, mes ją išrinkom, mes galime ją, reiškia, kitą perrinkt. Dabar, čia yra mūsų stiprybė. ALTe tokių diskusijų negali būti. *(Plojimai).* Dovanokit, dabar žiūrėkit. Jei čia rėkiat: Demokratija, demokratija, demokratija. O kad, reiškia, prašoma leist laisvai pasirinkt kam aukot, tai jau ne demokratiška. *(Juokas).* Dabar žinot, jūs kaltinat, kad, ot, mūsų valdybos pirmininkas gal padarė klaidų. Sutinku. Kiekvienas žmogus, kuris dirba, tas klysta. Padarė klaidas, ir mūsų pareiga budėt, kad tų klaidų būtų mažiau, reiškia, bet neužmirškite ir kitos pusės. Ir jeigu ALTo vicepirmininkas sako, kad Hitleris nusisuko sprandą, ir linki mūsų pirmininkui, reiškia, nusukt sprandą, tai aš jau visomis keturiomis laikysiuos savo pirmininką, kad ir nesutinku. *(Plojimai).* Dabar žiūrėkit... dabar žiūrėkit. Mes hartfordiškė Bendruomenė tūkstančius dolerių suaukavome ALTui. Pasakykite, ar ALTas nors davė vieną surūdijusį centą. *(Juokas).* Nieko. Dabar vėl kitas dalykas: kas padarė ALTo progresą ir net išgavom Bendruomenei Kennedy vizitą, tai jie mane koliot ėmė per tris metus. .ėėė... ir dabar nepamiršta šito. Na, o pagalvokit, reiškia, jeigu yra ALTe atskaitomybė, kas daugiausiai iš individų ALTui be Olio yra paaukavęs. Jūs pamatysite, kad didžiausias ALTo priešas yra daugiausiai ALTui davęs. *(Pavieniai plojimai).* Jeigu yra atskaitomybė, dabar visi kaltina, kad jūs neduplikuokit darbo. Mielas mano, aš ne tik duplikuočiau, aš dešimteriopai padidinčiau. Kokia ten blogybė? Dabar pasakykit, kokia čia blogybė padėt, reiškia, užmirštus reikalus už Lietuvos laisvę.

Kokia čia blogybė Aš padariau, galim pridėt ir ALTo parašą, nesvarbu.

Kokį blogį kasmet padaro šeši kongresmenai į tą mitingą ir... ir. .. ir... senatorius ir viso ko? Parodykit, kur ALTo mitingai su šešiais kongresmenais ir senatoriais vyksta. Guzikas. *(Juokas ir plojimai).* Koks buvo blogis, jeigu mes kvietėme didžiausią, reiškia, katalikų bažnyčios atstovą pas save ir davėm gražiausias, reiškia, pamaldas katedroje: darėme propagandą už Lietuvą. Koks čia blogis? Čia politika. Sako, nereikia duplikuoti. Sakysim, kodėl Filadelfijos Bendruomenė gavo reiškia, kardinolą, pasimatė, žinot, ir Čikagai tada pasidarė labai nepatogu. Ir jie jau šiais metais... *(Juokas).* Reikia, reiškia, mes paskatinome. Jūs prieš porą metų girdėjote, kad VLIKo, sako, nereikia čia VLIKo...

Barzdukas: Viena minutė dar.

Vileišis: ...VLIKo nereikia, tegul važiuoja į Vokietiją. A, matom Bendruomenės spaudimą, ALTas keičiasi, progresuoja. Ir mes labai, reiškia, džiaugiamės, kad tas progresas vyksta. Anaiptol, nemanom jo naikinti. Aš ir šiemet jiem 25 dol. paaukavau. Nemanom naikinti. Tegul Dievas jiems padeda, tegu juos žiūri, reiškia. Yra mums darbo pakankamai, bet jeigu jie bandys mums pastoti kelią ir sakys: mes kaip tie avinėliai, tie nekalti avinėliai, ir norės tokios pražūties Bendruomenės pirmininkui, kaip Hitleris. Brolyti mano, mes dar, reiškia, pakovosime už tai. *(Juokas ir ilgi ir gausūs plojimai).*

Girdisi Dabušio balsas: Prašome taupyti laiką.

Barzdukas: Poną Vileišį yra labai malonu pasiklausyti. Jei man reikėtų pasamdyt... pakviest kokį nevietinį kalbėtoją, tai aš jį pirmą pakviesčiau. Prašau turėti omenyje, kad yra svarstomas CV-ai iškeltas nepasitikėjimo klausimas, o ne... aa... ALTo, reiškia, darbų ataskaitos.

Balys Raugas, Pietryčių apygardos valdybos pirmininkas: Ačiū p. Vileišiui, kad mane iš rūsčios nuotaikos atvedė čia su trupučiuką giedria šypsena ir savo 5 minutes stengsiuosi išnaudoti, kalbėdamas CV-os reikalu, kurios pasitikėjimas šiandien keliamas. Kai man reikėjo gaut davinių, kada pradėta šitas reikalas buvo, aš nuėjau į CV-bą, į sekretariatą, ir aš neradau senųjų bylų, susirašinėjimų su mano apygardoje esamomis apylinkėmis. Sakau: kur jos dingo? Sako: Ponas Jasaitis turi. Nuėjau pas p. Jasaitį ir radau senąjį archyvą jo kišenėse beesantį dar. Klausimas yra, kada gi CV perėmė pareigas ir kodėl gi nėra bylos nė sekretariate, nė archyve.

Kreipdamasis į norintį replikuoti Jasaitį: Atsakysite vėliau.

Aš neturėdamas tikslių davinių, apgraibomis, 1958 ar 1959 metais, pats būdamas visą laiką aktyviame darbe, būdamas pareigūnas Filadelfijos apylinkėje, išsiunčiau kartu su kitais pirmąsias surinktas aukas CV-ai, remdamasis tuometinio centro valdybos pirmininko raštu. Tai yra, prieš 10 metų maždaug. Maždaug, nes tikslesnių davinių neradau CV-oj. Taigi CV-a padarė labai gražiai šitu atveju: ji išvažinėjo Ameriką simpo... su suvažiavimų progomis surengtaisiais apylinkių susirinkimais, patikrino, ar tas veiksmas, kurį vykdė senoji valdyba buvo logiškas, ar atitinka nuotaikas ir rado, kad tikrai taip. Patersone vykusiame, reiškia, Atlanto (pakrantės) pakraščio apylinkių pirmininkų ir apygardų pirmininkų suvažiavime, 25 apylinkių pirmininkai ir 5 apygardų pirmininkai vienbalsiai pasakė, ką šiandien kalbėjusieji prieš mane, tų gerbiamųjų ponų atstovų asmenyse atstovaują apygardas, patvirtino, kad tai buvo norima, tokia buvo valia, demokratinis principas buvo pabrėžtas, laisvai atiduot auką per Lietuvių Bendruomenę kiek galima daugiau Lietuvos laisvinimo reikalams Vasario 16 proga. Ir apylinkės tai, ar visos padarė, nežinau, bet kovo aštun... aštuonioliktos dienos posėdyje [Pietryčių] apygardiniame apylinkių suvažiavime man pačiam teko patikrinti nuotaikas. Ir jos, žinodamos jau nuotaikas čia, mane įgaliojo. Visų apylinkių vardu ir pranešu tą norą: Ačiū CV-ai, kad ji supranta ir demokratinį principą, ir bendruomeninę reikšmę, ir auką bei darbą. Todėl aš ir išvadą darau: remiam CV-ą ir dėkojam už darbus. ALTos reikalas iškilo sąryšyje su tuo, ta pačia problema, kurią čia šiandien svarstome — pasitikėjimo reikalu. ALTo reikalu pirmą kartą į Čikagą atvykau prieš 15 metų. Jaunas šlapias DP pamačiau, mano supratimu, išsvajotą galimybę Amerikos lietuviui kovoti už Lietuvos laisvę. Ir tuo tikėjimu vadovaudamasis savo apylinkėje būdamas VLIKą remiančios apylinkės pirmininku ir norėjau įkurti ALTo skyrių. Pamačiau, kad ne, neteisybė, kad sako, kad tiktai DP žmonės reiškia, naujieji ateiviai ALTą... ALTo neremia. Senieji buvo negalima prikalbėti. Jų reikalu ir apylinkėse kalbėjausi dešimtimis kartų ir garantuoju, kad ALTo atstovus, kurie mūsų sesijoje yra kaip tarybos nariai, kad būtų dar kartą bandymas ardyt, dezorganizuot nuo... nuo darbų, taip sakant, bei politinių tradicijų. Kodėl? Dėl to, kad ta pati gražiausia iniciatyva yra apylinkėse. Penkias... šešiasdešimts aštuntųjų, jubiliejinių metų proga 54 straipsniu̇s [į] Filadelfijos didesniuosius ir mažesniuosius laikraščius atsiuntė, 54 straipsnius, paskelbė. Kaip vakar minėjau, kad ir konsulas parašė laiškelį [į Čikagos laikraštį] ir visi [jį už tai] sveikinam. Kai VLIKo vicepirm. Audėnas paskelbė vieną laiškelį, [aš] taip pat būdamas VLIKo sesijoje stebėjausi, kaip galima didžiuotis tokiais laiškeliais. Kaip galima? Štai kur kova vyko ir turbūt vyksta šitose nežymiose, kukliose apylinkėse ir dar daugiau. Ta pati blogiausia [veikianti Pietryčių apygardos apylinkė ir tai] praeitų metų du radijo pusvalandžius turėjo grynai tiktai Lietuvos laisvinimo reikalui.

Dabušis: Laikas pasibaigė.

Raugas: ... ir 8 radijo valandėlės su amerikiečiams pritaikinta programa. Tik per LB reikia ir lėšas rinkti Lietuvos reikalui.

Dabušis: Ačiū labai. Dabar p. Miklas, sekantis kun. Borevičius.

Kęstutis Miklas, tarybos narys: Aš noriu pasakyti, kad aš jokiai partijai nepriklausau...

Balsas iš salės: Blogai. *(Salėje juokas).*

Miklas: ...aš esu bendruomenininkas visą sielą atidavęs Bendruomenei. Bendruomenei yra neišvengiamas dalykas dalyvauti laisvinimo darbe. Mes patys žinome šiandieną, kiek kiti veiksniai nuveikia. Čia klausimas iškilo grynai, aš skaitau, iš politinio taško. Politinis taškas dabartinei kartai, dabartinei kartai labai svarbus. Ir aš kalbu iš to taško. Jeigu imsime šiandieną ALTą, tai aš noriu pulti ALTą. Kur tas ALTas išleidžia šiandieną pinigus? Ar mes turime kokią nors literatūrą paruoštą plačiajai masei? Ar mes turime paruoštą medžiagą Vasario 16 proga, kada reikalinga Bendruomenė... Bendruomenės skyriams ir kitiems skyriams kada nors iškelti klausimus amerikiečių spaudoje, prieiti į radiją ir televiziją. Bendruomenė tuo atžvilgiu parodė... parodė pirmąjį žingsnį pereitais metais ir šiais metais išleisdama medžiagą, kuri yra labai svarbi, kad galima būtų ją panaudoti visur. Jau aš naudojuosi ta medžiaga... *(plojimai)* ...aš naudojuosi ta medžiaga, 24 laikraščiai įdėjo tą medžiagą, „Congressional Record" įdėjo tą pačią medžiagą. Ir aš skaitau ALTo veikloje aš niekad nemačiau tos medžiagos, o pinigai pagal man žinomus faktus, yra išleisti reprezentacijai, kelionėms ir panašiai. Aš norėčiau pasakyti, kad CV-os raštas gal nebuvo laiku išleistas. Visi mes klystam. Jeigu padarom klaidą, šaukštai po pietų ir mes nepadarom jokių atšaukimų. Pagal Bendruomenės įstatus tokius dalykus, kadangi yra apimanti čionai visus lietuvius, turėjo nuspręsti taryba ir aš manau, kad taryba visuomet būtų nusprendusi palankia prasme valdybai. Valdybos raštas iš viršaus gal buvo per ankstus, bet jis ir buvo reikalingas. Reikalingas gal biškutį švelnesnėje formoje. Aš nesmerkiu valdybos, kad ji išleido, bet reikėjo gal truputį pagalvoti ir daryti tai, leisti daryti, kad tas dalykas išsirutuliotų iš apačios. Iš apačios jau šiandieną matome išsirutulioja. Jau Bendruomenė visose vietose veikia: ir Filadelfijoje, ir Niujorke, ir Connecticute visur iš apačios judina. Ir ateis ta diena, kad tie veiksniai pajus, kai pamato nėra, ir jie patys prašys, kad įeiti į Bendruomenę. *(Plojimas).* Aš manau ir siūlyčiau, kad tokį, man labai asmeniškai neskanų, kad tas dalykas būtų įtrauktas į darbotvarkę ir aš siūlyčiau tą klausimą išvadoje išimti iš darbotvarkės, ar nebalsuoti, a, tą nepasitikėjimo klausimą. *(Plojimai).*

Dabušis: Ačiū labai. Kun. Borevičius.

Kun. Jonas Borevičius, SJ, centro valdybos vicepirmininkas iš Čikagos: Nuo senų laikų tenka stebėti lietuviškąjį gyvenimą Amerikoje ir nuo senų laikų tenka dirbti jame: pirmam Balfo seime ir t. t. ir t. t. Čikagoj, Bendruomenės taryboj su mūsų mielu Jonu Jasaičiu ir iki šios valandos. Visu nuoširdumu stebėjau taip pat ir šį LB tarybos suvažiavimą. Stebint, besiklausant ir besiielojant lietuvišku reikalu, dovanokit man, kad pasakysiu, kad negrupiniu reikalu, lietuvišku reikalu mes čia visi esam pirmoj eilėj suvažiavę. Įspūdis toks: man padarė gilaus įspūdžio p. Balčiūno mintys — laisvė aukoti lietuviškam reikalui pagal aukotojo norą. Taip. Man padarė nuoširdų įspūdį p. Teodoro Blinstrubo mintis — bendradarbiavimo klausimas. Mes esame visi visu nuoširdumu už laisvės principą gyvenime, bet ir savo gerose darbuose visi esam. Esame taip pat visi ir už bendradarbiavimą tarp visų mūsų veiksnių, organizacijų. Ar mes šiandien visą šitą kompleksą klausimų išnagrinėsime? Mano supratimu, ne. Visi kalbėtojai kalbėjo nuoširdžiai, visi kalbėtojai patiekė daug išminties visi be išminties. Daug išminties. Ir išvada: išvadoj, malonūs tarybos nariai, aš siūlyčiau štai ką: taryba pasisako už reikalą tartis dėl bendradarbiavimo visoj plotmėj, bendradarbiavimo formų tarp ALTo, VLIKo ir Bendruomenės. Mieli prieteliai, išeivijoje rūgsta, rūgsta. Mes kartais bijome pasakyti, kad tas raugimas atsiduoda noru kovot... palaikyti pirmąjį smuiką gyvenime, norą palaikyti kapitalą gyvenime. Nežinau, ar tas noras yra lygiai toks stiprus rūpintis ir lietuvišku reikalu. Todėl aš siūlau, kad tarybos suvažiavimas pasisakytų už reikalą tartis iš esmės. Kitaip tarp tų trijų institucijų, kitaip iš tikrųjų mes kentėsim visi — kentės taip pat lietuviškas reikalas. Atšaukti tą, tą pareiškimą valdybos padarytą dalyko neišspręs. Esmėj atšaukti ir tų trij... septynių pasisakiusių nepasitikėjimo valdybai, dalyko irgi neišspręs. Bet nuoširdus susirūpinimas dalyką išspręsti iš esmės gali mum būti mūsų pageidavimas, sakyčiau, mūsų reikalavimas, kad tos trys institucijos sueitų ir dalyką aptartų visiems laikams ir tam klausimui, tam rūgimui padarytų vieną kartą galą. Tiktai tada mes galėsime kalbėti apie vieningą ir efektingą visų lietuvių, visų institucijų lietuvišką darbą. Ačiū. *(Plojimai).* Siūlau: prie to pirmojo pasiūlymo tarybos... tarybai pasi... prašyti, reiškia, taryba pasisako už reikalą tartis dėl bendradarbiavimo formų iš esmės trijų institucijų. Ir antra mano būtų sugestija eiti tuojaus prie balsavimo,

Ačiū. (Plojimai) Siūlau prie pirmojo pasiūlymo tarybos... tarybai pasi... prašyti, reiškia taryba pasisako už reikalą tartis dėl bendradarbiavimo formų iš esmės trijų institucijų. Ir antra mano būtų sugestija eiti tuojaus prie balsavimo, jeigu pasisakę nenori pakeist savo nuomonės, eiti tuojaus prie balsavimo už ar prieš.

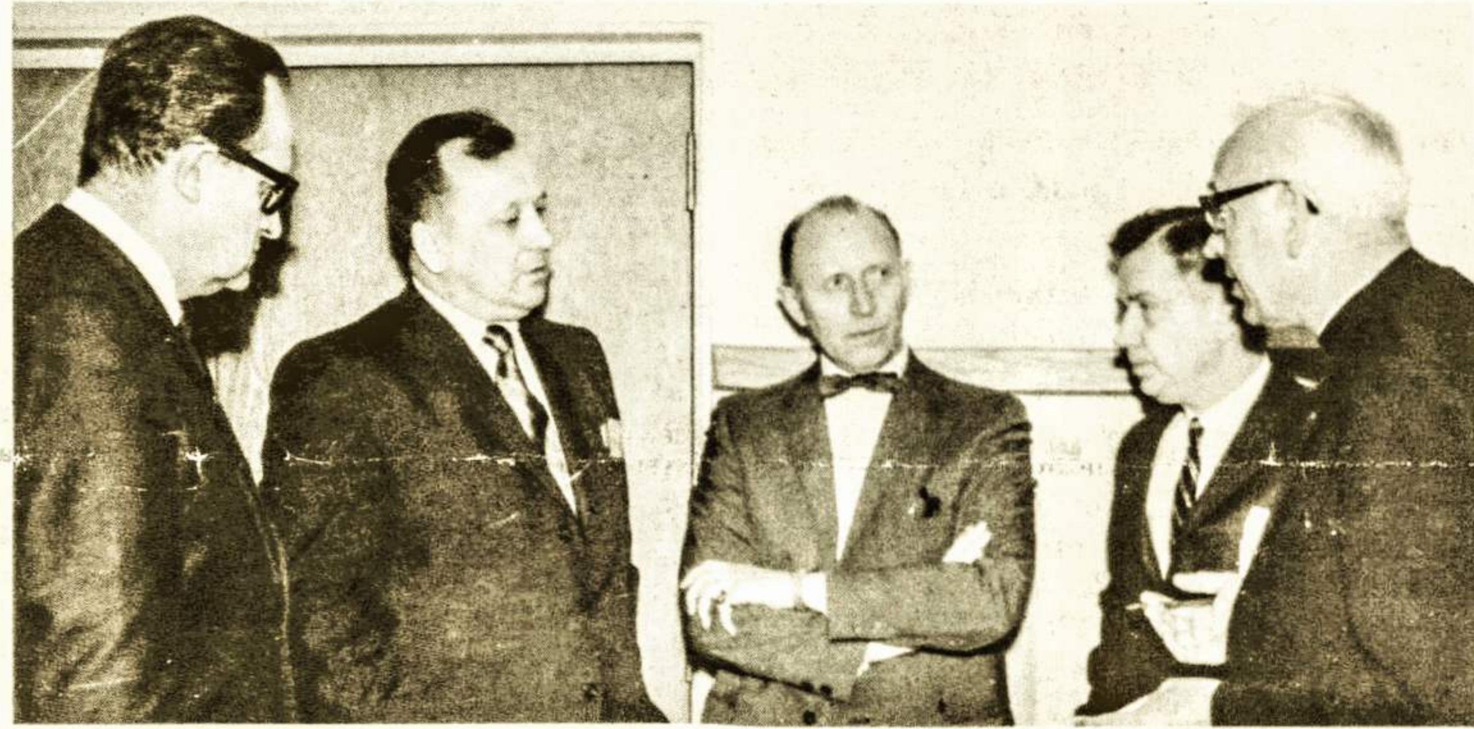
Balsas iš salės: Aš turiu tokį prašymą, kad jūsų pasiūlymas būtų rezoliucijų komisijai įteiktas.

Kitas balsas: Ne, ne, ne. Balsavimui dabar.

Dabušis: Ne dabar, sąrašas dar nebaigtas. Kai baigsim sąrašą, tada galėsim...

Antanas Šantaras, CV-os narys iš Čikagos: Norėčiau beveik biblijos žodžiais pradėt: daktarai ir levitai. Ir jaučiuosi čia stovėdamas tarytum būčiau nuogas, nes esu apkaltintas nesilaikąs... a... lietuviškos tikrosios politikos. Kaip CV-os narys, būdamas „vaduko leitenantas", bet vis tiek norėčiau žodį pasakyt. Jūs matykit mane nuogą, ir čia dr. Vileišis dalį žodžio atėmė iš manęs, nes jis pasakė: mes žinome, kad lietuviškoje visuomenėje niekada vienalytinės visuomenės nebuvo ir nebus. Bus nuomonių skirtumas. Bus nuomonių skirtumas, bus skirtumas pasirinkimo metodų ir bus skirtumas kelių į tuos metodus eiti. Aš jaučiuosi labai dėkingas tiems septyniems, irgi panaudosiu tą vardą, kad šitą klausimą iškėlė pasitikėjimo klausimą. Iškėlė pasitikėjimo klausimą, tarytum, kad mes kiekvienas turime eiti į metus ir padaryti savo „check-up" pas gydytoją savo sveikatą patikrinti. Patikrinti, ar iš tiesų neįkalba tie visi rašytojai, gražbyliai ir demagogai, kurie tikrina, kad aš jau esu ant bedugnės krašto, prie koegzistencijos visiškos ribos, o gal net ir perėjęs tą koegzistencijos ribą. Tai šitas klausimo iškėlimas taryboje, man pačiam nebūnant tarybos nariui, man asmeniškai yra nepaprastai malonus, dėkingas ir aš esu tikrai jiems dėkingas už tą. Ir dabar, jeigu p. Blinstrubas sako, kad 51% ar 49% nenusvers, aš sakau priešingai—nusvers: nes ir Niksoną turime išrinktą 45% visų liaudies balsų. Tai, jeigu pasitikėjimo klausimas man yra pastatytas ir aš gaunu vienu balsu daugiau, aš esu patenkintas, nes aš žinau, kad turiu reikalą su demokratine visuomene ir toji demokratinė visuomenė pasakys, kaip tas rabinas pasakė, išrinkus Kennedį. Sako, mes gincijomės, puolėme jį, bet dabar išrinkome, ir jis yra mūsų prezidentas. Ir man atrodo... *(Plojimas.)* ...ir man atrodo, neprašykim, kad atsiimtų tą klausimą. Mes net CV-oj buvome svarstę, jeigu šitoks įvykis, duok Dieve ar neduok Dieve, atsitiktų. Mes patys iškeltumėm nepasitikėjimo klausimą, kad patikrintumėm, kokia gi mūsų sveikata. Ačiū labai. *(Plojimai).*

Julius Smetona, tarybos narys iš Clevelando: 19-os metų jisai buvo parlamento nariu ir 23 metų jis buvo britų imperijos ministru pirmininku. Anglų istorijos vadovėliuose šitaip atsiliepia apie Williamą Pitt, jaunąjį. Kalbant apie lietuvišką jaunuomenę, šitie žodžiai irgi beveik tiktų, ir lietuviška jaunuomenė, atsieit, tiems, kurie šičia išėjo mokslus, išmoko gerai anglų kalbos ir įgijo tinkamus įrankius atstovaut lietuvybės idėjai ir prezentuot ją Amerikos visuomenės ne tik Amerikos lietuvių, bet ir Amerikos visuomenės sluogsniuose. Iš to aš darau išvadą, kad pasakymas, kad jaunuomenė yra išskiriama, kad jinai yra nustumiama, yra visiškai klaidingas. Užtat, kad kur nori, tenai jaunuomenė gali dalyvaut. Lygiu būdu aš noriu prisimint šičia vieną posakį iš Balio Sruogos istorinio veikalo, kuris kalbėdamas apie Radvilą Juodąjį šitaip pasakė vienoj iš savo dramų. Sako, kada jūs, gerbiamieji, puotavote čia, mes savo nuogom krūtinėmis gynėm jus nuo totorių, bet gali ateit toks laikas, kad mūsų santykiai su totoriais pasikeis... Ir tada lenkų ponai nustojo kelt šitą klausimą ir Liublino unijos klausimo nebekėlė iki šešiasdešimt devintųjų metų, atseit, iki tol, kol Radvila Juodasis nenumirė. Yra buvę atsitikimų, ir laiko sumetimo atžvilgiais aš neinterpretuosiu, tiktai duosiu faktus. Ne Bendruomenės, Amerikos Lietuvių Tarybos jėga aš buvau išmestas iš salės. Lygiu būdu, panašiai aš vos nebuvau išmestas iš kitų amerikietiškų susirinkimų, užtat, kad norėjau pasakyt tai, kas mano nuomone reikalinga sakyt. Vienok, kada aš esu kreipęsis keletą sykių į jaunus, labai gabius ir sugebančius jaunosios kartos atstovus, ar tai kun. Vaišnoros knygos platinimo klausimu, ar, sakysim, tokio labai nedėkingo darbo, kaip slaptai nueiti į komunistų susirinkimą ir pasistatyt save į pavojų būt gerokai primuštam, tai aš iš jaunuomenės gavau atsakymą, kad, girdi, jie yra užsiėmę kitais reikalais ir mane, taip sakant, kreipė į kitas sritis. Vieną dalyką aš noriu primint dabar, kuris tebėra atviras. Mano supratimu, kun. Vaišnoros knyga apie religinę buitį Lietuvoje yra labai gera. Jinai gavo antrą aukščiausią įvertinimą Cleveland Public Library. Apie ją yra pasisakę labai palankiai Amerikos visuomenės vadų. Aš pats esu parašęs 25 įtakingiem Clevelando klebonam laišką, kad jie leistų, taip sakant, tą knygą patalpint į religinių...ė... dalykėlių skyrių bažnyčioj ir iki šiol tas darbas tėra tik dalinai atliktas, ir jaunuomenei čia yra ypatingai geras... gera galimybė pasižymėt šitoj srityj.

Svečias Pužauskas, Kriaučeliūnas, Bobelis ir Dabušis

Kalbėdamas apie kitą klausimą, ar reikšt pasitikėjimą ar nereikšt... ė... CV-ai arba betkuriai kitai institucijai, man atrodo, reik nurodyt principą, kuriuo jis yra bazuojamas. Mane labai baugino ir ligi šiol baugina, kad mes kažinkaip kalbėdami apie pašalinius dalykus, pačio pagrindinio, kuris yra dokumentuotas ne tik lietuvių spaudoj, bet amerikiečių. Būtent, kad Lietuvoj genocidas vyksta ligi šiol, kada jauni Lietuvos žmonės, ypač išsimokslinę, yra skiriami darbam į Rusijos gilumą ir jų vieton neva tai specialistai yra atgabenami į Lietuvą ir veda bolševikišką propagandą. Kada šiuo metu yra žinių, kad apie 500 sovietų agentų veikia Ame... Jungtinėse Amerikos Valstybėse, Clevelande mes jų turime apie 40, kai kuriuos aš galiu pavardėm išvardinti, ir apie tai beveik ir nutylima, man atrodo, kad mes prižiūrime... prižiūrime patį svarbiausią dalyką. Kalbėdamas apie revoliucijonierius, aš manau, kad tai nėra blogas ženklas, bet yra geras, galų gale pats didžiausias revoliucijonierius, gal nevieta čia minėt, bet buvo Kristus. Užtat jis ir buvo nukryžiuotas. Ir būt nukryžiuotam nėra joks nusikaltimas. Tokiu būdu, prisidėdamas prie šitos, taip sakant, nepasitikėjimo... ė......vadinasi, reiškimo CV-ai, lygiu būdu aš noriu ir savo balsą pridėt, bet šitų motyvų, kad iš jų man nėra aišku, kad jie supranta, kas yra pagrindinis dalyka... reikalas kovoj už Lietuvos laisvę, būtent kova dėl fizinės lietuvių tautos išlaikymo gyvybės. *(Labai reti pavieniai plojimai.)*

Dabušis: Yra prašęs p. Blinstrubas. Paskutinis kalba p. Jasaitis ir užbaigiam šitas diskusijas su CV-os pirmininko atsakymu.

Blinstrubas: Aš labai dėkoju kun. Borevičiui už grąžinimą šio klausimo į jo pagrindų svarstymą. Dėkoju už tuos žodžius, kuriuos mano adresu pasakėte. Mes norėjome, kurie pasirašėme tą pareiškimą, klausimą svarstyti savybėje. Mes sutarėme į spaudą tuo reikalu neeiti. Mes nustebome vakar, kad spaudoj esame atsiradę. Vienam laikraštyje, kur vakar primygtinai, kištinai mums buvo siūloma visiems nusipirkti [AKIRAČIUOSE], tas pareiškimas ten buvo atspausdintas su pastabomis apie tuos, kurie pasirašė. Prieš trisdešimts penkius metus Lietuvos Respublikos švietimo ministerija man suteikė cenzuoto mokytojo vardą, o vakar AKIRAČIŲ štabas jį atėmė. Galimas daiktas, „Tarybų Lietuva" tai rašė, aš nežinau. Atviros, kartais darome mes atviras duris, veržiamės pro atviras duris. Nu, kas iš mūsų kada yra pasisakęs, kad aukotojas neturi teisės aukoti ten, kur jis nori. Jūs man pasakykit? Nu, kas galėjo... Aš uždirbau pinigą, aš duodu tam kam noriu. Čia iškilo reikalas tik dėl to sakinio, kuris labai, mano supratimu, yra šiek tiek priešingas kaip anksčiau. Kai rengdavo anksčiau Vasario 16 minėjimus ALTas, ir jeigu tos aukos nebūdavo specialiniu būdu nurodytos, kad duok Antanui, Petrui ar kam kitam, tai tos aukos visada patekdavo ALTui. O čia pasakė: aukotojų įsakmiai nenurodytos aukos patenka Lietuvių Bendruomenei. Taigi, dėl šito daugiausiai ginčas ir buvo. Čia dabar kaikurie pasakoja, kad mes čia galime diskutuoti klausimus, ALTe to nėra. Aš sutiktų ALTo posėdžius ir pamatyti, kad ALTe taip pat yra klausimų svarstymai, yra ginčijamasi ir t. t. Bet ten vienas tas dalykas yra ALTe aiškus: ten nėra jokios grupės dominavimo. Ten turi kiekviena grupė skaitytis su kita grupe. Čia... ten yra federacija. Negali viena, vadinasi, balsų skaičiumi nuversti kitą. Ten yra negalimas. Man labai gaila, kad iš vakarų atvykęs atstovas p. Valiukas perdavė Bartkaus žodžius, bet aš noriu kategoriškai neigti tų žodžių teisingumą: visuose [ALTos] valdybos posėdžiuose buvau ir aš žinau, kad taip nėra, kaip čia msms perduota. Ir jeigu taip pasakęs būtų p. Bartkus, tai aš tada turėčiau už galvos nusi— — . Aš žinau, kad to dalyko taip nėra.

Replika iš salės: Yra.

Blinstrubas: Man žinoma labai malonu, kad kiekvienas savo prekę gina. P. Valiukas nupeikė ALTą, nupeikė VLIKą, bet jis savo organizacijos tai nenupeikė. Nulabai malonu: kiekvienas save gina. Labai gerai, labai gerai, bet aš noriu ką pasakyti: šiomis dienomis ALTo vadovybė išsiuntė VLIKui 5000, šiais metais dar kelis tūkstančius išsiųs. Jeigu mes norime išlaikyti laisvinimo veiksnius, tai mes išlaikome ALTą, o per ALTą mes išlaikome ir VLIKą. Ir mes turime laisvinimo veiksnius išlaikyti: priešingu atveju mes pateksime į tam tikrą veiklos sritį, kurioje mes būsime išblaškyti. Dabar man čia prikiša kai kurie, kad ALTas, sako, yra uždara organizacija. Netiesa: į ALTą gali kiekviena centrinė organizacija įstoti.

Valiukas, iš vietos: Kad netiesa...

Blinstrubas: Centrinė organizacija gali įstoti.

Dabušis: Labai atsiprašau, prašau diskusijų privačiai nevesti.

Barzdukas: Viena minutė...

Balsas iš salės: Bet ne į temą.

Kitas balsas: Tai viena ir pusė minutės.

Blinstrubas: Kiekviena firma Amerikoje stengiasi išlaikyti savo firmos vardą, kartais net, kai ta firma yra perduodama kitiems, Amerikos Lietuvių Taryba tai susidariusi tokį vardą Amerikos valstybiniuose organuose, ir State Department'e ir kur kitur, kur žino Amerikos Lietuvių Tarybos instituciją, kuri atstovauja Amerikos lietuvius. Ir kodėl mes dabar norime tą instituciją sugriauti ir vėl ieškoti kito vardo. Aš vėl pakartoju: ar mes norime išeiti prieš tas dešimts organizacijų, kurios sudaro šiuo metu ALTą. Nenorime. Baigdamas aš prašyčiau, gal tarybos prezidiumas ir taryba sutiktų padaryti 10 min. pertrauką, kad mes galėtumėm pasitarti, pasikalbėti, tie kurie čia esame tuo reikalu padarę pareiškimą.

Balsai salėje: Gerai. Sutinkam. Bravo. *(Plojimas).* Paremiu, paremiu.

Lietuvoje tuomet gyveno maždaug 3 milijonai žmonių. 1941 metų — — —

Dabušis: Kai mes pabaigsime sąrašą kalbėtojų, tada mes padarysim pertrauką. Dabar p. Jasaitis.

Jasaitis: Aš tik labai trumpai noriu p. Raugui atsakyti. Gaila, kad Jūs neradote savo apylinkės yra bendraraščiai, kurie buvo rašyti apylinkių valdybom, būnant man, mano kadencijoje.

Raugas: Turėtume.

Jasaitis: Tai čia visų 1965, 66 ir 67. Reiškia visus bendraraščius apylinkės gaudavo ir juos turėjot rasti, o čia yra mano asmeniška byla. Apygardos ir CV bylos — — —. Aš kaip tarybos narys turiu dabartinės valdybos visus bendraraščius ir savo buvusios visus turiu. Ir dar vieną trumpą ištrauką paskaitau: „Lietuvių Bendruomenės organų iniciatyva surinktų aukų perdavimo būdas per CV-ą buvo sutartas bendrame posėdyje su Amerikos Lietuvių Tarybos vykdomuoju komitetu (ALT) ir Vyriausiu Lietuvos Išlaisvinimo Komitetu (VLIKo) atstovais š. m. sausio mėn. 8-9 d". Šitas buvo padaryta 5 vasario, bet aišku buvo sutartas tas dalykas tada. Ačiū labai.

Dabušis: Paskutinis šiuo klausimu žodį turi CV-os pirmininkas p. Nainys. Prašau.

Nainys: Aš bandysiu labai trumpinti, dėl to, kad labai daug čia buvo kalbėta ilgai, perdaug ir žmonės yra pavargę. Aš noriu labai trumpai atsakyti, taigi tokius principinius klausimus... *(Salėje kai kas šnekučiuojasi).*

Dabušis: Prašom paklausyti.

Nainys: Čia centro... atsakydamas principiniai pasakysiu tiek: ši CV-a nieko naujo nepadarė, tiktai tęsė buvusios CV-os pradėtą darbą ir įsipareigojimus.

Replika iš salės: Nieko nepadarė.

Nainys: Prieš tai buvo suvažiavimais ir nuotaikomis pasitikrinta Lietuvių Bendruomenės nuotaikos ir apylinkių... ė... tenai sugestijos buvo pasiteirauta. CV gavo iš visų apylinkių absoliutų pritarimą dėl to. Ir aš čia pailiustruodamas turiu daug raštų, bet čia, kad balsas atėjo iš apačios, o ne iš kur kitur, taip kaip p. Miklas pasakė (kad) turėjo ateiti. Jis atėjo iš apačios: iš apylinkių, apygardų ir iš visų Bendruomenės padalinių. Ir tam charakterizuot aš paskaitysiu vieną raštą: „JAV LB CV pirmininkui p. Broniui Nainiui. Gerb. p. Pirmininke, su tikrai nuo-

širdžiu supratimu ir giliu pasitikėjimu sutikome šiemetinį Vasario 16 d. nepriklausomybės atgavimo minėjimui skirtą aplinkraštį, kurio demokratinę, piniginio vajaus ir jo tikrai aiškią apibrėžimo formą supratome ne tik mes, Baltimorės apylinkės valdyba, bet ir didžioji dalis lietuvių, gyvenančių mūsų mažoje kolonijoje, tai įrodydama savo aukų paskirtimi be reklamos pravestame Vasario 16 minėjime Baltimorėje. Aukos: Bendruomenei — 349 dol. ALTui — 90, VLIKui — 83, BALFui — 5. Gi šiuo metu, p. Pirmininke ir visa centro valdyba, priimkite mūsų nuoširdaus ir tikro pasitikėjimo žodį tiek iš Baltimorės apylinkės valdybos, tiek iš lietuvių gyvenančių Baltimorėje. Su linkėjimais nepavargti dvasioje ryžtmečio aušros belaukiant. Pasirašė Baltimorės apyl. valdyba: (p. Šilgalis, Kazlauskas, p. Eringis"). Tai tokios nuotaikos yra iš visur. Čia turime protokolą iš rytinio pakraščio suvažiavimo, kurį pirmininkavo kaip tiktai p. Balčiūnas. Ir tenai nutarimai buvo padaryti... dalyvavo 30... 31 apylinkės atstovai ir 5 apygardų atstovai. Toks nutarimas buvo padarytas, kuriuo CV buvo deleguota vadovautis: 1. kad aukotojams Vasario 16 minėjimo proga būtų duodamas pasirinkimas, kuriai organizacijai aukas skirti; 2. jei aukotojas nepažymi kam skirti, pinigai lieka minėjimo rengėjams. Tai atsakymas į tą klausimą, kur aplinkraštyje parašyta, kad, jeigu nenurodo kam, tai pinigus siųsti Bendruomenei. Reiškia, kuri organizacija rengia, tai pinigai ir yra skiriami. Yra ir tokių, p. Blinstrubai, kad nevisos apylinkės. Tvarkoj. Jeigu kuri apylinkė rado reikalą ir jos nariai pageidavo ALTui, tvarkoj visiškai, kad ta apylinkė nusiuntė vėl visus pinigus ALTui. Tai dabar... ė... dar tas prieš tą sprendimą darydama CV-a, didžiai gerbiamieji tarybos nariai, siekė su ALTu ir VLIKu bendradarbiavimo: pasiūlė jiem bendrą lėšų telkimo planą tokiu pat principu maždaug, kaip buvo ir pereitas Jungtinis Finansų Komitetas. Iš naujo pasiūlėm ir bandėm tartis. Šitą planą ALTa ir VLIKas atmetė. Atmetė. Reiškia, čia yra atsakymas dėl to kodėl. Mes visada linkę tartis, visada linkę šnekėtis ir šnekėsimės, bet nenorim, kad mums susitarimas būtų tiktai tada, kada mums įsako, o mes vykdom. Mes esame lygūs, mes norime tartis, mes norime tartis ir šnekėtis taip, kaip lygūs partneriai, nes dirbame Lietuvos laisvinimo darbą visi kartu. Bendruomenė yra išaugusi, Bendruomenė yra subrendusi, ir Bendruomenės čia nuotaikos, kaip šiandieną parodė visi kalbėjusieji tarybos nariai, kur sudaro daugumą ir visos apylinkės yra vienas organizuotas vienalytis vienetas ir yra stiprus ir su juo, taip sakant, gal būt per žiauriu būdu, kad iš reikia tartis. Pasitarimui atviros durys kiekvienu momentu. Todėl aš baigdamas noriu padėkot visiem tarybos nariam, pasisakiusiem, kurie rėmė šitą CV-os akciją. Taip pat noriu padėkot ir tiem, kurie iškėlė ir išryškino šitą dalyką, taip sakant, gal būt per ž auriu būdu, kad iš karto tiktai pamatė, paskaitė, kan. Zakarauskas vienas tiktai kreipėsi (į CV-ą paaiškinimų), o visi kiti pažiūrėjo, tuojau, daugiau nieko. Tai gal būt šitas mus truputį paveikė. Todėl aš dabar baigdamas prašau šitą reikalą išspręst. Aš prašau tarybos sesiją pareikšti CV-ai pasitikėjimą ir leisti jai toliau baigti savo kadenciją ir atlikti savo uždavinius, o iš savo pusės mes darysime viską, kad su veiksniais būtų tariamasi ir sieksime susitarimo. Ačiū labai. *(Plojimai.)*

Dabušis: P. Blinstrubas siūlė pertrauką.

Blinstrubas: Aš prašiau, aš prašiau pertrauką...

(Po kelias minutes trukusių diskusijų dėl pertraukos ir dėl praleidimo iš darbotvarkės sekančiu punktu turėsiančio įvykti statuto pakeitimo referavimo, posėdis pertraukiamas 10 minučių.)

Dabušis: Dėl procedūros prašau p. Barzduką.

Barzdukas: Procedūros, kuri prezidiumui yra būtinai reikalinga, yra šitokia: mes turime savo byloje raštą, kuriuo yra iškeltas nepasitikėjimo klausimas. Ir jis turi būti viena, arba pasirašiusiųjų atsiimtas arba balsavimo būdu tas kalusimas vienaip ar kitaip nustatytas. Kitokį sprendimą, šitaip tą raštą sutvarkius, kitokius siūlymus, liečiančius veiksnių bendradarbiavimą, CV-os veiksnių bendradarbiavimą ir panašius klausimus jau būtų galima siūlyti tarybai ir juos svarstyt. Tačiau aš prezidiumo vardu reiškia, prašau išspręst tą.

Dabušis: Yra pasiūlymas, kad raštas, kuris reikalauja pasitikėjimo klausimą, arba būtų atsiimtas arba būtų išspręstas balsavimo būdu. Pirmuoju atveju, ar turi kas nors iš pasirašiusiųjų ką pasakyti?

Blinstrubas: ...čia, žinot, turi dr. Bobelis...

Bobelis: Aš čia, reiškia... Ė, pasirašiusiųjų septynių vardu ir taip pat kitų tarybos narių, kurie pritarė mūsų pasirašymui, mes turėjome trumpą pasitarimą. Mes priėjome vieningos nuomonės, kad išklausę visų tarybos narių pareiškimus ir taip pat pareiškimus CV-os, mes pilnai sutinkame savo raštą atsiimti, jeigu taip pat ir CV-a savo raštą atsiims. Ir tada mes siūlome išnešti vieningą vienbalsę rezoliuciją, remiančią CV-os darbą ir linkinčią jai sėkmės pabaigti jos kadenciją.

(Pavieniai plojimai.)

Barzdukas: Dabar šitas klausimas, reiškia, yra atsistojęs šitaip, kaip jį pristatė ir ar CV yra, reiškia, pasiruošusi be įspėjimo tolimesnio šitu klausimu savo atsakymą duot?

Balsas iš salės: Nesupratau apie kokį čia, taip sakant, atsiėmimą čia yra kalbama...

Barzdukas: Tik aplinkraščio to...

Dabušis: ...aplinkraščio atšaukimas.

Barzdukas: Dr. Bobelis paryškino, kad tai yra kalbama apie sausio 26 d. aplinkraščio atsiėmimą. Reiškia, ne atšaukimas.

Bobelis: Ne viso aplinkraščio, tiktai tą dalį, kur speci... reiškia, oficialiai paskelbia Vasario 16-os...

Barzdukas: Atšaukimas turėtų būti sureguotas.

Bobelis: Ja, teisingai.

Barzdukas: Ar CV-a be... be atskiro pasitarimo šiuo klausimu gali kalbėt ar reikia minutės laiko, reiškia, pasitart.

Nainys tyliai atsiklausia kiekvieną prie to paties stalo sėdintį CV-os narį, atsistoja ir pareiškia: Labai apgailestaujame CV-a, kad yra išgalvotas, ir mes šito rašto atsiimti negalime, dėl to, kad jis yra bazuotas ant mūsų apylinkių nutarimų ir apylinkių ir apygardų ir visų, taip sakant, Bendruomenės apylinkių turėtą paramą, CV-a yra tvirtai apsigalvojusi ir prašo tą klausimą spręsti balsavimu.

Dabušis:

Balsavimo keliu, ar ne.

Vileišis: Aš prašyčiau... *(Girdis—pirmininkaujančio Dabušio balsas).* Gerbiamieji, duokit nors išsižiot... *(Juokas salėje.)* Aš dar neišsižiojau. Reiškia, aš noriu jums pasakyt viena, reiškia, šio ar šios tarybos sesijoje negali būt: nė nugalėtojų, nė nugalėtųjų. Visi mes turime būt vienodi. Ir todėl aš galvoju, kad nėra reikalo atsiimt septyniems pasirašiusiems ir nėra reikalo prašyt valdybos, kad savo raštus panaikintų. Jau tai būtų šaukštų atėmimas po pietų, sako. [———] visako ir dabar ką jūs taikinsit. Niekam nereikalingas tas. O mano nuomone visiems... visi turėtumėm žinot, kad mes norim visi gero Lietuvai, visi mylim, visi norim atvaduoti savo kraštą — visų tikslai yra vienodi. Tai dabar aš siūlyčiau tokį pasiūlymą: Jungtinių Amerikos [Valstybių] Bendruomenė[s] taryba Amerikoje dėkoja Bendruomenės valdybai ir visiems tarybos nariams, neišskyrus nė tų septynių, už reikštą susidomėjimą aktualiais Lietuvių Bendruomenės reikalais. Visiems dėkoja ir pereina prie kitų klausimų svarstymo. Dalykas užbaigtas. *(Pora pliaukštelėjimų delnais.)* Toks pasiūlymas.

Dabušis: Ponas Smetona, turite ką.

Smetona: Aš turiu konkretų pasiūlymą. Nesvarbu, taip sakant, kokiais motyvais ...mes išklausėm visus tuos motyvus, kaip buvo numatyta. Aš siūlau statyt CV-ai ...CV-os pasitikėjimo klausimą balsavimui pagal sąrašą, pagal alfabetinį narių ir turinčių teisę balsuoti sąrašą ir daugiau niekam nebeleist šitu klausimu kalbėt. *(Plojimas.)*

Dabušis: Ponas Barzdukas turi tą visą reikalą pravest. Prašom dabar kantrybės. Darome vienos minutės pertrauką.

Barzdukas: Dabar situacija turėtų būti labai sunki, jeigu tas raštas mūsų bylose liktų, nes mes turime pareikštą CV-ai nepasitikėjimo pasiūlymą ir jis lieka neišspręstas. Todėl aš manau, kad vienintelis būdas jį išspręsti tai yra balsavimo kelias. Aš dėjau visas pastangas, gerbiamieji, tikėkit manim, aš dėjau visas pastangas, kad tas klausimas būtų neiškeltas. Einam prie balsavimo. Balsuojant balsuosime vardašaukio būdu ir aš prašysiu, reiškia, čia, kun. Dabušis kad matytų korteles.

Balsas iš salės: Prieš balsuojant dėl tvarkos.

Blinstrubas: Nu, gerai, aš tamstai tuoj pasakysiu. Aš noriu prašyti slapto balsavimo. *(Triukšmas salėje. Girdisi „Ne".)*

Barzdukas: Yra pasiūlyta balsuoti slaptu balsavimu. Ar tą siūlymą kas nors paremiat? *(Salėje atsiranda prašančių balso.)* Ar yra kas paremia, kad balsuoti slaptu balsavimu? Kadangi diskusijų dėl to negali kilti, tai prašau pakelti rankas visus tuos, kurie norėtų, kad slaptu balsavimu būtų balsuojama. *(Iš salės nesiliauja prašymai kalbėti ir diskusijos. Pirmininkaująs bando perrėkti.)*

Išsiskiria balsas: Dėl tvarkos.

Barzdukas: Dėl kokios tvarkos?

Balsas: Apsilenkiate su betkokia procedūrine tvarka. Kai pareikalaujama, pareikalaujamas slaptas balsavimas, tai slaptas balsavimas be diskusijų priimamas...

Replika iš salės: ...neparlamentarinė tvarka...

Barzdukas: Parlamentarinė tvarka šitaip sako: balsavimo būdą nutaria susirinkusiųjų susirinkimas, o lietuviška tradicija sako, kad vienam pareikalavus, balsuojama slaptai. Tai mum reiktų apsispręsti, ar mes amerikoniška, ar lietuviška tradicija. *(Garsios kalbos salėje.)*

Bobelis, iškėlęs ranką: Dėl tvarkos. Jūs tą vakar vadovaudamas pasakėt, kad, jeigu kas nors pareikalautų laiku, kai vakar buvo balsavimas, balsavimas galėjo būti pravestas slaptu balsavimu. Pasakėte, kad jis nebuvo pareikalautas, todėl nebuvo galima. Šiandien pats savo žodžiams prieštaraujate. Nėra diskusijų dėl balsavimo formos pareikalavimo.

Barzdukas: Niekad taip nesakiau, tamsta. Dabar balsuo... balsavimas bus šitaip. Kad niekas, reiškia, niekas negalėtų [———], reiškia, paskaitysiu pavardes, prašau pasakyt tuos, kurie pasisako už centro valdybos... centro valdybai nepasitikėjimo pareiškimą, pasakykit „taip"; tie, kurie prieš... *(Triukšmas.)* Gerbiamieji, prašau laikytis paprastos parlamentarinės tvarkos. *(Kalbos ir sąmyšis tęsiasi. Kažkas pirmininkaujančiam rodo LB statutą.)* Statutą man rodo žmogus, kuris skaityt nemoka! *(Trenkdamas statutą ant stalo.)* Centro valdybai šitas klausimas šitam statute taip yra parašytas.

Balsas salėje: O, broliuk...

Barzdukas: Aš atsiprašau, kad aš... bet tas galioja CV-ai, o ne tarybai.

Kitas balsas salėje: Ne tarybai, CV-ai... *(Sąmyšis atsinaujina.)*

Bobelis: Aš siūlyčiau, kad prezidiumo pirmininkas perimtų pirmininkavimą ir eitų savo pareigas. Aš pasiūliau, kad prezidiumo pirmininkas perimtų pirmininkavimą.

Kapočius: Mes neturime ir tokio paragrafo statute, kuris nepasakytų ir gali ir negali balsuoti. Mūsų tradicija yra, mes jas laužome. Yra... yra tradicijos, niekur nepasakyta, tai aš vistiek sakyčiau, jei yra pareikalavimas, reikia paduot slaptam balsavimui..

Dabušis: Aš pravesiu balsavimą. Pirmiausiai pagal sarašą išdalinsime korteles. *(Salėje nesiliauna triukšmas ir reikalavimas kalbėti. Dabušis stengiasi perrėkti.)*

Balsas salėje: Kaip mes turime rašyti nepasakėte nė vienas. *(Triukšmas.)*

Dabušis: Mes jum pasakysim kaip reikia balsuoti. Mes iškviesim kiekvieną asmeniškai. Atnešit ir padėsit kortelę. Ir visa istorija. Labai prašau išdalyt... *(Balsas tampa neišskiriamas iš kitų kalbų.)* Pagal sąrašą aš paskaitysiu, jūs atiduosit. *(Sąmyšis tęsiasi.)* Ambrozaitis Kazimieras.

Ambrozaitis: Čia.

Dabušis tęsia toliau: Anysas Jurgis.

Balsas: Nėra.

Dabušis: Arvydas Barzdukas, Steponas Biežis, Teodoras Blinstrubas, Kazys Bobelis, kun. Jonas Borevičius, Bernardas Brazdžionis, Antanas Butkus, Vilius Bražėnas, kun. Dabušis, Jūra Gailiušytė, Jonas Jasaitis, Vytautas Kamantas, kun. Jutkevičiaus nėra; žinoma, Juozas Kapočius, Vytautas Kasniūnas, dr. Kisielius, Leonas Kriaučeliūnas, daktaras, dr. Vytautas Majauskas, dr. Matulionis, Kęstutis Miklas, Bronius Nainys, Bronius Nemickas...

Balsas: Nėra.

Dabušis: Nėra jo. Dr. Radzivanas, dr. Ramanauskas, dr. Razma, p. Julius Smetona, Dalia Tallat-Kelpšaitė, kun. Trimakas — nėra, dr. Vileišis, kan. Zakarauskas, Algimantas Zaparackas, Antanas Škudzinskas, Andrius Juškevičius, Valerijonas Balčiūnas — jis jau nesulaukė, nėra, Kazimieras Jankūnas, Balys Raugas, Igną Medžiuką atstovauja Valiukas Leonardas, Valdas Adamkus — jo nėra, Stasys Džiugas, Kostas Dočkus, Anatolijus Kairys, Jonas Kavaliūnas, Petras Petrušaitis — jo nėr šiandieną, Antanas Šantaras ir Povilas Žumbakis — jo nėra.

(Po to sekė ilgas Barzduko paaiškinimas dėl CV-os teisės dalyvauti šiame balsavime. Balsavimo kortelių surinkimą lydėjo triukšmas ir bandymai užginčyti balsavimo teisėtumą. Protestuodami nebalsavo Biežis, Blinstrubas, Bobelis, Bražėnas, Jasaitis, Kapočius (susilaikė), Kasniūnas, Kriaučeliūnas, Majauskas (susilaikė), Ramanauskas, Vileišis, Zakarauskas. Balsavusieji 24 balsais prieš 3 pritarė CV-os veiklai.)

laiškai

KAIP LOTYNIŠKAI GINČAS ?

(AKIRAČIAI aplamai)

Niekas neginčija, kad AKIRAČIAI jau spėjo paliesti nemaža ginčijamų klausimų ir apsčiai paberti ginčytinų minčių, ir kad todėl jie daugelio laikomi ginčingo arba ir ginčytino turinio laikraščiu.

Yra pas mus jau apysenė mada ginčą ir tos sąvokos išvestines vadinti lotyniškai. Kągi, jei lotyniškai, tai lotyniškai... Ne mes vieni lotyniškąjį ginčo vardą savo žodynan įtraukėm ir jį net savo rašybai jau atitinkamai prisiderinom. Bet, jei daugelis tam žodžiui priderino saviškas galūnes ar pirmąją raidę, tai niekas neliete jo „liemens". Išskyrus dažną mūsiškių, rašančių *kontraversija, kontraversinis, kontraversiškas*... O lotyniškai ginčas juk buvo — *controversia*. Žodžio vidury *o*, ne *a*!

Sakysit, argi svarbu! Gal ir ne. Tik argi netaisytumėt, — ir ar nesijuoktumėt! -- gavę straipsnį apie *filasofiją, tealogiją, geametriją, biagrafiją*...

Kontroversija AKIRAČIAMS savotiškai gimininingas žodis. Tai bent čia derėtų jį rašyti nekontroversiškai.

New York V. Rastenis

KAIP PRANCŪZIŠKAI VILNIUS ?

(1969 / 9 nr., Tiesa, plytos ir ... ministeriai)

Spėju, kad Z. V. Rekašius neatspėjo, sur suadresuojami iš Vilniaus į užsienius siunčiamieji laikraščiai. Kirsčiau lažybų, kad tą daro *Sojuzpečat'* skyrius Vilniuje, ne Maskvoje. Nurodymus, kaip prirengti adresų lapelius, be abejo duoda Vilniaus „počtamtas", kurio „vizitinė" tuose lapeliuose atspausdinta be jokių ceremonijų rusiškai. Viršutinė eilutė tuose lapeliuose suredaguota tarptautine pašto kalba — prancūziškai: *PAR AVION VILNUS T. P.* „T. P." čia yra santrumpa iš „taxe percue" — „mokestis paimtas". O „VILNUS" galėjo atsirasti ir Vilniuje, dėl įrašą redagavusio pareigūno persistengimo būti prancūziškesniu už prancūzus. Mat, rusų pavyzdžiu, Lietuvoj dabar galioja nerašytas įstatymas — vardus kiekviena kalba rašyti iš originalinės kalbos ne paraidžiui, o pagarsiui. Girdėjęs, kad prancūzai *u* ir be *i* taria „plonai", įrašo redaktorius ir bus nutaręs, kad prancūziškai rašant Vilniaus varde nereikia „iu", o užtenka vien tik „u", ir kad svetur visi tą „u" skaitys maždaug taip, kaip mes skaitom „iu"...

Matyt, Vilniuje ligšiol dar nesužinota, kad autoritetingiausiame prancūzų kalbos žodyne *Petit Larousse*, šio mūsų miesto vardą jau seniai rašo *Vilnius*, nebe *Wilno, Wilna*, kaip seniau, ir ne *Vilnus*, kaip kažkas Vilniaus pašte spėja.

Žinoma, sunku jiems tenai tokius dalykus ir sužinot. Sakysim, tokį Larousse žodyną Lietuvoj gaut — rečiausia retenybė. Sako, arba cenzūra, arba vagys nepraleidžia...

New York V. Rastenis

TIKĖJIMAS PETRU KRUKU CVIRKA

(1969 / 9-10 nr., Gliaudos romano recenzija)

Medžiagos pririnkimo būdas Gliaudos romanui *Liepsnos* įdomu palyginti su Cvirkos *Franku Kruku*. Ir šis atsidėjusiai skaitė spaudą (šiuo atveju, Amerikos lietuvių — necenzūruojamą) (? - *Red.*) Gliauda knaisėsi pro cenzūruojamą Lietuvoje. Abu pagal pririnkimo būdą „kūrė" gyvenimą, kuris, kažin, ar gyvenimas? Juk spauda dažnai veidrodis kreivas, kaip įsirodė užsienio lietuvio su lietuviu Lietuvoje santykio klausimas, kur gyvenimas ėjo kitokiu keliu negu veiksnių įsivaizduojamuoju.

Amerikos lietuviai Franką Kruką neskaito jų gyvenimo tikruoju atspindžiu. Turbūt, ir lietuviai Lietuvoje skaniai pasišaipytų iš Gliaudos naivumo. Juk jau Aristotelis protaujantį kvietė iš adatos vežimo nepriskaldyti, arba dalelės visuma neimti.

Nashua, N. H. Vytautas Širvydas

ŠEŠI LAISVI ŽODŽIAI

(1969 / 10 nr., Spauda kenkia lietuvybei)

Pereitame numeryje V. Šliogeris pažėrė įdomių minčių apie mūsų periodiką. Jo pastabos vertesnės ir ta prasme, kad autoriaus esama vyr. kartos asmens, kurių dauguma, atrodo, dabartiniu mūsų spaudos lygiu yra pilnai patenkinta ir jos artėjimo prie Vakaruose suprantamos laisvos informacijos visai nelaukia.

Bet, šalia V. Šliogerio iškeliamų „laisvo žodžio leidinių" *Akiračių ir Neprikl. Lietuvos*, būtina pažymėti, kad iš laikraščių *Tėv. žiburiai*, iš dalies ir *Draugo* kult. priedas, ir iš žurnalų *Aidai* ir *Laiškai lietuviams*, rodo vertingos iniciatyvos ir drąsos kalbėti, nagrinėti ir skaitytojui pristatyti faktus, bei įvykius kiek galint plačiau ir nešališkiau. Gerus ar blogus, malonius ar ne, bet tikrus, nebandant ignoruoti visą tai, kas ir sudaro *žinią*. Tas rodo, kad jųjų turinio tvarkytojai pilnai jaučia laiko pulsą ir dvasią! Jie galvoja netik apie šiandien, bet ir apie ateitį ir ta ateitimi tiki. Norėtųsi spėlioti, kad tų leidinių tiražas (priešingai kitai mūsų periodikai) tikrai nerodo mažėjimo ženklų.

Ir nenorint būti blogu pranašu, galima galvoti, kad kitus laikraščius besikartojanti anemija ir pasaldintos nerealybės pajautimas palaipsniui užgesins, jie patys save eliminuos iš tarpusavės kompeticijos eigos. Gaila. Tai tik laiko klausimas.

Detroit Al. Gimantas

IŠDEGUSI PROVOKACIJA

(1969 / 10 nr. turinyje)

Pirmojo puslapio „turinio" rubrikoje radau įrašytus ir tokius, be abejo, pačios redakcijos žodžius: „Iš Amerikos pasitraukusio, bet lietuviškumui nežuvusio dailininko pastabos"... Va, čia ir vėl prasikiša tas savotiškas Amerikos lietuvių „vietininkiškumas", taip įgrisęs tūlam užsienių lietuviui, neturėjusiam (pasirinktinai) noro, galimybių ar laimės įsikurti Dėdės Samo paunksmėje. Toks formulavimas („bet") neišvengiamai perša išvadą, kad iš Amerikos pasitraukus, ir nuo lietuviškumo užsieniuose savaime nusigręžiama... Jei taip rašytų tie Amerikos lietuviai, kurie savo amerikietiško patriotizmo (kiti sakytų: šovinizmo) šūkiais pralenkia net tikruosius amerikiečius, netektų stebėtis, bet kai taip rašoma liberaliuose, tolerantiškuose, demokratiškuose AKIRAČIUOSE... Vaje, vaje... Ir AKIRAČIŲ redakcija, tur būt, sutiks, kad Amerikos lietuvių gausa jiems, toli gražu, dar nesuteikia lietuvybės išlaikymo svetur monopolio. Dėl to ir esu linkęs aną formulavimą priskirti prie *lapsus linguae*, kurio, kaip žinome, kartais neišvengia ir išmintingiausios plunksnos.

Vak. Vokietija Mykolas Viekšnys

PAMILAU REKAŠIŲ

(1969 / 10 nr. Lietuva vienoje gretoje su JAV)

AKIRAČIUOSE labiausiai pamilau dr. Z. V. Rekašiaus rašomas Lietuvos spaudos apžvalgas, nes jos yra lanksčios, taiklios ir, manau, nemalonios eilei oficialių dabartinės Lietuvos pareigūnų, nes atveriama nemažai karčios tiesos. Daktaro pridedami komentarai logiški, o kartais net kandžiai sarkastiški.

Bet AKIRAČIŲ birželio nr. 6(10) dr. Z. V. Rekašius truputį suklydo istorinėse datose. Minėdamas baisųjį 1941 m. birželį, jis rašo, kad „Birželio 21 d. Panevėžio ligoninėje bolševikų NKVD policija nukankino keturis gydytojus. 1941 metais". „Birželio 21 dieną Panevėžio cukraus fabrike savo žemės kelionę baigė 40 darbininkų. 1941 metais."

Vadovaujantis gyvais prisiminimais ir Lietuvių enciklopedija, šias datas tenka pataisyti. Tai įvyko 1941 m. birželio 26 d., nes juk vokiečių-rusų karas prasidėjo tik birželio 22 d. ankstų rytą, o, kol vokiečių armijos priartėjo prie Panevėžio, dar praėjo kelios dienos. O baisias 1941 m. vasaros žudynes įvairiose Lietuvos vietose bolševikai vykdė kaip tik tada, kai jiems reikėjo bėgti.

Panevėžyje buvo nužudyti ne keturi gydytojai, kaip rašo dr. Z. V. Rekašius, bet trys — Gudonis, Mačiulis ir Žemgulys —ir gailestingoji sesuo Kanevičienė.

Šis mažas patikslinimas daromas tam, kad istorines datas geriau įsisąmonintų mūsų jaunimas, kuris, tikiu, AKIRAČIUS skaito.

Čikaga Vl. Rmjs

PRIEŽASTYS NE NUSISTATYMUOSE

(1968/4 nr., Mažais žingsniais)

Neatsargu ir klaidinga siūlyti, kaip tai daro Arthur Hermann 1968 metų „Akiračių" mėnraštyje 4 numeryje, kad laisvieji lietuviai nepriklausomybės mintį pasiliktų tik kaip idealą, o reikalautų daugiau teisių sovietiniam Lietuvos režimui. Sovietinei Lietuvos respublikai didesnių teisių turi reikalauti Lietuvos komunistai. Ir jie gali tikėtis susilaukti Maskvos nuolaidų tik tuomet, kai laisvieji lietuviai savo reikalavimo nesilpnina, o priešingai, jį tik dar labiau stiprina. A. Hermanno keliamo už sienio lietuvių politikos sustingimo priežasčių reikia ieškoti kitur, o ne jų principiniame nusistatyme dėl Lietuvos nepriklausomybės atstatymo.

Stasys Žymantas 1969.8.27 *Dirvoje* straipsnyje *Mąstykime ir veikime iš naujo.*

VISUOMET SUPRANTA JAUNUOSIUS

(1969/8 nr., Laiškai)

✦ Kai kas daugumą mūsų visuomenėje pasitaikančių nesutarimų mėgina aiškinti (ir pateisinti) skirtingų kartų problema. Senimas nesupranta jaunuolių, laiko nesubrendėliais, varžo jiems pasireiškimo pozicijas ir t.t. O jaunieji savo ruožtu kreivai žiūri į vyresnius, jaučiasi pranašesni už „atgyvenusią kartą", mokytesni ir pažangesni, net ima niekinti vyresnės kartos nuomones bei darbus, aštriai kritikuodami.

Iš tiesų tas „kartų klausimas" nėra nei naujas nei painus, nes tai — natūralus gyvenimo atsinaujinimas laiko bėgyje, buvęs žmonijos pasaulyje jau tūkstančius metų. Ir tiktai svarbu tą laiko tėkmės ir nuolatinio kitimo vyksmą mokėti išmintingai suprasti, kultūringai pasitikti ir—panaudoti ateities pažangai. Visi nedarnumo kivirčai kyla iš asmenų nekultūringumo arba menko išmanymo. O vyresnieji beveik visuomet nori ir linki jaunajai kartai gero pasisekimo. Be to, jie, jau patys buvę jaunais, visapusiškiau išmano tą natūralų kitimo vyksmą, o jaunųjų nuovoka savaime yra menkesnė, nes jie dar tik savos kartos būseną išgyvena ir realiam palyginimui neturi patyrimo.

✦ Gal būt, ryškiausiai išsakyta mūsiškių abiejų kartų problematikos praktinė išvada yra Danutės Korzonienės Akiračių nr. 4, būtent: „Ėjau į Vasario 16 d. minėjimą ir atidaviau savo auką ne „sąžinei nuraminti", bet todėl, kad mes, mano karta, dar nesuruošėme tobulesnio minėjimo". Malonu būtų, kad ir kiti ypač jaunimo atstovai, panašiai tikrovės faktais grįstų savo išdidžias išvadas, ne vien puikiais užmojais didžiuotųsi. Jaunimo galvos, paprastai, lankstesnės teoriniams ginčams, betgi tikresnes išvadas padaro konkretūs darbai.

Skirpsto kolumnoje 1969.9.5 *Dirvoje*

RŪPESTIS IŠEIVIJA

(1969/9 nr. aplamai)

Reikia pasakyti, kad „Akiračiai" tikrai nuoširdžiai moka pasidžiaugti nepavydėtinose okupacinėse sąlygose pasiektais mūsų kultūrininkų (rašytojų, menininkų, muzikų) laimėjimais Lietuvoje. Šitai mėnraščio padaroma greit ir akylai. Tačiau vis dėlto nereikėtų užmiršti, vėluoti ir net į kelintąjį planą nustumti ir čionykščių mūsų pasiekimų. Sakysim, jau kone prieš metus Chicagoje išėjo platus, kolektyvinis veikalas „Lietuvių literatūra svetur, 1944-1967", bet jo vienokio ar kitokio platesnio aptarimo „Akiračiai" taip ir neįstengė lig šiol suorganizuoti.

K. Bradūno redaguojamas 1969.8.2 *Draugo* kultūrinis priedas apie K. Bradūno redaguotą knygą *Lietuvių literatūra svetur 1944-1967.*

RŪPESTIS REZOLIUCIJOMIS

[AKIRAČIŲ] redakcija savo pirmojo puslapio birželinės temos vedamąjį baigia: „Birželio rūpestis verčia mus dar kartą griauti svetimas ir savas užtvaras (ir rezoliucijas), kurios mus skiria nuo savos žemės ir josios žmonių".

Na ir supraski, žmogau, visas AKIRAČIŲ linijas ir intencijas. Šią naujų leidinių apžvalgą rašantysis niekada nejautė, kad kokios nors rezoliucijos jam būtų buvę užtvaromis tarp jo paties bei paliktos žemės ir jos žmonių. Rezoliucijos nieko ir neatskyrė. Bet jos tik norėjo atkreipti dėmesį į skirtumą tarp to, kas daroma pačių lietuvių savo tautos labui, ir tarp to, kas daroma okupanto ir jam šimtaprocentinių parsidavėlių lietuvių tautos pražūčiai, nes net ir mūsuose jau pradėjo atsirasti žmonių, kurie ano skirtumo ėmė neįžiūrėti. O ir tų kažkokių rezoliucijų vis dar metų metais spaudoje kedenimas ir linksniavimas, ne kartą primena tik bežaidžiančius vaikus, kada jie iki begalybės ima kartoti kokį nors pasimėgdžiojantį žodį. Argi jau neturime ko geresnio veikti ir ko nors geresnio rašyti?

Be kita ko, AKIRAČIAI, kaip mėnraštis, atrodo, turėtų pakankamai laiko labiau išlyginti rašybą ir nepalikti vis dėlto akį rėžiančių klaidų. Štai keletas, tik greitomis pastebėtų: rašoma „siekia kelius šimtmečius" — turėtų būti „siekia kelis šimtmečius"; rašoma „statistinius davinius" — turėtų būti „statistinius duomenis"; rašoma „grąso" — turėtų būti „graso"; rašoma „reikia matyti gerasias ir blogasias puses" — turėtų būti „reikia matyti gerąsias ir blogąsias puses; rašoma „prenumeruoja vienuoliką lietuviškų leidinių" — turėtų būti „prenumeruoja vienuolika lietuviškų leidinių".

Bent jau mėnesiniams leidiniams nuo panašių klaidų apvalyti dar vis dėlto turėtume rasti laiko.

1969 rugsėjo 13 *Draugo* kult. priedas.

ERRATA

(1969 / 10 nr., Kristaus gimimo proga ir Birbinigilų kunigaikščiai VLIKe.)

4-to psl. straipsnio antraštė be abejo turi būti *Kristaus prisikėlimo proga.*

Paskutiniame puslapyje pirmos skilties apačioje išbraukti pasikartoją žodžiai „turiu pagrindo jų nesibijoti ir žinau, kad iš to, ką darau"

KUZNECOVAS

KONFORMISTAS, BAILYS IR HUMANISTAS

Vienas ryškiausių kultūrinio atoslūgio pabaigos reiškinių pastaruoju metu, be abejo, yra tarybinio rusų rašytojo Anatolijaus Kuznecovo perbėgimas į Vakarus. Perbėgimas autoriaus, kurio veikalai sovietuose buvo leidžiami milijoniniais tiražais, savaime yra sensacija, natūrali laikraštinė naujiena. A. Kuznecovas atskleidė nemaža tarybinio literatūrinio gyvenimo užkulisių, tarybinių rašytojų darbo sąlygas, kurios Vakaruose nedaug kam tebuvo žinomos. Čia spausdiname A. Kuznecovo žodžius iš jo pokalbio su vokiečių žurnalu DER SPIEGEL. Kampiniuose skliausteliuose spausdinamieji žodžiai yra įterpti redakcijos, kad Kuznecovo pasakojimo vientisumas būtų išlaikytas."

„FAŠISTINĖ VALSTYBĖ"

Sakydamas, kad TSRS yra fašistinė valstybė, noriu išreikšti, kad Tarybų Sąjunga yra lygiai tokia pat pavojinga, kaip ir Hitlerio diktatūra. Mano nuomone, TSRS slaptoji policija KGB nuo Gestapo iš principo visiškai nesiskiria. Priemonės ir principai tie patys. [Slaptoji policija vis dar gali be teismo suiminėti.] Prie Stalino buvo labai daug suiminėjama, dabar, palyginti, mažiau. KGB pareigūnai pasidarė mandagesni.

Visus mano pažįstamus rašytojus lanko KGB agentai. Jie ateina į butą arba į įstaigą. Jie labai mandagūs, bent pradžioje. Jie prašo, kad pranešinėtume apie pažįstamus žmones. Kartais jie suruošia susitikimus tarp rašytojų grupių ir KGB atstovų. KGB žmonės aiškina savo darbo reikšmę. Šitas metodas labai mėgiamas Leningrade...

[Iš tikrųjų] tai savigarbos, padorumo ir sąžinės klausimas. Be to, daug kas priklauso nuo to, ar norima padaryti karjerą. Galima su jais gerai sugyventi, išpildyti jų prašymus, jiems papasakoti viską, ką žinai apie savo pažįstamus ir draugus, galima nuolatos rašinėti skundus, tada turėsi visas sąlygas padaryti karjerą. Tada galima bus labai daug spausdinti, gauti gerą tarnybą, gal ir vadovaujančią vietą Rašytojų sąjungoje.

LITERATŪROS FONDAS

Labai svarbus Rašytojų sąjungos skyrius yra Literatūros fondas. Šitas skyrius tvarko piniginius išteklius. Pavyzdžiui, kiekvienas gali paduoti paraišką: esu sunkioje būklėje ir prašau man duoti pinigų kūrybiniam periodui. Arba galima vieną ar du mėnesius nemokamai praleisti kurorte...

Svarbiausias Rašytojų sąjungos sekretorius yra Konstantinas Voronkovas. Tai KGB patikėtinis. Jis visiškai nėra rašytojas. Voronkovas atsakingas už ideologinius dalykus ir tvarko asmenines bylas. Nuo tokios bylos priklauso, koks tu esi žmogus. Kai kas nori važiuoti į kurortą, Voronkovas pirmiausia pasižiūri į asmens bylą.

Grynai emociškai galiu pasakyti — o tai yra daugumos mano kolegų nuomonė, —kad joks rašytojas nepergyveno Stalino diktatūros, nepadaręs kokios nors kiaulystės. Padorieji autoriai žuvo arba ilgą laiką išsėdėjo kalėjimuose. Jei autorius nebuvo suimtas, tai reiškė, kad jis ką nors bendro turėjo su KGB. Šolochovas, kuris puikiai gyveno prie Stalino ir prie Chruščiovo ir kuriam prie Brežnevo gerai sekasi, mano akyse — ir ne vien tiktai mano — yra baisi figūra.

[Mano Tarybų S-goje išleistose knygose] buvo išbraukti ištisi skyriai ir pašalinti samprotavimai. Sistema gana komplikuota. Redaktoriai yra pavaldūs Glavlitui), atseit, cenzūrai. Cenzūra yra pavaldi partijos ideologiniam skyriui. KGB rūpinasi tuo, kad visi laikytusi lojaliai. Cenzūra nurodymus gauna iš partijos CK. Ji turi sekti, kad nebūtų išduodamos valstybinės paslaptys ir turi teisę kištis į grynai meninius klausimus. Redaktoriai cenzūrą gerai pažįsta iš patirties. Kai cenzūra ką nors pakartotinai prikaišioja, tai jie labai gerai žino, kas galima ir kas ne.

Literatūros kūrinius iškraipo leidyklų ir leidinių redaktoriai. Jie man, autoriui, sako: viskas labai gerai, bet cenzūra to nepraleidžia. Ir kaip dažnai aš nesakiau: parodykite man šitą žmogų, supažindinkite mane su tuo, kuris šio nepraleidžia, aš jam jau įrodysiu, kad tai yra tvarkoj —niekados to nepasiekiau. Niekas nemato asmenų užkulisiuose. Tai kažkokie misteriški paukščiai. Nė vieno jų nebuvau sutikęs.

PASLAPTINGI PASIAIŠKINIMAI

Junost žurnalo vyriausiasis redaktorius Borisas Polevojus rašė ilgus laiškus, kuriuose jis teisinosi, kodėl *Junost* spausdi no [mano romaną] *Babi jar.* Po kritikos redaktorius visuomet rašo ilgus pasiteisinimus. Po [mano romano] *Ugnis* išspausdinimo, Polevojus užtruko net dvi dienas, kol parašė pasiaiškinimą. Jis buvo išsiųstas Centro Komiteto Ideologiniam skyriui. Aš niekad tokių dalykų nesu skaitęs. Tai laikoma paslaptyje...

[Romane *Babi jar* pirmą kartą Tarybų S-goje buvo parašyta, kad Kijevo centrą Kreščatiką sunaikino ne vokiečių kareiviai, bet čekistai. *Babi jar* išnašoje įrašyta, kad čekistai už tai buvo apdovanoti ordinais.] Cenzūra Maskvoje nesusigaudė, ką visa tai reiškia. Jeigu romanas būtų leidžiamas Kijeve, tai Kijevo cenzūra tai būtų išbraukusi. Romanui išėjus Maskvoje, Kijevo CK parašė laišką, kuriame buvo klausiama: ką jūs ten pridirbote?

[Išnašoje] pirmą kartą tarybinėje spaudoje buvo aprašytos tikros Kreščatiko sunaikinimo aplinkybės. Turistams vis dar pasakojama, kad Uspenskio katedrą ir Pečersko vienuolyną 1941 m. sunaikino vokiečių fašistų daliniai. Taip net rašoma ten esančioje paminklinėje lentoje. Iš tiesų tai buvo čekistai.

[Vaizdą apie Vakarus ir kapitalistinius užsienius] asmeniškai pirmoje eilėje susidariau iš beletristikos, pradedant klasikais ir baigiant Boell'iu. Po to sekė radijas: vokiečių *Deutsche Welle, BBC, Amerikos balsas,* radijas *Laisvoji Europa.* Tačiau tai dar ne viskas. Nors ir ne visuomet, bet retkarčiais Tarybų S-goje galima pasiskaityti Vakarų komunistų laikraščius, pvz., Paryžiaus *L'Humanite,* britų *Morning Star.* Be to, yra laikraščių iš Lenkijos. Kas turi patyrimo, moka skaityti tarp eilučių. Ir dar viena, labai įdomi priemonė: turime knygų apie Vakarų filosofiją ir meną, kur visa tai smerkiama. Iki šios dienos Freudą tepažįstu iš marksistinių-leninistinių knygų, kaip „reakcingą mokslą". Vadinasi, skaitau apie Freudą, bet nepriskaitau tų vietų, kuriose jis smerkiamas. Ir šitaip galima susidaryti vaizdą.

POGRINDŽIO LEIDINIAI

Jau kurį laiką šioks toks, nors ir ribotą, vaidmenį atlieka ir pogrindžio leidiniai, vadinamieji *Samizdat.* Anksčiau nieko nė neatsitikdavo, jei [pareigūnai pas tarybinius piliečius] tokių leidinių rasdavo, leidiniai tebūdavo konfiskuojami. Jeigu dabar pas ką nors daugiau *Samizdat* leidinių užtinkama, jis gali būti nuteistas už antitarybinę propagandą.

Tegaliu pasakyti, kad [tokių leidinių] tiražai labai riboti. Ir labai mažas asmenų skaičius tokiais veikalais naudojasi. Marčenkos knygą *Mano bausmės* skaičiau *Samizdat* laidoje. Ten rašoma apie padėtį dabartinėse TSRS koncentracijos stovyklose...

Tarybiniai intelektualai sau sėdi ir neapsisprendžia. Jie tiki komunizmo žmogišikuoju veidu. Jie teprotestuoja prieš atskiras blogybes. Solženitsinas yra prieš Staliną ir prieš KGB, bet jis yra už tarybinę santvarką. Net ir Danielius su Sinjavskiu savo ginamosiose kalbose teisme pareiškė, kad jie yra už komunizmą. Jie turi pagaliau suprasti, kad komunizmas pats savyje yra klaida, dėl savo idėjos. Daug galvojančių žmonių Tarybų S-goje ir daug rašytojų vis dar tiki komunizmu su žmogiškiu veidu. Savo viduje jau daugelis suvokia — o kiti jau seniai turėjo suvokti, — kad komunizmas iš principo yra baisus nesusipratimas, nieko kito, kaip pradžia ilgo kelio pragaran, kuris tuo pačiu dar yra prailginamas.

Programos neturiu. Paprasčiausiai esu humanistas. Man buvo labai sunku nutraukti ryšius su komunizmu. Manau, kad beveik visi tarybiniai intelektualai taip galvoja, kaip aš. Tačiau tik labai maža dalis apie tai kalba, o jei kalba, tai neviską išsako.

TRYS SĄMONĖS SLUOKSNIAI

Tarybinis žmogus turi tris sąmonės sluoksnius. Pirmasis sluoksnis atstovauja tam, ką jis iš tiesų galvoja. Antrasis sluoksnis apima tai, ką jis laiko priimtina, įmanoma, pageidaujama. Trečiasis sluoksnis yra kaukė. Kalbėdamas apie Rusijos intelektualų galvoseną, turiu galvoje pirmąjį sluoksnį. Ką jis čia jaučia, jam pačiam atrodo neįsivaizduojama. Todėl intelektualas gyvena antruoju sluoksniu. Jis stengiasi tikėti... Tikėti, kad visos blogybės tepriklauso nuo to, jog Brežnevas yra niekšas, o Chruščiovas buvo kvailys. Viskas susitvarkysią kai prie valdžios pagaliau prieis geri žmonės. O savo viduje vis dėlto žino, kad nieko gero nebus...

Mano pabėgimas į Vakarus rusų intelektualams padarė labai didelį įspūdį. Dėl to sustiprės represijos. Spaudimas padidės. Gal būt, dėl to giliai viduje paslėptos mintys drąsiau išsilies į paviršių...

Prieš išvykdamas [į Vakarus] dažnai buvojau Maskvoje, Leningrade, Kijeve. Paskutiniam bandymui. Ieškojau kokios nors išeities Rusijoje. Dabar daug kas prisimins, kaip aš jų klausiau: ko jūs tikitės? ko jūs laukiate? Niekas man negalėjo atsakyti, ko jie viliasi. Tai labai tamsi, slegianti, beviltiška padėtis. Po įvykių Čekoslovakijoje viltys nukrito iki nulio, po to jos nebepakilo.

RUSAI MOKA SKAITYTI

Manau, kad mano kolegos man pavydi. Polevojus turėjo [mane pavadinti išdaviku]. Juk buvau jo žurnalo bendradarbis. Net esu jam dėkingas už jo straipsnį4. Rusai moka skaityti, jie moka išrankioti faktus. Borisas Polevojus puikiai perteikė informaciją. Jis paskelbė, kad likau Anglijoje, nes Rusijoje nebegalėjau rašyti; kad savo rankraščius užkasiau žemėje; kad jų filmus išsivežiau į užsienį. Jis visa tai paskelbė. Be to, jis paskelbė, kad mano ankstesnieji veikalai buvo konformisto ir bailio kūriniai ir kad aš nuo tų veikalų atsiriboju. Jis visa tai paskelbė, ir už tai aš jam tegaliu būti dėkingas. Jis tepadarė vieną kiaulystę, savo straipsnio pabaigoje paskelbdamas, kad likimo valiai palikau nėščią moterį.

Bendradarbiavimo tarp darbo žmonių ir rašytojų [Tarybų S-goje] nėra. Gyventojai labai nepatenkinti. Tačiau dauguma tiki komunizmu, nežiūrint blogos vyriausybės. Vyriausybės Rusijoje pagaliau visuomet buvo blogos.

Nesu politikas. Tegaliu kalbėti apie savo, kaip menininko, įžvalgą. O intuicija man sako, kad su Rusija bus blogai. Meldžiuosi, kad klysčiau. Būčiau laimingas, jei tos baisybės, kurias matau artinantis, neateitų. Nes kai Rusija kentės, kentės ir likęs pasaulis.

DVIDEŠIMTIES METŲ DERLIUS

(atkelta iš 7 psl.)

kintinas taip pat jo ryžtas atitaisyti kai kuriuos knygoje pasitaikiusius nusišnekėjimus. (Pavyzdžiui, jis paneigia S. Santvaro reveliacijas apie absurdo teatrą, sakydamas, kad absurdo teatras nereiškia visko skelbiamą „absurdu" (psl. 58). J. G. straipsnis yra parašytas šių dienų santykiavimo su kraštu aktualijomis. Jo išliekamoji vertė priklausys nuo to, kiek ilgai tęsis dabartinė politinė situacija. Atsivėrus durims išeivijos knygoms į kraštą, nustotų dalį savo šviežumo ir J. G. straipsnis.

J. G. straipsnio silpnoji pusė yra skyrius „Ar būtų buvę galima tai sukurti, likus tėvynėje?..." (Apie jį jau komentavo ir V. Kazakevičius iš anapus.) Čia yra svarstoma, ar būtų galėję sukurti mūsų išeivijos rašytojai pokarinėje ir dabartinėje Lietuvoje tą, ką jie sukūrė svetur. J. G. atsakymas, aišku, yra, kad jie nebūtų galėję. Mūsų manymu, J. G. čia kelia klausimą, kuriam yra neįmanomas atsakymas. Stalinistiniais laikais — taip, beveik viskas, kas yra buvę parašyta, būtų nepraėję. Dabar, daug dalykų, ypatingai poezijos, praeitų. Šiandieną, geram kiekiui išeivijos knygų į tėvynę kelią užkerta ne tų knygų forma ar tematika, bet pačių rašytojų pasirinkimas Vakarų. Krašto palikimas daugumai kūrėjų buvo palaima ir kartu nelaimė. Nemažą dalį iš jų tas įvykis įgalino sukurti savo brandžiausius kūrinius. Jų jie nebūtų parašę gyvendami Lietuvoje, nežiūrint kokia santvarka ją būtų valdžiusi. Žemininkų, Mackaus ar Sutemos kūrybą sunku įsivaizduoti kaip sukurtą kokiose nors kitose sąlygose. Mums atrodo, kad viena iš J. G. egzistencinio filosofavimo silpnųjų pusių visados buvo nepakankamas įvertinimas aplinkos ir sąlygų. Jo knygose apie tautą ir tautybės išlaikymą išeivijoje, įtaigojančių aplinka (ar ji būtų dvasinė ar materialinė) jam buvo tik laikina sąlyga, kuriai visados buvo skirta tapti nugalėtai visagalės laisvos valios sąmoningų apsisprendimų. J. G. įtaigojančią aplinką niekuomet nelaikė nekintamu veiksniu. Todėl ir jo straipsnio aname skyriuje J. G. argumentai paremti prielaida, kad kūrybinis procesas priklauso tik nuo žmogaus kūrybinio genijaus ir kad nesvarbu, ar tas žmogus pusę savo gyvenimo praleido jodinėdamas kupranugariais Saharoje ar karstydamasis po kalnus Himalajuose. Literatūros kūrinys yra vienkartinis įvykis laike, apspręstas lygiai tiek pat kūrybiniu genijum, kaip ir tą genijų supančia aplinka. Manome todėl, kad diskutuoti šio įvykio galimybes kitame kontekste būtų bergždžia.

Nors ir nevisai tobula — pradžia jau padaryta. Susilaukėme knygos, kurios jau kam nors seniai reikėjo. Žiūrint ateitin, labiausiai vertėtų susidomėti išeivijos poezijos palikimu. Siūlytume kam nors išleisti atskirą knygą, skirtą svarstymams apie išeivijos poeziją. Ši knyga galėtų susidėti iš įvairių straipsnių, parašytų pagal užsakymą paskirų autorių. Juose galėtų būti atskirai paliestos tokios temos kaip: tematinės ir forminės naujovės išeivijos poezijoje, svetimųjų įtaka, atsiekimai lyginant su prieškarine poezija, na ir išeiviškos poezijos santykiai su šiandienine poezija Lietuvoje.

Liūtas Mockūnas